

Andrej Šalehar

Krškopoljski prašič

**Iskanje ostankov, ohranjanje in
osvežitev pasme v letih 1990–2003**

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Grobje 3, 1230 Domžale

Krškopoljski prašič

**ISKANJE OSTANKOV, OHRANJANJE IN OSVEŽITEV PASME
V LETIH 1990–2003**

Zasl. prof. dr. Andrej Šalehar

Slovenj Gradec, 2015

Krškopoljski prašič

Iskanje ostankov, ohranjanje in osvežitev pasme v letih 1990–2003

Avtor in urednik:

zasl. prof. dr. Andrej Šalehar

Jezikovni pregled:

Marjana Cvirn

Prevod:

Jasmina Šivic (prevod izvlečka v angleški in nemški jezik)

Fotografije:

Andrej Šalehar in fototeka javne službe genska banka v živinoreji

Tisk in oblikovanje:

Cerdonis d. o. o.

Financiranje raziskave:

Andrej Šalehar

Založnik:

Kmetijska založba, Slovenj Gradec

Kraj in leto izdaje:

Slovenj Gradec, 2015

Število natisnjenih izvodov:

200

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

636.4.082(497.4)

ŠALEHAR, Andrej

Krškopoljski prašič : iskanje ostankov, ohranjanje in osvežitev pasme v letih 1990-2003 / Andrej Šalehar ; [prevod Jasmina Šivic (prevod izvlečka v angleški in nemški jezik) ; fotografije Andrej Šalehar in fototeka javne službe Genska banka v živinoreji]. - Slovenj Gradec : Kmetijska založba, 2015

ISBN 978-961-6418-27-0

280827904

Posvečeno kolegici mag. Zdenki Pribožič Kramar v zahvalo za njen pomemben prispevek pri iskanju in ohranjanju pasme krškopoljski prašič

KAZALO

Izvleček	7
Abstract	8
Abstract	9
1. UVOD	11
Avtohtone pasme domačih živali, slovenska naravna in kulturna dediščina	11
Krškopoljski prašič – uvodne misli iz leta 1992	13
2. ZGODOVINA RAZVOJA PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ – KRATEK PREGLED	15
O razvoju pasem prašičev v Sloveniji	15
Krškopoljski prašič.....	15
3. ISKANJE OSTANKOV PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V LETIH 1990–1993.....	23
Uvod	23
Iskanje kmetij, ki redijo krškopoljskega prašiča.....	23
Razvrstitev kmetij.....	24
Pogovori s strokovnjaki	24
Anketa o reji krškopoljskega prašiča	26
Presoja rezultatov ankete v letu 1990.....	26
Zaključki	31
Priloga 1: Anketa krškopoljski (črnpasasti) prašič	33
Priloga 2: Zapis o obisku kmetij dne 3. maja 1991.....	38
4. MORFOLOŠKE ZNAČILNOSTI KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA IN SLIKOVNO GRADIVO.....	41
Prva upodobitev krškopoljskega prašiča	41
Starejše slike krškopoljskega prašiča	42
Zunanost krškopoljskih prašičev v letu 1990.....	45
Slikovno gradivo iz obdobja 1990–1993	47
5. REJA PRAŠIČEV NA ANKETIRANIH KMETIJAH V LETIH 1990 IN 1997.....	55
Uvod	55

Stalež in vrsta prašičev na anketiranih kmetijah – primerjava 1990 : 1997	56
Stalež in vrsta prašičev skupaj na anketiranih kmetijah v letih 1990 in 1997	59
Stalež prašičev na treh vzrejnih središčih za krškopoljskega prašiča	60
Stalež in vrsta prašičev po kategorijah na anketiranih kmetijah v letih 1990 in 1997	60
6. OHRANJANJE PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ IN ZGRADITEV VZREJNIH SREDIŠČ – GENSKA BANKA	63
Uvod	63
Iskanje kmetij, kjer bi organizirali gensko banko krškopoljskega prašiča	63
Zgraditev infrastrukture za rejo prašičev	64
Vključitev v znanstvenoraziskovalni projekt »Izvedenotenje in ohranitev slovenskih genskih resursov«	65
Vključitev ohranjanja slovenskih avtohtonih pasem v programe Ministrstva za kmetijstvo in regresiranje reje krškopoljskega prašiča	66
Reja krškopoljskega prašiča in Zakon o ukrepih v živinoreji	68
Zakon o živinoreji (2002) in vpis pasme krškopoljski prašič med slovenske avtohtone pasme	68
Predlogi za oblikovanje in financiranje slovenske zbirke biokultur – delo in sklepi komisije pri MZT	69
Poskusi ohranjanja EX SITU	69
Priloge 1 - 14	70
7. UVAJANJE IN UREDITEV REJSKIH OPRAVIL TER SPREMLJANJE PROIZVODNOSTI	93
Uvajanje in ureditev rejskih opravil	93
Plodnost svinj krškopoljske pasme	96
Sindrom maligne hipertermije (SMH) pri krškopoljskem prašiču	99
Rastnost in mesnatost krškopoljskih prašičev	104
8. VKLJUČEVANJE PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V MEDNARODNE PODATKOVNE ZBRIRKE	109
1. EAAP AGDB	109
2. EFABIS, DAD-IS	111

3. BREEDS OF LIVESTOCK	114
Breeds of Livestock - Krskopolje Swine Krskopolje.....	114
9. OSVEŽITEV PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ S PASMO SATTELSCHWEIN V LETU 2003.....	119
10. REGISTER PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V LETIH 2003 IN 2004	129
11. BIBLIOGRAFIJA: KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V LETIH 1990–2003	135
12. POŠTNE ZNAMKE SLOVENSКИH AVTOHTONIH PASEM DOMAČIH ŽIVALI	141
Slovenske avtohtone pasme na poti v svet	141
13. UČNI NAČRTI.....	147
Učni načrti o biotski raznovrstnosti v živalih	147
I. Predmet: Biotska raznovrstnost domačih živali	147
Naslov predmeta: Ohranjanje genetske pestrosti domačih živali	149
I. Naslov predmeta: Varstvo ogroženih pasem domačih živali.....	152
14. PRILOGE:	155
POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA 1992	155
POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA 1995	157
POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA 1996	160
POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA 1997	164
POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA 1999	168
POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA 2000	172
POROČILO ZA KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA 2001.....	177
KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V LETU 2002	181
KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V LETU 2003	187

Foto Andrej Šalehar

Izvleček

Krškopoljski prašič je edina slovenska avtohtona pasma prašičev. V sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stol. je bila prepuščena sama sebi in brez rejskega nadzora. V letu 1990 so bili s pomočjo lokalnega poznavalca kmetij Andreja Horžena poiskani ostanki pasme na področju Gorjancev in Krškega polja ter opravljeni pogovori o pasmi s 16 strokovnjaki. Skupaj je bilo pregledanih 44 kmetij in na trinajstih so redili krškopoljske prašiče. Katedra za prašičerejo, Oddelka za zootehniko, Biotehniške fakultete, Univerze v Ljubljani in Kmetijski zavod Ljubljana, enota Novo mesto sta vodila vse aktivnosti povezane z ohranjanjem pasme krškopoljski prašič. Izhodiščno populacijo (sedem svinj in tri merjasce) so odbrali na osnovi zunanosti dne 7. 11. 1991 člani strokovne komisije. Spodbuda za rejo krškopoljskih prašičev so bile tudi premije Ministrstva za kmetijstvo, ki jih je le to od leta 1991 izplačevalo vsako leto. Vpeljana so bila rejska opravila (identifikacija, označevanje in registracija prašičev, rejska in rodovniška dokumentacija, strokovna odbira plemenskih živali, obdelava podatkov plodnosti in drugo). Test na sindrom maligne hipertermije je pokazal, da je pri pasmi visoka frekvenca genov in genotipov RYR1, kar pomeni, da je pasma občutljiva. Plodnost je sorazmerno visoka, več je mrtvorojenih pujskov in visoke izgube do odstavitve. Rastnost je bila pri pitju z energetsko bogato krmno mešanico dobra, klavne polovice zamaščene, meso je pogosto blede, mehko in vodeno. Pasma je bila močno inbridirana in zato leta 2003 osvežena s pasmo Sattelschwein. Pasma je v Sloveniji zaščitena z Zakonom o živinoreji in vpisana v vse mednarodne podatkovne zbirke. Leta 2003 je bila v Sloveniji izdana poštna znamka s krškopoljskimi prašiči. Pasma je vključena v učne načrte pri univerzitetnem študiju kmetijstvo – zootehnika.

Ključne besede: krškopoljski prašič, iskanje ostankov pasme, ohranjanje pasme, osvežitev pasme, obdobje 1990 - 2003

Krškopolje pig

Search for remaining animals, breed conservation and reduce of inbreeding from 1990 to 2003

Abstract

The Krškopolje pig is Slovenia's only autochthonous pig breed. During the 1970s and 1980s breed was neglected and left without any breeding control. The remaining representatives of the breed were found with the help of a local farm expert Andrej Horžen in the area of Gorjanci and Krško polje in 1990. Additionally, 16 experts were interviewed about the breed. Altogether, 44 farms were included in the survey and on 13 farms Krškopolje pigs were bred. Chair for pig production at the Department of Animal Science, Biotechnical faculty, University of Ljubljana and the Chamber of Agriculture and Forestry Slovenia, department in Novo Mesto jointly took over the management and all activities connected with the conservation of the Krškopolje pig. The initial population (seven sows and three boars) were selected by a commission of experts on 7 November 1991 based on the characteristics of the exterior. Farmers received incentives for breeding the Krškopolje pigs through annual subsidies paid by the Ministry of Agriculture since 1991. Breeding work has been carried out (identification, marking and registration of pigs, breeding documents, herd book, professional selection of breeding animals, processing data on fertility, etc.). The test for malignant hyperthermia has shown that there is a high frequency of RYR1 genes and genotypes and that the breed is rather sensitive. Fertility is relatively high but there are many stillborn piglets and high pre-weaning losses. The pigs that were fed high-energy feed had high growth rates, the half-carcasses were fatty, and the meat often pale, soft, and watery. The Krškopolje pigs were highly inbred due to the low number of boars as well as a small population. For that reason, sows and boars of German Saddleback (Sattelschwein) pigs were imported in order to reduce inbreeding. The breed is protected by the Livestock-Breeding Act in Slovenia and included in all international databases. In 2003, a post stamp with Krškopolje pigs was issued in Slovenia. The breed is included in the curriculum of the agricultural university course – animal science.

Keywords: the Krškopolje pig, search for remaining animals, breed conservation, reduce of inbreeding, a period from 1990 to 2003

Krškopolje-Schwein

Die Suche nach den Restbeständen, Erhaltung und Auffrischung der Rasse in den Jahren 1990 - 2003

Abstract

Das Krškopolje-Schwein ist die einzige autochthone slowenische Schweinrasse. In den siebziger und achtziger Jahren des 20. Jahrhunderts wurde selbst überlassen und ohne jegliche Zuchtkontrolle. 1990 hat man Mithilfe des lokalen Bauernhof-Kenners Andrej Horžen die Restbestände dieser Rasse im Gebiet von Gorjanci und Krško polje herausgesucht und es wurden über die Rasse Gespräche mit 16 Fachleuten geführt. Insgesamt wurden 44 Bauernhöfe durchsucht und auf dreizehn wurden die Tiere Krškopolje-Schweine gefunden. Der Lehrstuhl für Schweinezucht, Abteilung für Zootechnik, Biotechnische Fakultät und die Abteilung in das Institut für Landwirtschaft in Ljubljana, die Abteilung in Novo mesto haben alle Aktivitäten in Bezug auf den Erhaltung der Rasse unternommen. Die Ausgangspopulation (sieben Sauen und drei Eber) wurde aufgrund des Exterieur von den Mitgliedern des Fachausschusses am 7. 11. 1991 ausgewählt. Die Stimulation zur Zucht der Krškopolje-Schweine sind die Prämien, die seit 1991 vom Ministerium für Landwirtschaft jährlich bezahlt werden. Es wurde Zuchtarbeit eingeführt (Markierung von Schweinen, die Führung des Zuchtbuches und der Zuchtdokumentation, die Selektion der Zuchttieren, Datenverarbeitung der Fruchtbarkeit usw.). Der maligne Hyperthermie-Test zeigte darauf hin, dass es bei dieser Rasse eine hohe Frequenz von Genen und Genotypen RYR1 gibt und dass sie empfindlich ist. Die Fruchtbarkeit ist relativ hoch, es gibt aber einen grösseren Anteil der totgeborenen Ferkel. Auch die die Verluste bis zum Absetzen sind grösser. Der Zuwachs war bei der Mast mit energiereichem Mischfuttermittel gut, die Schlachtkörper sind verfettet, das Fleisch ist aber oft blass, weich und wässrig. Bei der Rasse gab es viel Inzucht und sie wurde aufgrund dessen im Jahr 2003 mit der Rasse Satellschwein aufgefrischt. Die Rasse Krškopolje- Schwein wurde in alle internationalen Datenbanken eingetragen und ist in Slowenien gesetzlich im Tierzuchtgesetz geschützt. 2003 wurde in Slowenien eine Briefmarke mit dem Krškopolje-Schweinen herausgegeben. Die Rasse wurde in die Lehrpläne beim Studium Landwirtschaft – Zootechnik miteinbezogen.

Schlüsselwörter: Krškopolje-Schwein, die Suche nach den Restbestände der Rasse, Erhaltung der Rasse, Auffrischung der Rasse, die Periode 1990 - 2003

Foto Andrej Šalehar

1. UVOD

Premalo je vedeti, treba se je tudi zavedati.

Anthony de Mello, 1993

Avtohtone pasme domačih živali, slovenska naravna in kulturna dediščina

Dramatične spremembe v naravi, ki jih s svojimi ravnanji povzroča predvsem človek, so povezane tudi z drastičnem zmanjševanjem naravne različnosti. Različnost življenja na zemlji – rastline, živali, ekološki sistemi – je nujna za preživetje človeštva. V zadnjih sto letih smo izgubili veliko sort kmetijskih rastlin in veliko pasem domačih živali. Vsako leto izgubimo na svetu 5 do 7 milijonov hektarjev kultivirane zemlje in v zadnjih desetih letih letno 15,4 milijonov hektarjev tropskih gozdov ter z njimi življenje, ki je v teh gozdovih. Kot da bi pozabili, da so zakoni narave primer vrhunske modrosti in popolnosti. Z vseh strani sveta prihajajo poslanice s pozivi prebivalcem sveta, da ustavijo propadanje naravnega okolja našega planeta in da pomagajo zgraditi prihodnost, v kateri bo človeštvo živelo v harmoniji z naravo. Pozivajo k razvoju po načelu trajnosti. K razvoju, ki ne ogroža obstoja drugih vrst, ki ohranja sisteme, ki omogočajo življenje, ki ohranja biotsko raznovrstnost in zagotavlja trajnostno rabo obnovljivih virov. Tudi za našo domovino in narod velja, da bomo uspeli, če bomo spoštovali naravo in varovali življenje v njej, če bomo imeli kulturnen odnos do dediščine naših prednikov in če jo bomo tudi ohranili za naše potomce.

V Sloveniji je bila reja domačih živali dobro razvita že v srednjem veku. O tem med drugim posredno pričajo stenski koledar v hrastoveljski cerkvi, opis plena, ki so ga Kubejci priborili v spopadu s Hrastoveljčani, dajatve posvetni in cerkveni gospodi in drugo. Valvasor (1689, cit. 1994) piše, da na Kranjskem redijo konje, govedo, ovce, koze, prašiče, osle itd. Poudarja, da po vsej Evropi najbolj hvalijo kraške konje, ki jih rede na Kranjskem, zaradi njih vztrajnosti, ker dolgo živijo in stanovitno prenašajo delo in ježo. Privadijo jih temu že v mladosti, tako da jih pasejo po samem kamnu in skali. Novak (1970) je podrobno opisal razvoj živinoreje v Sloveniji in med drugim tudi pasme domačih živali, ki so jih redili. Za poznavanje pasem posameznih vrst živali v prejšnjih stoletjih je pomemben tudi sestavek, ki ga je napisal Štefančič (1954). V obeh delih najdemo pritrditve, da so naši predniki redili avtohtone slo-

venske pasme, ki so jih predvsem v devetnajstem stoletju pričeli oplemenjevat z nakupom plemenjakov drugih evropskih pasem. V teh delih najdemo tudi podatke o obsegu reje posameznih vrst domačih živali. Na začetku tega stoletja je bilo na staležu: 413.502 govedi (v letu 1998 453.097), 166.398 ovac (72.361), 25.600 koz (16.779), 62.208 konj (9898 – leto 1997) in 527.736 prašičev (592.378). Po številu smo imeli na začetku stoletja več domačih živali, kot jih imamo danes. V nekaterih živinorejskih panogah – tu prednjačita predvsem perutninarstvo in prašičereja – pa so avtohtone pasme izpred sto let praktično zamenjane in vsa prireja sloni na sedanjih svetovnih modernih pasmah ali linijah. Prehodi na tržno živinorejo so imeli v zadnjih petdesetih letih absolutno prednost in pogosto so se ohranili le ostanki starih avtohtonih slovenskih pasem.

Pa tako nismo delali samo pri nas, tudi v razvitem zahodnem svetu so pozabili na marsikatero avtohtono pasmo domačih živali. Nekaj strokovnjakov pa je, to moramo poudariti, stalno opozarjalo, da se z izgubo biološkega materiala dela velika gospodarska škoda. Danes, ko smo priča velikim novostim na področju molekularne biologije, dobivajo avtohtone pasme vse drugačen pomen. Predstavljajo pomembno zakladnico genov, ki bo prispevala k ohranitvi biotske raznovrstnosti in nudila priložnost za vključitev nekaterih lastnosti v sedanje genotipe domačih živali. Prav zaradi tega po vsem svetu iščejo ostanke starih pasem in ustvarjajo genske banke. Slovenske avtohtone pasme domačih živali so prav gotovo vredne sedanje pozornosti in so pomemben sestavni del naše naravne ter kulturne dediščine. Skozi stoletja jih je oblikovalo naše okolje in vzgajal jih je slovenski človek.

Viri:

1. Novak, Vilko. Zgodovina agrarnih panog. I. zvezek. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1970, str. 343–394.
2. Stefančič, Ante. Slovenska živinoreja v 19. stoletju. 1(1954)3–4, str. 95–105, Živinorejec.
3. Statistične informacije, št. 40, 5. februar 1999.
4. Valvasor, Janez Vajkard. Slava vojvodine Kranjske. Izbrana poglavja. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1994, 80 str.
5. Skrb za zemljo. Strategija za življenje po načelu trajnosti. Maribor, Aram, 1993, 221 strani.

Krškopoljski prašič – uvodne misli iz leta 1992

Krškopoljski ali črnopasasti prašič je naša edina slovenska avtohtona pasma prašičev. To je ekstenzivna pasma, ki jo odlikujejo nekatere biološke značilnosti, kot so izredna odpornost, dobra prilagodljivost na skromne pogoje reje in prehrane ter izredna kakovost mesa. V zadnjih dvajsetih letih je bila krškopoljska pasma prašičev bolj kot kdajkoli prej prepuščena sama sebi in ni bila deležna nobenega sistematičnega rejskega dela. Podvržena je bila tudi nevšečnostim, ko so nekateri strokovnjaki hoteli na silo vpeljati moderne mesnate pasme prašičev in spodriniti ekstenzivne avtohtone črnopasaste prašiče. Poskusi na začetku sedemdesetih let, da bi pasmo ohranjevali v čisti reji (na primer na farmi Stična), niso našli dovolj denarja in, morda še bolje, dovolj razumevanja, da bi bili uspešno izpeljani. Cilji prehoda na tržno prašičerejo so imeli v sedemdesetih in na začetku osemdesetih let absolutno prednost. Domača reja prašičev je bila ponekod deležna pozornosti le pri načrtnem menjavanju merjascev mesnatih pasem, reja avtohtonega krškopoljskega prašiča pa je bila in je tudi še danes (leta 1992) povsem zanemarjena. Kakor da se nadaljuje usoda te pasme še iz časov pred drugo svetovno vojno. Na kmetijski anketi leta 1938 je Oblak poročal o prašičereji in med drugim povedal naslednje: „... Danes prvotne krškopoljske svinje, vsaj čiste, ni več. Vendar najdemo v najbolj oddaljenih krajih še ostanke te prvotne svinje, ki po zunanosti, barvi in raznih merah še spominjajo nanjo. Ta svinja se je posebno odlikovala v sposobnosti za produkcijo masti ter po dobri kakovosti mesa Domačo črnopasasto, ki je bila pred nekaj leti na Gorenjskem, predvsem v kranjskem srezu še precej razširjena in priljubljena ter zelo v modi, sedaj vedno bolj opuščajo. Glavni vzrok leži v tem, da je ta svinja vsled premajhnega rejskega okoliša morala degenerirati, ker je prišlo do plemenjenja v sorodstvu. V ostalem pa je bila ta, za domačo porabo in ne toliko za izvoz namenjena svinja, prav odlična, ker je zelo hitre rasti in je bila tudi dobra za mast. Gotovo pa je, da se ta svinja radi premajhnega rejskega okoliša ne bo mogla dolgo vzdržati. Rejski okoliši naj se povečajo z enotno pasmo, kar je tudi s strokovnega stališča pravilno.“

Pa takih napak nismo delali samo pri nas, tudi v razvitem zahodnem svetu so v preteklih desetletjih hlastali le po dobičku in pri tem pozabili na marsikatero avtohtono pasmo domačih živali. Nekaj strokovnjakov pa je, to moramo poudariti, stalno opozarjalo, da se z izgubo biološkega materiala dela velika gospodarska škoda. Danes, ko smo priča velikim novostim na področju molekularne biologije, dobivajo avtohtone pasme vse drugačen pomen. Predstavljajo pomembno zakladnico genov, ki bo prispevala k ohranitvi genetske pestrosti in nudila priložnost za vključitev nekaterih lastnosti v sedanje genotipe domačih živali. Prav zaradi tega po vsem svetu mrzlično

iščejo ostanke starih pasem in ustvarjajo genske banke. Krškopoljski prašič je prav gotovo vreden sedanje pozornosti. Moramo pa ga najprej poiskati, ugotoviti stanje pasme in na osnovi tega določiti ukrepe, ki bodo pripomogli k njegovi ohranitvi.

Viri:

1. Oblak, Ivan. Svinjereja. V: Za izboljšanje življenjskih pogojev našega kmetijstva. Poročilo o kmetijski anketi, Ljubljana 30. 5.–3. 6. 1938, s. 362–376.
2. Šalehar, Andrej, Kramar, Zdenka, Švajger, Gregor, Bregar, Dejan, Štuhec, Ivan, Tavčar, Jana. Krškopoljski prašič. Tipkopis poročila, Rodica 1992, 20 strani.
3. Šalehar, Andrej, Kramar, Zdenka, Švajger, Gregor, Bregar, Dejan, Štuhec, Ivan, Tavčar, Jana. Krškopoljski prašič. 25(1992)7–8, str. 326–328, Sodobno kmetijstvo.

2. ZGODOVINA RAZVOJA PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ – KRATEK PREGLED

O razvoju pasem prašičev v Sloveniji

Na področju Slovenije so prvotno redili predvsem pasme prašičev, ki so tu nastale (avtohtone pasme prašičev). Nadaljnji razvoj pasem prašičev v Sloveniji je bil povsem podoben kot v drugih evropskih državah. Domače pasme so, še posebej v drugi polovici devetnajstega stoletja, oplemenjevali z angleškimi pasmami prašičev (predvsem s pasmo veliki beli prašič). V času med obema vojnama in tudi v prvih letih po drugi svetovni vojni avtorji najpogosteje omenjajo tri pasme: požlahtnjena pasma, žlahtna pasma in črnopasasta pasma. Pogosta so bila tudi v tem času oplemenjevanja pasem prašičev z uvoženimi plemenskimi merjasci in še posebej velja omeniti pasmo veliki jorkšir (zlasti na področje Pomurja, kjer so začeli v letu 1934 izvažati bekone). V letu 1959 je bilo v Slovenijo uvoženih veliko plemenskih prašičev pasem švedska in holandska landrace. Uvozili so jih zato, da bi z izboljšanjem domače žlahtne in požlahtnjene pasme dosegli kakovostnejšo tržno proizvodnjo bekonov za tuje trge. Kasneje pa je bila za rejska središča predpisana čista reja švedskih prašičev »landrace«, zato so vsa rejska središča postopoma opuščala rejo ostalih pasem. Pasm domača požlahtnjena in žlahtna, ki sta se tekom desetletij prilagodili na naše pogoje za rejo prašičev, sta bili pretopljeni in rejsko delo zadnjih dveh stoletij je bilo izgubljeno. Pasma krškopoljskih prašič pa se je ohranila v skromnih ostankih na področju Krškega polja in Gorjancev.

Krškopoljski prašič

O prašičereji in prašičjih pasmah v osemnajstem in devetnajstem stoletju so v slovenskem strokovnem slovstvu pomembnejši zapisi, ki so jih pripravili Zalokar (1854), Bleiweis (1871), Dular (1894, 1895), Gerstner (1894) in neznani avtorji v Veliki pratiki za leto 1856 ter v Kmetovalcu v letu 1894. Prvi obširnejši opis krškopoljskega prašiča je iz konca prejšnjega stoletja – Rohrman (1899). Avtor poudarja močno razširjenost prašičereje na spodnji Dolenjski, še posebej na področju Krškega polja. Redili so tako imenovane prekaste ali pasaste prašiče. Prašiči so imeli zadnji konec telesa črne barve, prednji pa bolj ali manj bel – pogosto v obliki širšega belega pasu okoli života. Glava je bila srednje dolga in ravna z velikimi visečimi uhlji. Pasma so odlikovale srednje dobra plodnost, dobra ješčnost in rastnost do velikih mas (odrasle živali so imele 250–300 kg). Že v času nastanka tega zapisa so oplemenjevali to domačo pa-

smo prašičev z jorkširskimi prašiči. Na Rohrmanov opis krškopoljskega prašiča je prvi opozorili Vichodil (1902), ki je prašiče poimenoval »Kranjska krškopoljska pasmina.« Rohrmanov opis omenjajo tudi Eiselt (1971) in Eiselt in Ferjan (1972). Ugotavljajo, da se ta prvotni opis črnopasastega prašiča močno razlikuje od prašiča, kakršnega poznamo iz obdobja med obema vojnama in po drugi svetovni vojni. Zlasti velike so razlike v obliki ter velikosti glave in uhljev. Avtorji domnevajo, da so spremembe v obliki glave in uhljev nastale pod vplivom oplemenjevanja prvotnih črnopasastih prašičev z angleškimi (berkshir, cornwall) in drugimi pasmami. To domnevo opisujejo oziroma omenjajo tudi drugi literaturni viri, kot na primer Novak (1970), Stefančič (1951, 1966), Ferjan (1970), Linzner (1956), Varl (1956) in drugi. Dokazi o oplemenjevanju avtohtonih domačih prašičev na Dolenjskem so tudi v zapisih v Kmetovalcu iz leta 1923 in 1926. Malasek (1926) poroča o požlahtnjenih dolenjskih prašičih, ki so nastali z oplemenjevanjem dolenjskih prašičev z nemškimi heševskimi prašiči. Zanimiv opis pasem prašičev najdemo v knjigi »Naša prašičja reja«, ki jo je spisal Oblak (1927). Omenja prašiče, ki jih poimenuje domača pasma. Imeli so visoke noge, raven rilec, zelo viden zašiljen (ozek) hrbet. Prašiči so bili skromni, odporni, počasne rasti, a sposobni rasti do velikih telesnih mas. Avtor nadalje piše, da prašiči »niso imeli oblik, ki jih zahteva današnji trg« in »suho meso od domačih prašičev je bilo prav dobro«. Objavljena je tudi slika prašiča dolenjske krškopoljske pasme (izgleda, da je povzeta iz sestavka, ki ga je napisal o tej pasmi Rohrman (1899)), vendar prašiča posebej ne omenja. V reviji Rejec malih živali je Ilc (1934) objavil sestavek, v katerem je zapisal, da »za našo vzrejo in gojenje pa pridejo v poštev za naše razmere priznani pasmi, in sicer: jorkširci in heševci«. Piše pa tudi: »Dolenjski rejci osobito oni iz Krškega polja vzgajajo tudi črnopasaste živali istega tipa in pasme, kar so dosegli z križanjem heševcev s staro, nekdanj slovečo Krško-poljsko pasmo, katera se ni ohranila čistokrvna. Omenjeno pasmo so prevzeli in upeljali osobito Gorenjci, kateri se v zadnjem času bavijo z vso vnemo na selekciji omenjene pasme.« Oblak (1939) je na kmetijski anketi, ki je bila v letu 1938 v Ljubljani, predstavil tedanjo prašičerejo v dravski banovini. O pasmah prašičev je poročal naslednje: »Prvotno je bila na današnjem ozemlju naše banovine razširjena domača svinja, ki je bila črna, pa tudi črnopasasta, visokih nog, bolj grobe konstitucije, dobra predvsem za mast, vendar bolj počasno rastna in slabo rodovitna Danes prvotne krškopoljske svinje, vsaj čiste, ni več. Vendar najdemo v najbolj oddaljenih krajih še ostanke te prvotne svinje, ki po zunanosti, barvi ter raznih merah še spominjajo na njo. Ta svinja se je posebno odlikovala v sposobnosti za produkcijo masti ter po dobri kakovosti mesa Pozneje, zlasti za časa aktivnega delovanja Kmetijske družbe in pozneje deželnih odborov, se je pričelo uvažati iz Avstrije in Nemčije bolj žlahtne svinje v svrhu izboljšanja tedanje domače svinje. Zlasti na Kranjskem so še danes znani tako zvani heševci, katerih kmetje še danes ne morejo pozabiti.« O pasmah prašičev, ki so

bile tedaj v dravski banovini, pa je poročal: »V naši banovini imamo v glavnem dva tipa svinj, oziroma dve pasmi, poleg manjšega števila domače črnopasaste svinje.« O prihodnosti črnopasaste pasme pa je povedal: »Domačo črnopasasto, ki je bila pred nekaj leti na Gorenjskem, predvsem v kranjskem srezu še precej razširjena in priljubljena ter zelo v modi, sedaj vedno bolj opuščajo. Glavni vzrok leži v tem, da je ta svinja zaradi premajhnega rejskega okoliša morala degenerirati, ker je prišlo do plemenjenja v sorodstvu. V ostalem pa je bila ta, za domačo porabo in ne toliko za izvoz namenjena svinja, prav odlična, ker je zelo hitre rasti in je bila tudi dobra za mast. Gotovo pa je, da se ta svinja radi premajhnega rejskega okoliša ne bo mogla dolgo vzdržati.«

Po drugi svetovni vojni so bile v petdesetih in šestdesetih letih opravljene pomembne raziskave krškopoljskega prašiča. V strokovnem slovstvu najdemo številne zapise do leta 1972, ko je nastopilo obdobje opustitve strokovnega dela s to pasmo. Sustič (1950) piše, da je mogoče doseči dobre rezultate s požlahtnjenimi prašiči domačega izvora kakor tudi z žlahtno belo pasmo. Na splošno je bil najbolj razširjen beli požlahtnjeni prašič. Omenja pa tudi črnopasastega prašiča, ki se je ohranil na Dolenjskem in nekoliko na Gorenjskem. Neznani avtor je v reviji Naša Vas leta 1956 v članku „Priznanje črnopasastem prašiču“ opisal razvoj in biološke značilnosti prašičev te pasme. Posebej poudarja njihovo skromnost in odpornost ter kakovost mesa. Opozarja tudi na škodljive posledice parjenja v sorodstvu. Za leto 1955 objavlja podatek, da so krškopoljski rejci prodali na sejmi 64.500 mladih pujskov in da je na sejmi 99,2 % pasastih ter le 0,8 % belih pujskov, ki imajo za 20–30 % slabšo ceno kot pasasti. Eiselt in Ferčej (1952) sta napisala strokovno knjigo Prašičereja. V poglavju »Pasme prašičev« poročata, da sta v Sloveniji v glavnem razširjeni beli pasmi – požlahtnjena in žlahtna, ter da imamo še ostanke domače črnopasaste – krškopoljske pasme. Vse tri pasme sta v nadaljevanju predstavila z opisom njihove zunanosti in proizvodnih lastnosti. Ferjan (1953) poroča, da so bili na prvi republiški razstavi živine razstavljeni prašiči različnih pasem. Pri tem je zapisal: »Razstavljene živali so bile kolikor toliko tipični predstavniki bele požlahtnjene, bele žlahtne, velike bele angleške in črnopasaste – krškopoljske pasme.« Veble (1954) piše, da imamo v glavnem tri pasme prašičev: belo kratkouho, belo klapouho in domačo črnopasasto pasmo. Vse tri pasme na kratko opiše glede izvora in po zunanosti. Najbolj je bila razširjena bela klapouha pasma prašičev. Ferčej in Eiselt (1954) pišeta o reji prašičev v Sloveniji in v poglavju »Razvoj prašičereje« predstavita tudi razvoj pasem: »Prvotno je bil skoro na vsem ozemlju Slovenije razširjen črnopasast prašič, potomec mediteranskega divjega prašiča. Ostanek teh prašičev je krškopoljska pasma.« O pasmah prašičev v Sloveniji piše tudi Puppisova (1955). V Sloveniji redijo tri pasme: belo plemenito v vzhodnem predelu Slovenije, belo oplemenjeno v ostalih predeli

Slovenije, razen na Krškem polju in predelu Škocijan Šentjerneja, kjer imajo krškopoljskega pasastega prašiča. Pasma krškopoljski prašič, področje in način njene reje je opisal Bučar (1956?). Poroča tudi o strokovnem srečanju o krškopoljskem prašiču, ki je bilo 10. februarja 1956. v Kostanjevici. Sprejete so bile smernice za načrtno izboljševanje pasme. Opravljen je bil popis najboljših plemenskih prašičev in takrat so pričeli s kontrolo proizvodnosti. Priredili so tudi dve razstavi plemenskih prašičev krškopoljske pasme: 9. septembra 1956 v Kostanjevici in 7. oktobra 1956 v Škocijanu. V kontroli proizvodnosti v letu 1956 so bile naslednje pasme: bela požlahtnjena dolgouha pasma, žlahtna ali bela plemenita kratkouha pasma (obe ima za domači pasmi), veliki jorkšir, holandska landrace in črnopasasta pasma. Pasma prašičev v Sloveniji predstavlja in opisuje Ferjan (1958). Ferjan (1959) v analizi stanja slovenske prašičereje pravi, da preko 80 % prašičev v Sloveniji pripada belim pasmam (bela požlahtnjena, bela žlahtna in v ožjem obsegu še pasmi veliki jorkšir in holandske landrace) in le dobrih 15 % je prašičev črnopasaste pasme.

Posebej velja omeniti, da so v tem obdobju opravljene prve strokovne meritve plodnosti, ravnosti in mesnatosti črnopasastih prašičev pri reji v čisti krvi oziroma križanju. Podatke o tem najdemo v poročilih Kmetijskega inštituta Slovenije (serija publikacij: Proizvodnost plemenskih svinj v rejskih središčih Slovenije), v diplomskih nalogah: Varl (1956), Krhin (1959) in v poročilih o raziskovalnih nalogah: Ločniškar in sod. (1962). Eisel in Ferjan (1972) sta povzela rezultate raziskav in zbranih podatkov o krškopoljskih prašičih ter zapisala v povzetku: »Sedaj je pasma po tipu neizenačena in konstitucijsko močno oslabljen. Pri razmeroma velikem številu rojenih pujskov na gnezdo (10,07) je zaradi velikega števila mrtvorojenih (2,13) in zelo veliko izgub do odstavitve (26 %) število vzrejenih pujskov majhno (5,87). Plodnost se glede na število živorojenih pujskov poveča s pripuščanjem k merjascem drugih pasem, n.pr. Landrace, Large White itd. Zelo dobro plodnost so pokazale križanke med krškopoljsko in švedsko landrace pasmo pri ponovnem parjenju s krškopoljskimi merjasci. V teh parjenjih se je še povečalo število mrtvorojenih pujskov na gnezdo (2,31), vendar je vitalnost živorojenih mnogo večja kot pri čistopasemskih svinjah; saj so izgube pujskov do odstavitve znašale le 5 % od živorojenih, vzrejenih pa je bilo 9,19 pujskov na gnezdo.

Prašiči krškopoljske pasme so skromni, dobro izkoriščajo voluminozno krmo, slabše – vendar ne občutno – pa koncentrate. Pitovne in klavne lastnosti so se pri križanju z belimi pasmami intermediarno dedovale, to velja tudi za barvo mesa, ki je pri krškopoljski pasmi temnejša. Pri križanju krškopoljske pasme s pietrain pasmo je bil ugotovljen heterosis efekt v konverziji krme Meso krškopoljskih prašičev in njihovih križancev je zelo primerno za trajne izdelke.« Novak (1970) je v razpravi »Zgodovina agrarnih panog« v poglavju »Živinoreja« opisal tudi zgodovinski razvoj prašičereje v Sloveniji. Piše, da je

bila med prašičjimi pasmami sprva razširjena domača svinja, črna, tudi črnopasasta, bolj grobe konstitucije, dobra predvsem za mast. Cizej in Černe (1981) omenjata poleg modernih mesnatih pasem prašičev v Sloveniji, ki niso avtohtone, še krškopoljsko ali črnopasasto svinjo ter izboljševanja te pasme z istobarvnimi merjasci iz Nemčije in Britanije.

Viri:

Bleiweis, Janez. Nauk o umni živinoreji. Ljubljana, 1871, str. 80–88.

Bučar, Franc. Tipkopoljski brez naslova, vsebina o krškopoljskem prašiču. Napisano 1956 (?), 5 strani.

Cizej, Dolfe, Černe, Franc. Prašičereja. ČZP Kmečki glas, Ljubljana, 1981, str. 14–21.

Dular, Fran. Umna živinoreja. II.knjiga. O pasmah in umni reji domače živine. Družba sv. Mohorja v Celovcu, 1895, 208 strani.

Eiselt, Erik, Ferčej, Jože. Prašičereja. Založba Kmečka knjiga, Ljubljana, 1952, str. 6–9.

Eiselt, Erik. Proizvodne značilnosti krškopoljskega prašiča. Zbornik biotehniške fakultete v Ljubljani, 18(1971), str. 7–11.

Eiselt, Erik, Ferjan, Jakob. Proizvodne značilnosti krškopoljskega prašiča. 3. Zbor prašičerejcev, Bled, 1972 – 05 – 08/11. V. Znanost in praksa v živinoreji. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 1972, str. 855–863.

Ferčej, Jože, Eiselt, Erik. Reja prašičev v Sloveniji. (1954)7, str. 328–333, Stočarstvo.

Ferjan, Jakob. Proizvodnja mesnatih prašičev. (1959)1–2, str. 33–39, Socialistično kmetijstvo.

Ferjan, Jakob. Republiška razstava v očeh prašičereje. 1(1953)11, str. 81–82, Živinorejec.

Ferjan, Jakob. Uspehi prašičerejskih središč Slovenije v letu 1956. Koledar kmečke knjige, 1958, str. 175.

Ferjan, Jakob. Prašičereja v Sloveniji nekoč in danes, Koledar Mohorjeve družbe za navadno leto 1970, Celje 1969, str. 170–173.

Ferjan, Jakob. Uporabnost črnopasastega prašiča. 2(1969)8, str. 475–478, Sodobno kmetijstvo.

Gerstner, R. Važnost svinjereje. (1894)16, str. 195–198, Gospodarski glasnik za Štajersko.

Ilc, Karel: Naša prašičereja. 1(1934)6, str. 94–95, Rejec malih živali.

Krhin, M. Razlike med prašiči bele požlahtnjene in črnopasaste krškopoljske pasme v povprečnem dnevnem priraščanju, odstotku klavnosti in odstotku slanine ter sala. Diplomski naloga, Fakulteta za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo, Ljubljana 1959, 29 strani.

Linzner, Rado. Krškopoljec – naš domači prašič. 5(1956)20, str. 469–470, Naša vas.

Ločniškar, Franc, Ferjan, Jakob, Urbas, Joža. Usmeritev prašičerejske proizvodnje v LRS in metodika progenotestiranja prašičev. Poročilo za Sklad Borisa Kidriča, Ljubljana 1962, str. 20–23.

Malasek, F. Zboljšanje prašičereje na Dolenjskem. 43(1926)3, str. 19, Kmetovalec

Merjasci žlahtnih pasem. 40(1923)24, str. 193–194. Kmetovalec.

Novak, V. Živinoreja. V: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih panog. I. zvezek, Ljubljana, SAZU, 1970, str. 343–394.

Oblak, Anton. Naša prašičja reja. Kmetijska matica, Ljubljana, 1927, 77 strani.

Oblak, Ivan. Svinjereja. V: Za izboljšanje življenjskih pogojev našega kmetijstva. Poročilo o kmetijski anketi. 2. del, Ljubljana, Kraljevska banska uprava dravske banovine, 1939, str. 362–377.

Priznanje črnopasastem prašiču. 5(1956)7, str. 152–153. Naša Vas.

Proizvodnost plemenskih svinj v rejskih središčih Slovenije v letu 1956, Kmetijski inštitut Slovenije, Ljubljana 1957, 48 strani.

Puppis, Nada: Akcija za unapredjenje svinjarstva NR Slovenije. Demonstracioni ogledi sa svinjama u FNRJ. Zavod za stočarstvo, Novi Sad, 1955, s. 61–66.

Rohrman, Viljem. Prašičje pleme na Dolenjskem. 16(1899)2, str. 9–11, Kmetovalec.

Stefančič, Ante. Slovenska živinoreja v 19. stoletju. 1(1951)3–4, str. 95–105, Živinorejec.

Stefančič, Ante. Začetek in razvoj veterinarstva na Slovenskem. Ljubljana, SAZU, 1966, str. 21–23.

Sustič, Josip. Pasma prašičev v državnih vzrejalnicah Slovenije. Državne nabave, (1950)2, str. 41–44.

Sustič, Josip. Prašičereja. V. Kmetijstvo kranjskega sreza. Kranj, 1932, str. 28–29.

Švajger, Gregor, Bregar, Dejan. Krškopoljski (črnopasasti) prašič. Diplomna naloga, Biotehniška fakulteta, Ljubljana 1991, 60 strani.

Varl, Peter. Opis črnopasastega prašiča. Gospodarski pomen prašičereje za občino Št. Jernej. Diplomna naloga, Fakulteta za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo, Ljubljana 1956, str. 17–25.

Veble, Franc: Naše pasme prašičev. V. Opis, vrednost in zdravje domačih živali v zvezi z zavarovanjem. Ljubljana, 1954, s. 166–169.

Vihodil, Gustav Vlastimil. O pasminama svinja i njihovej gojitbi. Osijek 1902, 118 strani.

Zalokar, Janez. Od živinoreje sploh. Pervi in drugi člen. Umno kmetovanje in gospodarstvo. Ljubljana, 1854, str.132–169.

Živinorejske drobtinice mladim in starim kmetovalcem v poduk. IV. Od reje prešičev. Velika pratika za prestopno leto 1856, Ljubljana, 1856, 7 strani.

Priporočeni dodatni viri o razvoju pasem prašičev v Sloveniji in še posebej o pasmi krškopoljski prašič

1. Kastelic, Andrej. Razvoj pasme in plodnost krškopoljskega prašiča. Magistrsko delo. Rodica 2008, XIX, 206 strani.
2. Šalehar, Andrej. Prispevki k zgodovini reje in pasem prašičev v Sloveniji. Slovenj Gradec 2013, 140 strani.
3. Šalehar, Andrej. Prispevek k poznavanju razvoja pasem prašičev v Sloveniji. I. do leta 1959. 35(2002)6, str. 245–250, Sodobno kmetijstvo.
4. Šalehar, Andrej, Žan Lotrič, Metka, Kovač, Milena. Prvotne, izgubljene in pretopljene pasme prašičev v Sloveniji. 102(2013)2, str. 119–128. Acta agriculturae Slovenica.

Foto Andrej Šalehar

3. ISKANJE OSTANKOV PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V LETIH 1990–1993

Uvod

V letih 1990–1993 so bila opravljena poizvedovanja o ostankih krškopoljskega prašiča na Gorjancih, na področju Brežic in Krškega polja. Prvo pobudo za iskanje pasme krškopoljski prašič je dal v priložnostnem pogovoru prof. dr. Jože Osterc. O prvih pregledih poročata v svoji diplomski nalogi Švajger in Bregar (1991). Pregledala sta okoli štirideset kmetij in ugotovila, da je današnja čreda krškopoljskega prašiča zelo neizenačena. Rejci pa so z njim zadovoljni in velika večina se mu ne misli odreči. V svoji nalogi sta zbrala dragocena pričevanja šestnajstih slovenskih kmetijskih, živinorejskih in veterinarskih strokovnjakov, ki so se pri svojem delu ukvarjali ali srečevali s prašiči krškopoljske pasme.

Kmetijski zavod Ljubljana, enota Novo mesto je pri iskanju ostankov krškopoljskih prašičev veliko pripomogel z zaposlitvijo pripravnika za živinorejo – prašičereja gospo Zdenko Pribožič, dipl. kmet. inž. V program njenega svetovalnega dela z dne 8. aprila 1991 so zapisali: *“Krškopoljskega prašiča gotovo ne bomo našli v čisti krvi, ohraniti pa bomo skušali tisto, kar je od njega ostalo. Naša želja je usposobiti nekaj kmetij, ki bodo tudi v prihodnosti redile to pasmo prašičev. Izbrati in odločiti se bomo morali za kriterije, po katerih bomo lahko govorili o krškopoljskem prašiču. V delo bomo vključili živali z več ali manj znanim poreklom. Krškopoljca bomo iskali predvsem na področju Posavja in Šentjerneja.”* Po končanem pripravištvu je gospa Zdenka Pribožič, dipl. kmet. inž., postala strokovna svetovalka za prašičerejo in več kot deset let vodila skupaj s katedro za prašičerejo na oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete iskanje in ohranjanje pasme krškopoljski prašič. Skupaj smo gradili temelje za ohranjanje pasme krškopoljski prašič in velikokrat smo obiskovali kmetije, kjer so imeli ali naj bi redili ostanke te pasme.

Iskanje kmetij, ki redijo krškopoljskega prašiča

Pri iskanju kmetij, ki redijo krškopoljskega prašiča, je bilo v veliko pomoč poznavanje terena, ki jo je ponudil g. Andrej Horžen. Pregled trenutnega rejskega stanja je bil opravljen na ožjem področju Krškega polja in bližnjih Gorjancih. Drugod je krškopoljskega prašiča, po zatrjevanjih veterinarjev, kmetov in ostalih prisotnih, nadomestilareja belih prašičev. O tem smo se ob priložnostnih obiskih nekdanjih rejcev

prepričali tudi sami. Ohranil se je le v predelih z ekstenzivnejšim kmetijstvom, v gospodinjstvih, kjer redijo prašiče za samooskrbo. Kraji, kjer so bili najdeni ostanki krškopoljskega prašiča, so na spodnjem zemljevidu označeni z rdečo piko.

Razvrstitev kmetij

Švajger in Bregar (1991) sta pregledane kmetije razvrstila v tri skupine:

1. Opisu najbolj odgovarjajoči krškopoljski prašiči; na večini kmetij redijo predvsem to pasmo: **13 kmetij**.
2. Pasemske značilnosti slabše izražene; v rejah poleg krškopoljskega najdemo večkrat tudi bele prašiče: **26 kmetij**.
3. Križanci in sledovi nekdanje reje krškopoljskega prašiča: **8 kmetij**.

Pogovori s strokovnjaki

Švajger in Bregar (1991) sta opravila pogovore s strokovnjaki, ki so se pri svojem delu ukvarjali tudi s krškopoljskimi prašiči. Intervjuvani so bili:

1. Prof. dr. Fran Adamič
2. Mag. Jože Bregant
3. Prof. dr. Oskar Böhm
4. Prof. dr. Franc Bučar

5. Prof. dr. Franc Černe
6. Prof. dr. Jože Ferčej
7. Karlo Gošler, dipl. vet.
8. Miha Krhin, dipl. inž.
9. Prof. dr. Franc Ločniškar
10. Ernest Marinšek, rejec s plemenilno postajo
11. Anton Simonič, dipl. inž.
12. Francka Trebar, dipl. inž.
13. Alfred Trenc, dipl. vet.
14. Dr. Joža Urbas
15. Marjan Vizjak, dipl. inž.
16. Anton Zorc, dipl. inž.

Švajger in Bregar (1991) sta povzela intervjuje in v diplomski nalogi zapisala:

»4.2 Strnjena mnenja strokovnih poznavalcev pasme

Od vseh domačih prašičev bi med avtohtone pasme najprej lahko šteli krškopoljskega prašiča, ker ima največ značilnosti prednikov iz tega prostora. Vendar pa se z gotovostjo tudi zaradi živahne trgovine s prašiči v preteklem stoletju (Srbija, Vojvodina, Slavonija) o tem ne da soditi. Možno je, da je nastal pri križanju domačega prašiča s pasastimi (wessex, essex).

Krškopoljski prašič je kombiniran tip, ki je skromen, odporen in ploden (posamezne svinje so imele tudi do šestnajst gnezd). Kot takšen je bil v kmečki reji zelo priljubljen. Ima dobro marmorirano meso, ki je posebej primerno za trajne proizvode. Nekaj kvalitet, ki se mu še pripisujejo, pa je verjetno bolj posledica krajevnega prepričanja.

Precej napak pri krškopoljskem prašiču je bilo posledica križanja v sorodstvu. Visoko smrtnost pujskov bi lahko pripisali tudi slabšim življenjskim pogojem. Po križanju s Sattelschwein pasmo, ki se širše ni uveljavilo, se njegovo stanje izboljša.

S preходом na farmsko rejo se interesi individualnih kmetovalcev vedno bolj zapostavljajo. Stalež krškopoljskega prašiča prične upadati. Obdržati se mu uspe po zaslugi pasemskih lastnosti, veliko pa je prispeval vpliv tradicije.«

Anketa o reji krškopoljskega prašiča

V presojo smo vključili štirideset kmetij, kjer še vzdržujejo njegovo rejo oïroma. njegove ostanke. Podatke in ocene smo zbirali s posebno v te namene pripravljeno anketo (priloga 1). Za kriterij ocene zunanosti so služile karakteristike, ki jih v svojem poročilu o oblikovanju novega tipa domačega prašiča navaja Ferjan (1964) in v navodilu republiškega kmetijskega inšpektorata Nabava in standardni ...(1971). Ohranjen je zapis o obisku kmetij dne 3. maja 1991 (priloga 2).

Presoja rezultatov ankete v letu 1990

Ob predstavljenih rezultatih opravljenega terenskega dela je potrebno poudariti dvoje: da so med njimi tudi ocene anketiranih rejcev (le-ti so nas usmerjali pri iskanju krškopoljskih prašičev), in da se pri opisovanju zunanosti ne da izogniti določenemu vplivu pristranskosti.

Preglednica 1: Vzrok reje krškopoljskih prašičev

Vzrok reje krškopoljskih prašičev	Štev. rejcev *	Delež rejcev
Tradicija	5	12,5
Kakovost mesa in precej masti	37	92,5
Nezahtevnost reje in prehrane	34	85,0
Drugo	13	32,5

* Skupaj je bilo anketiranih 40 rejcev.

Najpomembnejša vzroka reje krškopoljskih prašičev sta dva: nezahtevnost reje in prehrane ter kakovost mesa in precej masti. Odgovora sta razumljiva, če pri tem upoštevamo pogoje, ki so posebej še na Gorjancih za rejo domačih prašičev sorazmerno skromni.

Preglednica 2: Tradicija v reji krškopoljskih prašičev

Tradicija	Štev. rejcev	Delež rejcev
Stalno	39	97,5
Do deset let	1	2,5

Večina rejcev stalno redi prašiče te pasme in le eden jih je pričel rediti v zadnjem obdobju.

Preglednica 3: Namen reje ter starost in masa krškopoljskih prašičev ob zakolu oziroma prodaji

Izvajanje križanja in mnenje o križancih	Štev. rejcev	Delež rejcev
Lastne potrebe	40	100,0
Starost ob zakolu (mes.)		
do 12 mes.	17	42,5
12–24 mes.	23	57,5
Masa ob zakolu (kg)		
do 150 kg	21	52,5
150–200 kg	18	45,0
več kot 200 kg	1	2,5
Prodaja	38	95,0
Starost ob prodaji (tednov)		
do 10 tednov	32	80,0
10–12 tednov	3	7,5
več kot 12 tednov	2	5,0
Masa ob prodaji (kg)		
15–20 kg	30	75,0
20–30 kg	6	15,0
več kot 30 kg	2	5,0

Podatki v preglednici kažejo, da vsi rejci redijo prašiče za lastne potrebe in velika večina (95 %) tudi za prodajo. Starost in masa ob zakolu dokazujeta počasno rast in ekstenzivno rejo krškopoljskih prašičev. Prodajajo pa večinoma pujske pri starosti do 10 tednov za pitanje pri drugih rejcih.

Preglednica 4: Način reje krškopoljskih prašičev

Način reje	Štev. rejcev	Delež rejcev
Hlev	27	67,5
Hlev z izpustom	5	12,5
Hlev in paša	8	20,0

Nekoliko presenečajo ugotovitve v zvezi z načinom reje krškopoljskih prašičev. Dve tretjini rejcev jih redi le v hlevu in le ena petina jih spušča na pašo.

Preglednica 5: Prehrana krškopoljskih prašičev

Prehrana	Štev. rejcev	Delež rejcev
Osnovna krma *	32	80,0
Osnovna krma in paša	8	20,0
Krmne mešanice (za pujske)	7	17,5
Drugo	4	10,0

* Korenovke, krompir, voluminozna krma, žito, ostanki.

Prehrana krškopoljskih prašičev je preprosta in cenena. Le na sedmih kmetijah dodajo prašičem (posebej pujskom) kupljeno krmo.

Preglednica 6: Stalež prašičev – skupaj in na kmetijo

Kategorija prašičev	Št. kmetij	Število prašičev			
		Skupaj	na kmetijo	min.	max.
Čisti krškopoljski prašiči *					
Pujski do 2 mes.	16	120	7,5	2	19
Prašiči 2–8 mes.	10	30	3,0	1	4
Prašiči 8–16 mes.	18	39	2,2	1	5
Plem. svinje in mladice	31	57	1,8	1	5
Plem. merjasci	5	5	1,0		
Skupaj	32	251	7,8	2	28
Križanci s krškopoljskimi prašiči *					
Pujski do 2 mes.	5	37	7,4	5	10
Prašiči 2–8 mes.	9	37	4,1	1	8
Prašiči 8–16 mes.	8	16	2,0	1	3
Plem. svinje in mladice	13	21	1,6	1	3
Plem. merjasci	2	2	1,0		
Skupaj	20	106	5,3	1	14

* Ocena po zunanosti.

Na štiridesetih kmetijah so imeli skupaj 357 prašičev ali 8,9 prašiča na kmetijo (najmanj enega in največ osemindvajset prašičev). To je znatno več, kot je slovensko povprečje za število prašičev na kmetijo – 3 do 4 prašiči. Ta ugotovitev neposredno potrjuje močno tradicijo v reji prašičev (glej pregled literature) in posredno pogoje za rejo domačih živali na opazovanem področju. Zelo zanimiva je starostna struktura

staleža, ki dokazuje ekstenzivno rejo prašičev, namen reje in povprečno plodnost. Porazdelitev podatkov (čistopasemski krškopoljski prašiči in križanci s krškopoljskimi prašiči) je opravljena na osnovi presoje zunanosti in zaradi tega le delno zanesljiva.

Preglednica 7: Plodnost in trajanje rabe plemenskih svinj ter merjascev (ocene rejcev)

Lastnost	Št. kmetij	Povprečje	min.	max.
Mladice in svinje				
Starost ob prvem pripustu (mes.)	39	9,75	6	14,5
Štev. prasiat./leto	40	1,78	1	2,5
Velikost gnezda	39	8,78	4	11
Doba laktacije (tednov)	39	6,49	4	12
Življenjska prireja – štev. prasitev	39	5,08	1	16
Merjasci				
Starost ob prvem pripustu (mes.)	7	7,79	6	9
Starost ob izločitvi (mes.)	7	22,43	9	24

Počasno rast in ekstenzivno rejo krškopoljskih prašičev dokazujejo tudi podatki o starosti ob prvi oploditvi mladic, ki je v povprečju pri nekaj manj kot deset mesecev. Velikost gnezda je povprečna – okoli devet pujskov in laktacija je šest do sedem tednov. Zanimiva je tehnologija rabe krškopoljskih svinj. V domači reji po Sloveniji uporabljajo svinje običajno le za eno do dve prasiatvi. Na proučevanih kmetijah pa uporabljajo svinje za več prasitev – okoli pet.

Merjasce uporabljajo le v naravnem pripustu in jih izločijo sorazmerno zgodaj – pri starosti okoli dveh let.

Preglednica 8: Preprečevanje parjenja v sorodstvu

Način preprečevanja parjenja v sorodstvu	Štev. rejcev	Delež rejcev
Menjavanje merjasca oz. kraja parjenja	32	80,0
Ne upoštevajo sorodstva	8	20,0

Preprečevanje parjenja v sorodstvu je temeljno rejsko opravilo in podatki v gornji preglednici nakazujejo, da naj bi rejci to tudi dosledno izvajali. Zaradi majhnega rejskega okoliša in števila prašičev te pasme pa lahko sklepamo, da so krškopoljski pra-

šiči znatno inbridirani. Točne odgovore na vprašanje o parjenju v sorodstvu bomo lahko dobili z analizo porekel, ko bo uvedena rejska dokumentacija.

Preglednica 9: Parjenje (križanje) z drugimi pasmami

Izvajanje križanja in mnenje o križancih	Štev. rejcev	Delež rejcev
Izvajanje križanja		
Na osnovi nasveta strokovnjaka	1	2,5
Po lastni presoji	24	60,0
Križanja ne izjava	15	37,5
Mnenje o križancih		
Križanci so slabši od čistopasemskih prašičev	20	50,0
Križanci so boljši	2	5,0
Rezultati niso znani	18	45,0

Podatki v gornji preglednici samo potrjujejo, da je reja krškopoljskega prašiča prepuščena sama sebi. Parjenja izvajajo rejci povsem naključno. Nezadovoljstvo s križanci, ki je prisotno v polovici primerov, je lahko posledica slabih pogojev za rejo prašičev. Križanja se opravljajo z zahtevnejšimi mesnatimi pasmami prašičev, ki potrebujejo drugačno rejo in nego ter predvsem boljšo prehrano.

Preglednica 10: Zdravstvene težave pri krškopoljskih prašičih

Zdravstvene težave	Štev. rejcev	Delež rejcev
Brez zdravstvenih težav	28,0	70,0
Občasne driske, prehladi	12,0	30,0
Druge težave	-	-

Dobra odpornost krškopoljskih prašičev je splošno poznana. Tudi podatki v preglednici 10 to potrjujejo. Prisotne so običajno le driske in prehladi prašičev.

Preglednica 11: Ocena bodočnosti reje

Bodočnost reje	Štev. rejcev	Delež rejcev
Reja se bo ohranila	30	75,0
Reja se opušča	5	12,5
Želja po ponovni reji krškopoljskega prašiča	5	12,5

Podatki v tej preglednici so razveseljivi, ker namerava tri četrtnine rejcev rejo krškopoljskih prašičev ohraniti tudi v bodoče.

Švajger in Bregar (1991) sta strnila mnenja rejcev in zapisala:

»4.1.3. Rejci o pasmi

- *Imajo ga rajši zaradi kvalitetnejšega mesa in več masti,*
- *nezahteven je v reji in prehrani (zadostuje doma pridelana krma in ostanki),*
- *nimajo zdravstvenih problemov,*
- *vzreajo pujske za prodajo, zato je pomembna lastnost svinj, da so skrbne matere,*
- *dobrih pasemskih merjascev ni več, zato rešujejo probleme tudi s pripuščanjem pod „podobne“ (npr. pietrain, križanci raznovrstnega porekla idr.),*
- *če se le da, se izogibajo križanju, oziroma parjenju v sorodstvu,*
- *pasejo ga bolj malo; če ga že izpuste, je to največkrat le na dvorišče ali izpuste ob hlevu,*
- *prašič je v primerjavi z belimi mirnejši; nekateri omenjajo, da manj rije,*
- *večina dosedanjih rejcev, tako starejših kot mlajših, se krškopoljskemu prašiču ne namerava odreči za kar gre veliko zaslug tudi vplivu tradicije.«*

Zaključki

Proučevanja sedanjega stanja pasme krškopoljski prašič kažejo, da so na področju Gorjancev in Krškega polja ohranjeni ostanki te pasme. Rejci poudarjajo skromnost teh prašičev in dobro kakovost mesa. Prehrana prašičev je preprosta s korenovkami, krompirjem in podobno voluminozno krmo. Na kmetijah redijo v povprečju šest prašičev, plodnost je povprečna, rast pa počasna. Svinje uporabljajo za več prasitev. Parjenja so povsem naključna in z dovolj veliko gotovostjo je mogoče sklepati, da je populacija močno inbridirana. Okoli ene tretjine prašičev ima značilno zunanost, kot je opisana v literaturi.

Viri:

1. Arhiv javne službe genska banka v živinoreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.
2. Ferjan, Jakob. Uporabnost črnopasastega prašiča., 2(1969)8, s. 475–478, Sodobno kmetijstvo.
3. Ferjan, Jakob. Izučavanje proizvodnih osobina svinja križanca i formiranje tipa domače svinje. Trogodišnji izveštaj prema ugovoru br. 2224/1, Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije, 1964?, 13 s.
4. Nabava in standardni opis prašiča krškopoljske pasme. št. 320/Č – 039/70-XVI-II/ŠE, Ljubljana, Republiški sekretariat za kmetijstvo in gozdarstvo, 1971, 3 s.
5. Šalehar, Andrej, Kramar, Zdenka, Švajger, Gregor, Bregar, Dejan, Štuhec, Ivan, Tavčar, Jana. Krškopoljski prašič. Tipkopis poročila, Rodica 1992, 20 strani.
6. Šalehar, Andrej, Kramar, Zdenka, Švajger, Gregor, Bregar, Dejan, Štuhec, Ivan, Tavčar, Jana. Krškopoljski prašič. 25(1992)7–8, str. 326–328, Sodobno kmetijstvo.
7. Švajger, Gregor, Bregar, Dejan. Krškopoljski (črnopasasti) prašič. Diplomaska naloga, Biotehniška fakulteta, Ljubljana 1991, 60 strani.

Priloga 1: Anketa krškopoljski (črnopasasti) prašič

A N K E T A:

KRSKOPOLJSKI (ČRNOPASASTI) PRAŠIČ

Rejec: Ime in priimek:
 Telefon:
 Naslov:

1. Zakaj redite krškopoljskega prašiča?

- a) Tradicija
- b) Kvaliteta mesa in precej masti
- c) Nezahtevnost reje in prehrane

2. Koliko let že redite krškopoljskega prašiča?

3. Namen reje

- a) Zadovoljitev lastnih potreb: a₁) starost ob zakolu:
 a₂) teža ob zakolu:
- b) Prodaja b₁) starost ob prodaji:
 b₂) teža ob prodaji:

4. Način zreje

- a) Hlev
- b) Hlev z izpustom
- c) Hlev in paša

5. Prehrana

- a) Korenovke, krompir, vol.krma,...., ostanki, paša
- b) a + paša
- c) Krmne mešanice

6. Stalež

	Pujski do 2. meseca	Prašiči 2.-8.meseca	Prašiči 8.-16.meseca	Plem.in mladice	Plemenski merjasci	Skupa
Čista Kp. Križana Kp.						

6.1. Velikost gnezda:

6.2. Izgube do odstavitve :

6.3. Teža plemenskih svinj in merjacev (cca)

7. Pasemska sestava

Ali redite tudi prašiče drugih pasem?

8. Reprodukcijska

Življ. prireja

8.1. Svinje

Štev. prasitev na leto	Povp. vel. gnezda v proizvod. obdobju	Prvi pripust	Doba laktacije (tednov)

8.2. Merjasci

Starost ob prvem pripustu (mes.)	Število pripustov letno	Starost ob izločitvi	n merjascev

9. Kako rešujete problem parjenja v sorodstvu?

- a) Menjava merjascev, oziroma kraja parjenja
- b) Ne upoštevamo (največkrat pripuščamo pri istem rejcu)

10. Križanje izvajate:

- a) Po nasvetu pospeševalca
- b) Po lastni presoji
- c) Priložnostni pripust
- d) Ne izvajamo

11. Rezultati križanja:

- a) Kvalitete Kp. prašiča ne dosežemo
- b) Križanci imajo boljše lastnosti od izhodiščnih pasem

12. Zdravstveni problemi

13. Eksteriorni opis Kp. prašičev

13.1. Splošni vtis

13.2. Po telesnih delih

13.2.1. Glava: a) kratka-široka (ušesa daljša od rilca)

b) dolga - ozka

Nosni profil: a) konkaven

b) raven

Ušesa: a) pokončna

b) viseča

c) polviseča

13.2.2. Noge: a) v razmerju s trupom:

a) visoke (50:50)

b) sredne visoke (60:40)

c) nizke (75:25)

b) anatomske:

a) debele, grobe

b) tanke, fine

13.2.3. Trup: a) dolžina:

- a) dolg
- b) srednje dolg
- c) kratek

b) obseg:

- a) zavaljen (globok)
- b) razvit (plitek)

Vime s seski (št. L/D)

Sunka: a) mesnata in dobro razvita
b) plitka, ozka, slabo razvita

Hrbet: a) linija:

- a) raven
- b) izbočen

b) širina:

- a) širok
- b) ozek

13.2.4. Barva: a) pravilno opasana (bel pas za pleči)

- b) nepravilno opasana
- c) prednji del bel
- d) celotno telo temno
- e) lisast

14. Opombe, opažanja:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Datum:

Izpolnil:

Š I F R A N T

1. Zakaj redite krškopoljskega prašiča?
1 = tradicija
2 = kvaliteta mesa in precej masti
3 = nezahtevnost reje in prehrane
4 = drugo
2. Koliko let že redite krškopoljskega prašiča?
1 = stalno
2 = do deset let
3. Namen reje
 - a) Zadovoljitev lastnih potreb: a1) starost ob zakolu:
1 = do 12 mes.
2 = do 24 mes.
3 = več
a2) teža ob zakolu:
1 = do 150 kg
2 = do 200 kg
3 = več
 - b) Prodaja
b1) starost ob prodaji:
1 = 8-10 tednov
2 = 10-12 tednov
3 = starejši
b2) teža ob prodaji:
1 = 15-20 kg
2 = 20-30 kg
3 = več
4. Način zreje
1 = hlev
2 = hlev z izpustom
3 = hlev in paša
5. Prehrana
1 = osnovna krma - korenovke, krompir, vol.krma, žito, ostanki
2 = osnovna krma + paša
3 = krmne mešanice (za pujske)
4 = drugo
6. Stalež (tabela s številčnimi vrednostmi)
7. Pasemska sestava
1 = redijo samo krškopoljca
2 = redijo krškopoljca in (občasno) bele prašiče
3 = prisotne tudi druge pasme
4 = samo poskusno redili druge
8. Reprodukcijska (tabela s številčnimi vrednostmi)
9. Kako rešujete problem parjenja v sorodstvu?
1 = menjava merjascev, oziroma kraja parjenja
2 = ne upoštevamo
10. Križanje izvajate:
1 = po nasvetu pospeševalca
2 = po lastni presoji
3 = ne izvajamo

11. Rezultati križanja:
 - 1 = kvalitete krškopoljskega prašiča niso dosežene
 - 2 = križanci imajo boljše lastnosti od izhodiščnih pasem
 - 3 = niso znani
12. Zdravstveni problemi
 - 1 = jih ni
 - 2 = občasne driske, prehladi idr.
 - 3 = drugo
13. Eksteriorni opis krškopoljskega prašiča
 - 13.1. Splošni vtis
 - 1 = karakterističen
 - 2 = nekarakterističen
 - 13.2. Po telesnih delih
 - 13.2.1. Glava: 1 = kratka-široka (ušesa daljša od rilca)
 - 2 = dolga - ozka
 - Nosni profil: 1 = konkaven
 - 2 = raven
 - Ušesa: 1 = pokončna
 - 2 = viseča
 - 3 = polviseča
 - 13.2.2. Noge: a) v razmerju s trupom:
 - 1 = visoke (50:50)
 - 2 = srednje visoke (60:40)
 - 3 = nizke (75:25)
 b) anatomske:
 - 1 = debele, grobe
 - 2 = tanke, fine
 - 13.2.3. Trup: a) dolžina:
 - 1 = dolg
 - 2 = srednje dolg
 - 3 = kratek
 b) obseg:
 - 1 = zavaljen (globok)
 - 2 = razvit (plitek)
 - Hrbet: a) linija:
 - 1 = ravna
 - 2 = izbočen
 b) širina:
 - 1 = širok
 - 2 = ozek
 - Šunka: 1 = mesnata in dobro razvita
 - 2 = plitka, ozka, slabo razvita
 - Vime s seski: 1 = pravilno razporejeni
 - 2 = nepravilno razporejeni
 - 13.2.4. Barva: 1 = opasanost
 - 2 = prednji del bel
 - 3 = celotno telo temno
 - 4 = lisast
14. Opombe, opažanja:
 - 1 = reja se bo ohranila
 - 2 = reja se opušča
 - 3 = želja po ponovni reji krškopoljca

PREMIER
 P. SWINJA² - prišel French bel brok, 14 letov (končno lep!)
 SUEAN (viri 9)

HERASEC - mislil zvečenosti, kotda jejske posme in
 je bil tudi lep, morda pa nejen v zelo
 lepotnem okolišju

BAZNIK ZASTR 19

- 1 P. SWINJA - "celo kmeta" - veliko omočino, do
 je to posameznik, kot "moč"
- "Odkritje" veliko prebranje prirobnih "gizmov"
- 2 P. SWINJA - konstanta med 9 D in 0,001
- 3 P. SWINJA - kot prirobnik, pripravljen pod mizgasec
 na kmetu - tako bo kvečenost tega
 kmetu "moč" zmožnosti.

ZAKLJUČKI:

- odstanjalo 7-8 km
- kvečenost pri kmetu 15-20 let in 700-800 kg
- stopnja kvečenosti, ki veliko omočino po
 prirobniku je odvisna. poleg močnega
 prirobnika tudi od samega "moči"
- odvisna je na kmetu, ki kvečenost se pomnoži
 kot kvečenost
- veliko misli, da smo z običnim prirobnikom
 na 2 prirobnika močvinskih in "konstante"
 moči, ki bi je tako močvinskih elementov.
- odvisna sta veliko prirobnika močvinskih
 in sam močvinskih. tudi za celotno kvečenost
 običnega kvečenosti (30-40 km), morda
 pa in ti se ne prirobnika pod kvečenost

GRANC

ČEŠK

2. PLEMENSKI SVINGI

1- šifek bel pas, 1. prostev (7 pužev) ^{zgodnost} ~~1. prostev~~
 gode ~~avstrijske~~ optne krstke polske polne, hube bronzne
 korone, odstavljajo x 7. tehnom / dele po odrom
 - kolpe za barok 15-200, tabele to moč
 detu 200-250 kg.

- Pojavljajo se plemen, do čimpa poje kot prafci (pa-
 njeje v barokstou!)

- Naoki družinica je bila obiskovani mi je doimo
 odvisni od kupa oca: konni pristojnosti, kuhinje
 in svet, običajno mladi. Boliti se morajo, zaradi in
 dohoda svet

"ječmen mi je čimpa hodi za spremembo"

"Časom, čimpa kar ostane drago, ta bizi praden"

LITVAK

VARNOST

2. PLEMENSKI SVINGI

HA7 - prostev 15 pužev, mečarji se polipe
 zadržati premočnega čimpa

407 - 5 pužev, 5 pa pije proutarje polipe
 čimpa se nekoliko premočnega

SVINGA ADRANA ZA PLENE - je malo odbrano,

spričo: Alica, zadrž jo je kar močnega

"Bi' odbrati gledamo, do miš 4. sežev, more

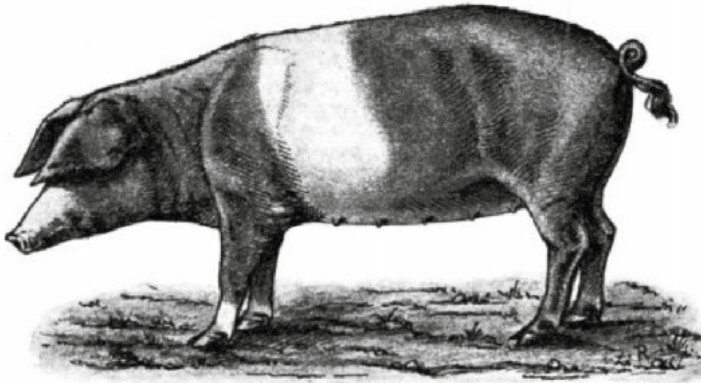
bi lepa, miš: more krosti miš; - če miš

držepa samo miš, more bi čimpa.

4. MORFOLOŠKE ZNAČILNOSTI KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA IN SLIKOVNO GRADIVO

Prva upodobitev krškopoljskega prašiča

Rohrman (1899) je objavil v Kmetovalcu sestavek "Prašičje pleme na Dolenjskem", kjer je tudi prva upodobitev krškopoljskega prašiča.

Krškopoljski prašič iz leta 1899 (vir Rohrman)

Rohrman (1899) piše, da imajo: "Po sredi života imajo namreč belo liso, ki objema život kakor kak pas, drugod pa so črni. Zadnji konec je zmeraj čisto črn, prednji bolj ali manj bel....glava srednje dolga in bolj ozka z velikimi, dol visečimi ušesi. Čelo je ravno, takisto rilec, ki je močno razvit in pripraven za pašo. Vrat je precej kratek in močen. Život je dolg, srednje širok in dokaj raven. Hrbet in ledje je nekoliko krivo, a le za spoznanje in sicer najbolj zaradi tega, ker je zadnji konec nekoliko višji kakor sprednji. Križ je dolg, podrt in take oblike, če ga pogledaš od zadej, kakor kaka podolgovata buča. Noge so srednje visoke in prej drobne kakor debele. Krača in pleče sta močno razvita. Koža je tanka in naredko porastena s finimi ščetinami, tako da se povsod vidi skozi ščetine. Ušesa so pobešena in prav malo porastena, češče skoraj gola".

Starejše slike krškopoljskega prašiča

Starejše slike krškopoljskega prašiča so v fototeki javne službe genska banka v žvinioreji – avtor fotografij je prof. dr. Franc Bučar.

*Krškopoljski prašič iz leta 1936
Vir: prof. dr. Bučar*

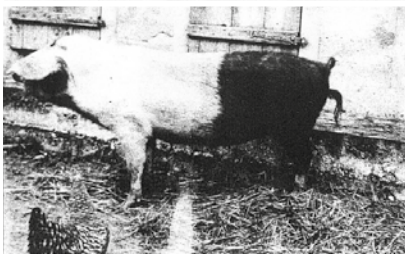
Krškopoljski prašiči iz leta 1956 (?) (foto prof. dr. Franc Bučar)

Najbolj vidna sprememba zunanosti je sprememba oblike rilca, ki ni več raven kot je pri upodobitvi od Rohrmanna (1899) in je verjetna posledica oplemenjevanja z jorkširskimi prašiči.

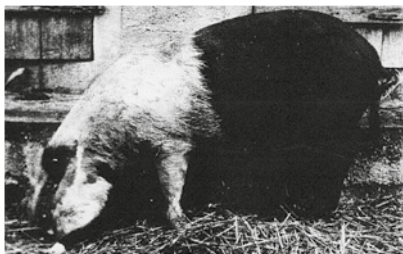
V diplomski nalogi je Varl (1956) objavil nekaj fotografij krškopoljskega prašiča.

Slika št. 3

Slika št. 4

Slika št. 5

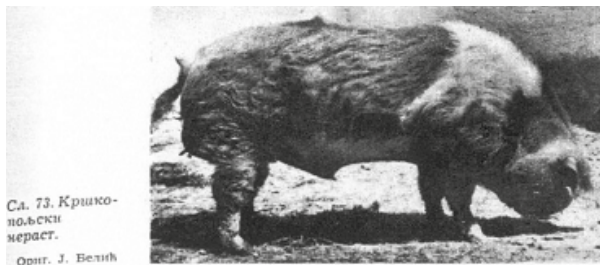
Slika št. 6

Slika št. 9

Krškopoljski prašiči 1956 (?) (foto Peter Varl)

Belić in sod. (1961) so v knjigi Savremeno svinjarstvo opisali pasmo krškopoljski prašič in objavili naslednje fotografije:

Сл. 75. Кришкопољска крмача са прасадима. Шареност је
расна одлика кришкопољске расе свиња.

Krškopoljski prašiči 1961 (foto prof. dr. Jovan Belić)

Zunanost krškopoljskih prašičev v letu 1990

V anketi, ki je predstavljena v prilogi 1 pri poglavju Iskanje ostankov krškopoljskih prašičev v letih 1990–1993, je tudi obrazec za ocenjevanje zunanosti prašičev. Za kriterij ocene zunanosti so uporabili karakteristike, ki jih v svojem poročilu o oblikovanju novega tipa domačega prašiča navaja Ferjan (1964) in so v navodilu republiškega kmetijskega inšpektorata Nabava in standardni ...(1971), kjer so uporabili opis prašiča te pasme, ki ga je izdelal Kmetijski inštitut Slovenije (preglednica).

Opis krškopoljskega prašiča in njegovih pogostih napak (Nabava ..., 1971)

	Prašič naj ustreza zahtevam	Pogoste napake
Rejski smoter	Odporen, hitrorasten, rodoviten prašič, ki dobro izkorišča krmo.	Slaba rodovitnost in rastnost.
Okvir	Srednji, dolžina srednja.	Majhen, kratek prašič.
Glava in vrat	Srednje velika, ne premastna, široko čelo, linija glave nekoliko sedalsta, širok. Srednje dolg rilec, srednje močan vrat.	Prekomerno kratek (mops) rilec, prazen vrat, premasten podbradek.
Uhlji	Srednje velika, klapava.	Predolgi, ki ovirajo prašiča pri hoji in pri jemanju hrane.
Pleča	Močna, zaprta.	Razplečenost.
Trup in trebuh	Globok in obsežen.	Plitev, povit.
Hrbet	Dolg, širok in napet z dobro razvitim mišičevjem.	Kratek, ozek, raven ali vleknjen.
Križ	Širok, dolg, padajoč, vendar ne pobit.	Ozek, izrazita pobitost.
Šunke	Dolge, široke in globoke.	Plitve in kratke.
Noge	Suhe, močno kitaste, pravilna pokončna stoja.	Odebljene v sklepih, medvedje šape.
Ščetine	Goste, močne, bleščeče.	Brez sijaja, redke.
Barva	Črne in bele, širši ali ožji pas čez pleča in prednje noge.	Ne dovolj izražen bel pas čez pleča.

Iz preglednice je razvidno, da se je strokovno mnenje o izgledu in ostalih lastnostih te pasme precej ujemalo z opisom Rohrmana (1899) Nasprotuje pa nekaterim pasemskim značilnostim, ki so jih izpostavljali rejci v praksi (npr. veliki povešeni uhlji, močno ukrivljen nosni profil) in so se tudi bolj ali manj splošno uveljavile.

Rezultati ankete:**Opis zunanosti krškopoljskih prašičev v letu 1990**

Zunanost prašičev	Število rejcev	Delež rejcev
Splošen vtis o zunanosti prašičev v reji		
Karakteristična zunanost	14	35,0
Nekarakteristična zunanost	26	65,0
Telesni deli		
<u>GLAVA</u>		
Kratka – široka (uhlji daljši od rilca)	27	67,5
Dolga – ozka	13	32,5
<u>NOSNI PROFIL</u>		
Konkaven	39	95,0
Raven	1	5,0
<u>LEGA UHLJEV</u>		
Pokončna	–	–
Viseča	37	92,5
Polviseča	3	7,5
<u>NOGE</u>		
Debele in grobe	19	47,5
Tanke in fine	21	52,5
<u>DOLŽINA TRUPA</u>		
Dolg	15	37,5
Srednje dolg	24	60,0
Kratek	1	2,5
<u>BARVA</u>		
Značilna opasanost	30	75,0
Prednji del bel	4	10,0
Celotno telo temno	3	7,5
Lisast	3	7,5

Na osnovi opisov zunanosti v literaturi smo presodili, da ima le ena tretjina živali za pasmo črnopasasta značilno zunanost. Prašiči imajo večinoma kratko in široko glavo s konkavnim nosnim profilom in visečimi uhlji. Imajo značilno opasanost in srednje dolgo telo.

Slikovno gradivo iz obdobja 1990–1993

(foto Andrej Šalehar)

Viri:

1. Arhiv javne službe genska banka v živinoreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.
2. Belić, Jovan, Ognjanović, Aleksandar, Šterk, Vladimir. Krškopoljska ili črnopasasta svinja. str. 122–124. V: Savremeno svinjarstvo. Beograd 1961, 621 strani.
3. Ferjan, Jože. Izučavanje proizvodnih osobina svinja križanca i formiranje tipa domače svinje. Trogodišnji izveštaj prema ugovoru br. 2224/1, Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije, 1964, 13 strani.
4. Ferjan, Jakob. Uporabnost črnopasastega prašiča. Sodobno kmetijstvo, 2(1969)8, str. 475–478.
5. Nabava in standardni opis prašiča krškopoljske pasme. št. 320/Č – 039/70-XVIII/ŠE, Ljubljana, Republiški sekretariat za kmetijstvo in gozdarstvo, 1971, 3 strani.
6. Poročila o ogledu krškopoljskega prašiča v letih 1995–2003 (v poglavju Priloge).
7. Rohrman, Viljem. Prašičje pleme na Dolenjskem. 16(1899)2, str. 9–11, Kmetovalec.
8. Šalehar, Andrej, Kramar, Zdenka, Švajger, Gregor, Bregar, Dejan, Štuhec, Ivan, Tavčar, Jana. Krškopoljski prašič. Tipkopis poročila, Rodica 1992, 20 strani.
9. Šalehar, Andrej, Kramar, Zdenka, Švajger, Gregor, Bregar, Dejan, Štuhec, Ivan, Tavčar, Jana. Krškopoljski prašič. 25(1992)7–8, str. 326–328, Sodobno kmetijstvo.
10. Šalehar, Andrej. Krškopoljski prašič = The Krškopolje pig = Das Krškopolje Schwein : slikovno gradivo : photos : Bilden, Domžale : Oddelek za zootehniko, BF, 1993, fotografije; 31 cm.

11. Švajger, Gregor, Bregar, Dejan. Krškopoljski (črnopasasti) prašič. Diplomaska naloga, Biotehniška fakulteta, Ljubljana 1991, 60 strani.
12. Varl, Peter. Opis črnopasastega prašiča. Gospodarski pomen prašičereje za občino Št. Jernej. Diplomaska naloga, Fakulteta za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo, Ljubljana 1956, str. 17–25.

Foto Andrej Šalehar

5. REJA PRAŠIČEV NA ANKETIRANIH KMETIJAH V LETIH 1990 IN 1997

Uvod

Ob iskanju ostankov rej s krškopoljskimi prašiči v letu 1990 je bil popisani tudi stalež prašičev (glej anketni list – priloga 1 pri poglavju Iskanje ostankov krškopoljskih prašičev). Stalež je bil razdeljen v naslednje kategorije:

- pujski do 2 meseca starosti,
- prašiči 2–8 mesecev,
- prašiči 8–16 mesecev,
- plemenske svinje in mladice,
- plemenski merjasci.

V vsaki kategoriji pa so bile živali na osnovi ocene zunanosti razdeljene v skupino krškopoljskih prašičev in skupino križancev. Če so bili v svinjaku tudi beli prašiči, pa je bilo zapisano samo njihovo skupno število.

V letu 1997 je bil na istih kmetijah popis prašičev ponovljen.

Stalež in vrsta prašičev na anketiranih kmetijah – primerjava 1990 : 1997

Zap. št.	Pasma	Pujski do 2. m.		Prašiči 2–8 m.		Prašiči 8–16 m.		Pl. sv. in ml.		Plem. merj.		Σ		Beli praš.	
		1990	1997	1990	1997	1990	1997	1990	1997	1990	1997	1990	1997	1990	1997
1.	Kp	0	70	2	0	2	8	2	20	0	2	6	100	0	0
	Križanci	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0		
2.	Kp	0	0	0	10	0	0	5	5	0	0	5	15	0	0
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
3.	Kp	13	0	0	2	0	0	3	5	0	0	16	7	3	0
	Križanci	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0		
4.	Kp	12	0	1	2	1	3	2	1	1	0	17	6	0	0
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
5.	Kp	0	0	0	11	4	0	5	5	0	0	9	16	0	0
	Križanci	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0		
6.	Kp	0	0	3	2	1	0	2	1	0	1	6	4	0	0
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
7.	Kp	0	0	0	0	2	0	1	3	1	0	4	3	0	1
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
8.	Kp	0	17	1	0	2	4	2	6	0	1	5	28	0	0
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
9.	Kp	8	10	0	0	4	3	1	4	0	0	13	17	0	2
	Križanci	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0		
10.	Kp	0	0	2	0	1	0	2	1	0	0	5	1	5	10
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
11.	Kp	7	0	0	5	0	0	1	3	0	0	8	8	0	0
	Križanci	0	0	3	0	0	0	0	0	1	0	4	0		
12.	Kp	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	0	0
	Križanci	6	0	0	0	0	0	1	0	0	0	7	0		
13.	Kp	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	0	0
	Križanci	0	0	6	0	0	0	1	0	0	0	7	0		
14.	Kp	19	0	3	0	0	0	5	0	1	0	28	0	0	0
	Križanci	0	0	0	3	0	0	0	4	0	0	0	7		

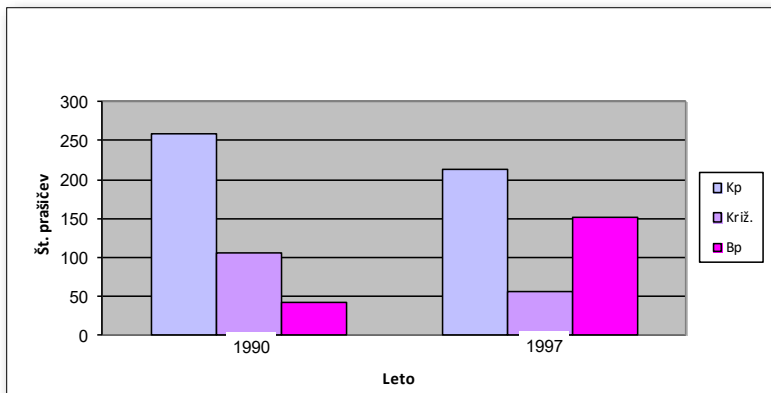
15.	Kp	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	4	4
	Križanci	0	9	0	0	0	0	0	1	0	0	0	10		
16.	Kp	0	0	5	0	2	0	1	0	0	0	8	0	5	3
	Križanci	0	9	0	0	0	0	0	1	0	0	0	10		
17.	Kp	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5
	Križanci	10	8	0	0	0	0	1	1	0	0	11	9		
18.	Kp	8	0	0	0	0	0	1	0	0	0	9	0	0	0
	Križanci	0	0	0	0	0	3	0	1	0	0	0	4		
19.	Kp	0	0	0	0	0	0	2	2	1	0	3	2	0	2
	Križanci	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2		
20.	Kp	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
	Križanci	0	0	5	10	0	0	2	1	0	0	7	11		
21.	Kp	4	0	0	0	2	0	4	1	0	0	10	1	0	1
	Križanci	0	0	2	0	0	0	0	2	0	0	2	2		
22.	Kp	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0	0	3
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
23.	Kp	0	0	0	0	5	0	1	0	0	0	6	0	1	8
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
24.	Kp	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	3
	Križanci	0	0	4	0	1	0	1	0	0	0	6	0		
25.	Kp	7	0	5	0	3	0	2	0	0	0	17	0	0	8
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
26.	Kp	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	4	0	4	3
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
27.	Kp	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	4	0	0	3
	Križanci	0	0	3	0	2	0	1	0	0	0	6	0		
28.	Kp	0	0	4	0	0	0	2	0	1	0	7	0	0	6
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
29.	Kp	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
	Križanci	0	0	8	0	0	0	1	0	0	0	9	0		
30.	Kp	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
	Križanci	0	0	2	0	2	0	1	0	0	0	5	0		
31.	Kp	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	13
	Križanci	10	0	0	0	2	0	2	0	0	0	14	0		
32.	Kp	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0	4	0	0	4
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		

33.	Kp	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	5
	Križanci	0	0	0	0	3	0	3	0	0	0	6	0		
34.	Kp	8	0	0	0	0	0	1	0	0	0	9	0	0	6
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
35.	Kp	0	0	0	0	4	0	1	0	0	0	5	0	0	1
	Križanci	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	5	0		
36.	Kp	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	0	0	2
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
37.	Kp	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	4	0	0	2
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
38.	Kp	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
	Križanci	0	0	0	0	3	0	1	0	0	0	4	0		
39.	Kp	3	0	2	0	0	0	1	0	0	0	6	0	0	5
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
40.	Kp	6	0	3	0	0	0	2	0	1	0	12	0	0	2
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
41.	Kp	8	0	0	0	1	0	1	0	0	0	10	0	0	3
	Križanci	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0		
42.	Kp	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	4	0	0	15
	Križanci	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0		
43.	Kp	0	0	1	0	1	0	3	0	1	0	6	0	5	8
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
44.	Kp	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	5	7
	Križanci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
44	Kp	111	97	32	33	41	19	67	59	7	5	258	213	42	151
44	Križanci	31	26	39	15	17	3	18	11	1	0	106	55		

Ponovni pregled staleža in vrste prašičev na anketiranih kmetijah je pokazal, da so vse kmetije ohranile rejo prašičev. Krškopoljske prašiče je imelo samo še 16 kmetij, 22 kmetij je opustilo njihovo rejo. Bele prašiče je imelo na staležu v letu 1990 11 kmetij in v letu 1997 že 31 kmetij.

Stalež in vrsta prašičev skupaj na anketiranih kmetijah v letih 1990 in 1997

Leto	Št kmetij	Krškop. prašiči	Križ.	Beli pra- šiči	Σ	Prašičev/ kmetijo
1990	44	258	106	42	406	9,23
1997	44	213	55	151	419	9,52
Indeks sprememb 97/90		0,83	0,52	3,60	1,03	1,03

Na anketiranih kmetijah so imeli na staležu v letu 1997 13 prašičev več kot v letu 1990 – (indeks 1,03). Pri tem se je znatno povečalo število belih prašičev – za 109 prašičev, kar pomeni 3,6-krat več kot v letu 1990. Znatno pa se je zmanjšalo število križancev – razpolovilo. Število krškopoljskih prašičev je bilo manjše za 45 prašičev (indeks 0,83). Večino, dobri dve tretjini, krškopoljskih prašičev so imela leta 1997 na staležu tri vzrejna središča, kar potrjuje njihov pomen pri ohranjanju pasme v prvih sedmih letih Poudariti je treba še število prašičev na kmetijo, ki je presegalo takratno slovensko povprečje prašičev na kmetijo.

Stalež prašičev na treh vzrejnih središčih za krškopoljskega prašiča v letih 1995–1997

Leto/Kategorije prašičev	1995	1996	1997
Plem. merjasci	2	1	3
Plem. svinje	21	23	23
Plem. mladice	7	7	7
Pujski do 2. mes.	70	65	97
Drugi prašiči	21	39	15
Skupaj	121	135	145

Na vzrejnih središčih, kjer je država za ohranjanje plemenskih prašičev dajala rejcem finančne podpore, se je stalež v zadnjih letih povečal za okoli 15 %. Posebej je bilo pomembno, da je bil ohranjen stalež plemenskih merjascev, svinj in mladice.

Stalež in vrsta prašičev po kategorijah na anketiranih kmetijah v letih 1990 in 1997

Kategorija prašičev/pasma	Pujski do 2. m.		Prašiči 2–8 m.		Prašiči 8–16 m.		Plem. svinje in mladice.		Plem. merj.		Σ	Σ	Beli praš.	
Leto	1990	1997	1990	1997	1990	1997	1990	1997	1990	1997	1990	1997	1990	1997
Kp	111	97	32	33	41	19	67	59	7	5	258	213	42	151
Križanci	31	26	39	15	17	3	18	11	1	0	106	55		

Pri krškopoljskih prašičih je bilo v letu 1997 največje zmanjšanje pri pujskih do drugega meseca starosti in pri kategoriji prašičev 8–16 mesecev. Ostale kategorije so bile praktično enake kot v letu 1990. Zmanjšanje števila križancev v letu 1997 je predvsem posledica manjšega števila prašičev v kategorijah 2–8 mesecev in 8–16 mesecev starosti.

Viri:

1. Arhiv javne službe genska banka v živiloreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.
2. Bregar, Dejan. Ohranjanje avtohtonih pasem domačih živali v Sloveniji. Diplomsko delo. Rodica 1999, 62 strani.
3. Poročila o ogledu krškopoljskega prašiča – po posameznih letih 1995–2003 (priloge v tem delu).
4. Šalehar, Andrej, Kramar-Pribožič, Zdenka, Bregar, Dejan. Ali bomo uspeli ohraniti slovensko avtohtono pasmo krškopoljski prašič? Kmetijstvo in okolje / [urednika Metka Rečnik, Jože Verbič]. – Ljubljana : Kmetijski inštitut Slovenije, 1998. str. 459–464.
5. Švajger, Gregor, Bregar, Dejan. Krškopoljski (črnopasasti) prašič: višješolska diplomska naloga. Rodica 1991, 60 strani.

Foto Andrej Šalehar

Foto Andrej Šalehar

6. OHRANJANJE PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ IN ZGRADITEV VZREJNIH SREDIŠČ – GENSKA BANKA

Uvod

Vzporedno z iskanjem ostankov krškopoljskih prašičev so intenzivno potekale raziskave možnosti za njihovo nadaljnjo rejo, za ohranitev pasme. Najpomembnejše aktivnosti, ki sta jih vodila katedra za prašičerejo takratnega VTOZDa za živinorejo Biotehniške fakultete in Kmetijski zavod Ljubljana, enota Novo mesto so bile:

- iskanje kmetij, kjer bi organizirali gensko banko krškopoljskega prašiča,
- zgraditev infrastrukture za rejo prašičev,
- vključitev v raziskovalni projekt »Izvrrednotenje in ohranitev slovenskih genskih resursov« pri Ministrstvu za znanost in tehnologijo,
- vključitev ohranjanja slovenskih avtohtonih pasem v programe Ministrstva za kmetijstvo in regresiranje reje krškopoljskega prašiča,
- oblikovanje in financiranje slovenske zbirke biokultur,
- reja krškopoljskega prašiča in zakon o ukrepih v živinoreji,
- Zakon o živinoreji (2002) in vpis pasme krškopoljski prašič med slovenske avtohtone pasme,
- poskusi ohranjanja EX SITU

Iskanje kmetij, kjer bi organizirali gensko banko krškopoljskega prašiča

V opisu in presoji kmetij, kjer smo iskali ostanke krškopoljskega prašiča, je med drugim zapisano, da je bilo zelo malo kmetij, ki so redile tipične krškopoljske prašiče. Za prva regresiranja smo odbrali prašiče na petih kmetijah. Pozneje smo kot vzrejna središča za krškopoljskega prašiča odbrali in uspeli z dogovori na treh kmetijah:

1. Olga Lipičar, Kamenca 3, Crklje ob Krki,

2. Anton Baznik, Zasap 17, Crklje ob Krki (pozneje naslednik Franc Ivanšek),
3. Nada Kranjec, Krška vas 78, Krška vas.

Kasneje je bilo vzpostavljeno vzrejno središče še na kmetiji:

4. Elizabeta Ložar, Jelše 14, Leskovec pri Krškem.

Gensko banko za krškopoljskega prašiča tudi danes predstavljajo omenjena vzrejna središča.

Zgraditev infrastrukture za rejo prašičev

Najdena infrastruktura za rejo prašičev je bila stara in z majhnimi zmogljivostmi. Po zaslugi in prizadevanjih gospe Zdenke Pribožič je bil zgrajen nov moderen svinjak (načrta v prilogi 1 in 2) na kmetiji Antona Baznika, ki je postal in je tudi sedaj največje vzrejno središče za prašiče krškopoljske pasme. Gradnjo je sofinanciralo takratno Poslovno združenje za prehrano Slovenije, posredno pa je finančno pomagal tudi Oddelek za zootehniko Biotehniške fakultete z denarjem iz pogodbe, ki jo je sklenil z ministrstvom za kmetijstvo in gozdarstvo, v kateri so bila predvidena tudi sredstva za ohranjanje ogroženih slovenskih pasem domačih živali.

*Dva stara svinjaka
Foto Andrej Šalehar*

Novi svinjak v gradnji

Foto Andrej Šalehar

Vključitev v znanstvenoraziskovalni projekt »Izvednotenje in ohranitev slovenskih genskih resursov«

Že v letu 1990 smo iskali finančna sredstva za iskanje ostankov pasme krškopoljski prašič in pripravili izhodiščni program raziskovalnega dela (priloga 3).

Oddelek za živinorejo Biotehniške fakultete se je vključil v triletni znanstvenoraziskovalni projekt, ki ga je vodila Biotehniška fakulteta, in 5. decembra 1991 je bila podpisana pogodba z Ministrstvom za znanost in tehnologijo (v nadaljevanju MZT). Del projekta, ki se je nanašal na ohranitev kmetijskih živalskih genskih virov, je vodil mag. Drago Kompan. Sredstva iz tega raziskovalnega projekta in sredstva za regresiranje reje krškopoljskih prašičev so omogočila začetna iskanja živali, odbiro, vpeljava rejskih opravil ter ohranitev pasme.

V povzetku zaključnega poročila (priloga 4) je poudarjeno, da smo ostanke pasme krškopoljski prašič iskali na obsežnem področju Dolenjske (Gorjanci in Krško polje), da smo pri petih rejcih odbrali tri merjasce in sedem svinj te pasme ter s pomočjo podpore zagotovili njihovo nadaljnjo rejo, da smo uvedli rejsko dokumentacijo in obdelali prve podatke o plodnosti. Na vzrejnem centru za rejo krškopoljskega prašiča na kmetiji Antona Baznika, Zasap 17, Cerklje ob Krki, gradijo tudi nov svinjak.

Vključitev ohranjanja slovenskih avtohtonih pasem v programe Ministrstva za kmetijstvo in regresiranje reje krškopoljskega prašiča

Prvo spodbudo za sofinanciranje ohranitve ogroženih slovenskih pasem domačih živali je poslal takratni VTOZD za živinorejo Biotehniške fakultete na Republiški sekretariat za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije (prva stran dopisa je v prilogi 5). Zelo pomembna je bila tudi spodbuda enote Novo mesto Kmetijskega zavoda Ljubljana, ki je v poročilu o delu na področju prašičereje v obdobju marec–avgust 1991, ki ga je sestavila Zdenka Pribožič, posebej poročala o krškopoljskem prašiču in zapisala:

»Po obisku rejcev z najbolj značilnimi predstavniki za krškopoljskega prašiča smo našli nekaj zelo lepih živali, mogoče celo dva tipa. Rejci najbolj značilnih živali živijo v vaseh na Gorjancih, ki so odmaknjene od urejenih poti. Pogosto ta prašič še danes predstavlja del eksistence za te ljudi. Druga skupina rejcev so kmetje, za katere je značilno tradicionalno kmetovanje, kamor sodi tudi krškopoljski prašič. Rejcem primanjkujejo pasasti merjasci, ki so netestirani in zato nelicencirani in zato jih kmetje ali skrivajo ali pa jih res ne redijo, da se izognejo nevšečnostim.«

Če želimo ohraniti ali se kakorkoli ukvarjati s krškopoljcem, potem je prvi korak v tej smeri dogovor, da nekaj merjascev označimo in jih licenciramo in tako kmete zavarujemo pred tem, da bi jim živali kastrirali.«

Prve krškopoljske prašiče, ki bi bili osnova za ohranjanje pasme, je na osnovi zunanosti 7. novembra 1991 določila strokovna komisija v sestavi: prof. dr. Andrej Šalehar, doc. dr. Ivan Štuhec in Zdenka Pribožič, dipl. kmet. inž. Pri uresničevanju podpor za rejo krškopoljskega prašiča je bil zelo pomemben dopis Kmetijskega zavoda Ljubljana, enota Novo mesto z dne 12. novembra 1991 (priloga 6), kjer so zapisali:

»Po številnih obiskih pri rejcih krškopoljskih prašičev ugotavljamo, da se zelo hitro zmanjšuje število rejcev pasastih prašičev. Zaradi tega je potrebno pohiteti z odbiro živali, da bi na ta način ohranili pregled nad parjenjem in preprečili parjenje v sorodstvu.

Osnova našemu delu bo poleg odbire eksterierno najbolj značilnih živali za krškopoljskega prašiča tudi izbira rejcev in oblikovanje določenih pogojev, ki bodo veljali za rejce, ki bodo dobili določeno finančno pomoč za nadaljnjo rejo prašičev.«

Kmetijski zavod Ljubljana, enota Novo mesto je poslala na MKGP dne 18. novembra 1991 še en dopis in pod zadevo je zapisano: »Vloga za finančna sredstva za začetek del pri ohranjanju krškopoljske pasme prašiča«. (priloga 7). Predlagano je regresiranje plemenskih merjascev in svinj ter dana spodbuda za vodenje in obdelavo podatkov plodnosti na enak način kot je v rabi na prašičerejskih kmetijah.

Z rejci je bila sklenjena pogodba, s katero so se rejci obvezali, da bodo ohranili rejo krškopoljskih prašičev na svoji kmetiji. Za rejo odbranih plemenskih prašičev pa jim bo izplačana premija (prilogi 8 in 9). V naslednjih letih sta plemenske prašiče krškopoljske pasme, ki bi bili opravičeni do regresa določila katedra za prašičerejo in Kmetijski zavod, enota Novo mesto (priloga 9). Po vzpostavitvi rejskih opravil in vodenju rejske dokumentacije v vzrejnih središčih (genski banki) za krškopoljsko pasmo je katedra za prašičerejo potrjevala podatke za izplačilo regresa za plemenske prašiče z izdajo in potrditvijo rejskega dokumenta »List o prodaji oz. obnovi plemenskih prašičev« (priloga 11).

Pregled števila regresiranih plemenskih prašičev krškopoljske pasme v letih 1991–2003 je v preglednici.

Leto	Plemenski merjasci	Plemenske svinje	Skupaj
1991	3	8	11
1992	2	7	9
1993	5	11	16
1994	2	14	16
1995	1	20	21
1996	3	27	30
1997	3	23	26
1998	4	22	26
1999	4	22	26
2000	7	27	34
2001	3	34	37
2002	5	33	38
2003	6	36	42

Reja krškopoljskega prašiča in Zakon o ukrepih v živinoreji

Zakon o ukrepih v živinoreji (Uradni list SRS, št. 17 – 1193/78) je v 9. členu predpisal: »Za oplojevanje se smejo uporabljati le ocenjeni, odbrani in priznani plemenjaki s preverjenim rodovnikom...« in v 13. členu: »Ocenjevanje, odbira in priznavanje plemenjakov se izvaja vsako leto... *Komisije za ocenjevanje in odbiro plemenjakov za o semenjevanje...dajejo strokovna mnenja o drugih vprašanjih, ki so pomembna za razvoj živinoreje.*« Pravilnik o vodenju rodovništva, ugotavljanju proizvodnosti živali, ocenjevanju plemenske vrednosti in priznavanju plemenjakov (Uradni list SRS, št. 21 – 13. 7. 1981) je določil vodenje rodovništva, označevanje, poreklo, kontrolo proizvodnosti, ocenjevanje plemenske vrednosti in priznanje plemenjakov. Za prašičerejo je bilo določeno, da morajo biti priznani merjasci za razmnoževanje zdravi, sposobni za razmnoževanje in morajo izpolnjevati kriterije določene s selekcijskim programom. V nadaljevanju pravilnik predpisuje, da se merjasci ne priznajo, če nimajo potrjenega porekla, če niso trajno označeni...

Oddelek za živinorejo Biotehniške fakultete je zaradi tega zaprosil republiško komisijo za licenciranje merjascev, da dovoli rabo merjascev krškopoljske pasme, ki ne izpolnjujejo določil za priznanje po določilih zakona o ukrepih v živinoreji in pravilnika o vodenju rodovništva. Komisija je prošnji ugodila in tako za leto 1991 dovolila uporabo treh do štirih merjascev krškopoljske pasme za začetek urejevanja ohranjanja te pasme. Tudi v naslednjem letu 1992 je oddelek za živinorejo zaprosil MKGP, da dovoli in omogoči nemoteno parjenje krškopoljskih prašičev – dopis z dne 5. julija 1992 (pripnoka 12).

Zakon o živinoreji (2002) in vpis pasme krškopoljski prašič med slovenske avtohtone pasme

Republika Slovenija je leta 2002 sprejela zakon o živinoreji (Ur. list št. 18/02 z dne 28. 2. 2002). Zakon v poglavju »VI. Ohranjanje genetske variabilnosti in genetske rezerve domačih živali« predpisuje:

66. člen: Ohranjanje genetske variabilnosti,

67. člen: Biotska raznovrstnost v živinoreji

68. člen: Avtohtone pasme,

69. člen: Spremljanje in analiziranje biotske raznovrstnosti v živinoreji,

70. člen: Posebno varstvo avtohtone pasme čebel *Apis Mellifera carnica*.

Zakon določa, da so avtohtone pasme pod posebnim varstvom države. Pri vrsti prašič je vpisana kot avtohtona pasma krškopoljski prašič.

Predlogi za oblikovanje in financiranje slovenske zbirke biokultur – delo in sklepi komisije pri MZT

MZT (Ministrstvo za znanost in tehnologijo) je ustanovilo komisijo, ki jo je vodila prof. dr. Aleksa Cimerman kot predsednica, člani so bili prof. dr. Peter Raspor (mikrobni del), doc. dr. Borut Bohanec (rastlinski del) in mag. Drago Kompan (živalski del). Njena naloga je bila, da ugotovi stanje posameznih zbirk biokultur v Sloveniji in izdela priporočila za njihovo trajno ohranjanje. Anketa MZT za zbirko krškopoljski prašič je v prilogi (priloga 13).

Na zaključnem sestanku komisije dne 14. marca 1996 so sklenili, da MZTju priporočijo stalno namensko financiranje zbirk. Za živalsko zbirko, ki je vključevala na osnovi prejete dokumentacije in ogledov rej pet slovenskih avtohtonih pasem domačih živali (krškopoljski prašič, štajerska kokoš, bovška ovca, istrska pramenka in jezersko-solčavska ovca), so predlagali, da zbirka dobi status in ime **NACIONALNI CENTER ZA ŽIVALSKESKE VIRE**. Predlagali so, da se v nacionalni center vključijo vse slovenske avtohtone pasme. Priložen je bil tudi finančni načrt za ohranjanje posamezne slovenske avtohtone pasme in predlagano, da ga poleg MZT-ja (40 %) financirajo MKGP (40 %), MOP – Ministrstvo za okolje in prostor (10 %) in MO – Ministrstvo za obrambo (10 %).

Poskusi ohranjanja EX SITU

V predhodnih poglavjih in v priloženih poročilih o ogledu krškopoljskega prašiča se kot rdeča nit ponavljata problema inbridiranost pasme in oskrba z merjasci. Poleg uvoza plemenskih prašičev pasme Sattelschwein, s katero je bila populacija krškopoljskega prašiča že osvežena v šestdesetih letih, je bila izbrana tudi možnost *EX SITU* shranjevanja zamrznjenega semena. S tem bi se lahko izognili velikemu tveganju, ki bi v primeru uvoza kakšne bolezni lahko celo ogrozilo obstoj pasme.

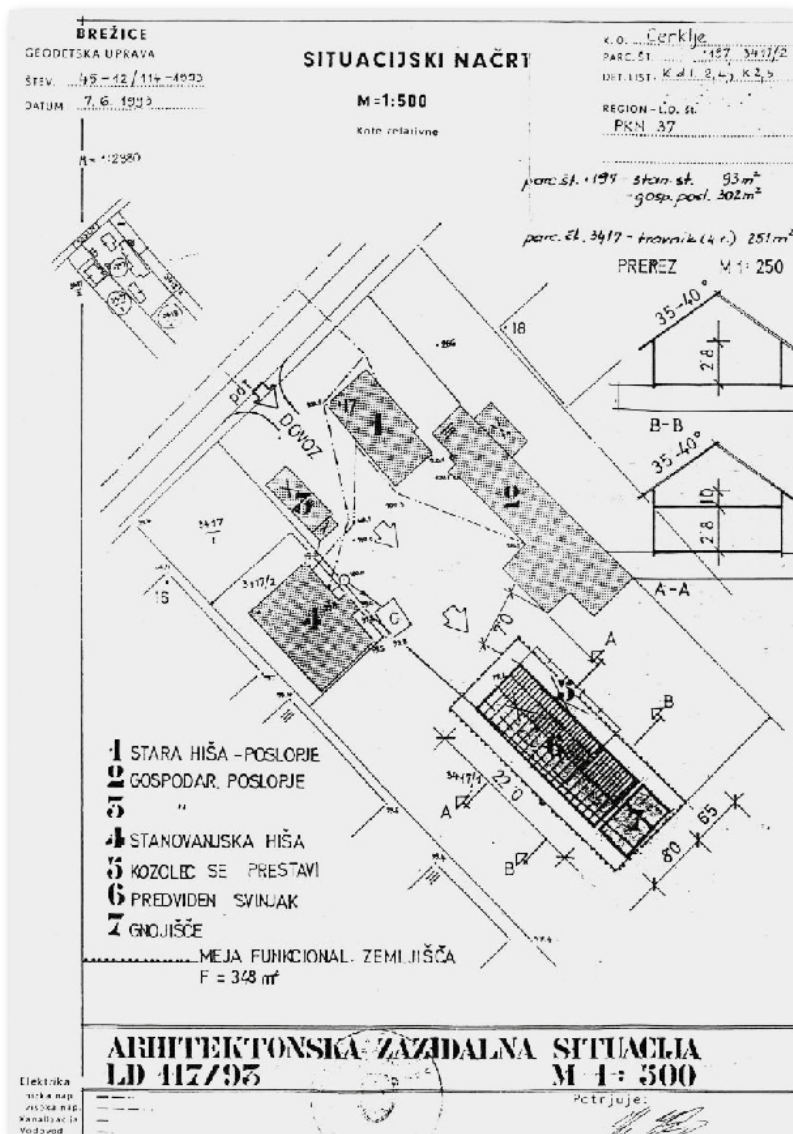
Dogovor za izvedbo *EX SITU* ohranjanja semena je bil v letu 2000 sklenjen z Veterinarsko fakulteto (priloga 14). V ta namen so bili odkupljeni štirje krškopoljski merjasci in uhlevljeni v hlevske prostore Veterinarske fakultete. Poskus žal ni uspel, ker merjasci niso pokazali nobenega libida in tako semena ni bilo mogoče odvzeti.

Vira

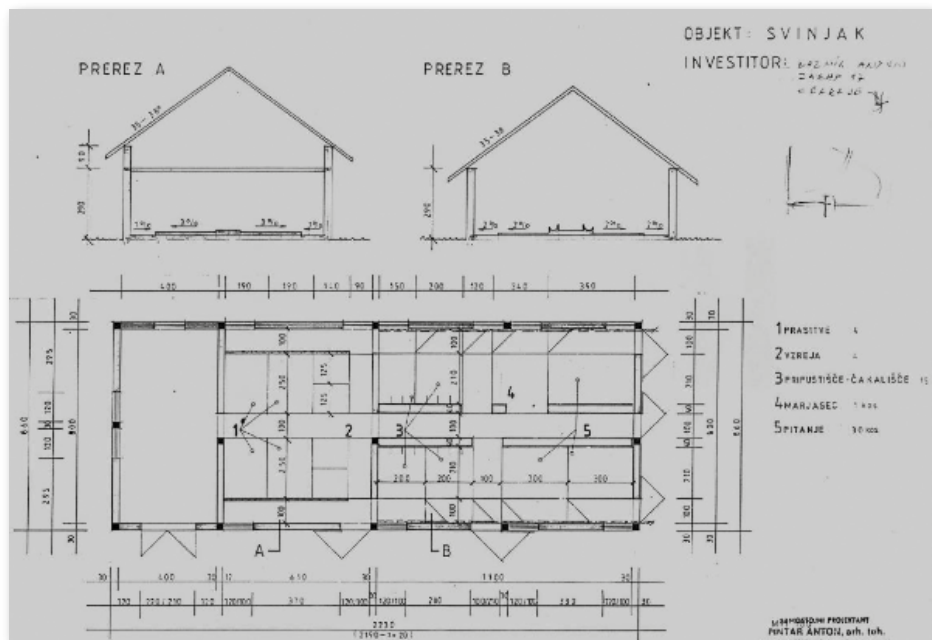
1. Arhiv javne službe genska banka v živinoreji na Oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.
2. Poročila o ogledu krškopoljskega prašiča (v poglavju Priloge).

Priloge 1 - 14

Priloga 1

Priloga 2

Priloga 3

KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ

Krškopoljski ali črnopasasti prašič je naša edina slovenska avtohtona pasma prašičev. To je ekstenzivna pasma, ki pa jo odlikujejo nekatere biološke značilnosti kot je izredna odpornost, dobra prilagodljivost na skromne pogoje reje in prehrane ter izredna kvaliteta mesa. V zadnjih dvajsetih letih je bila krškopoljska pasma prašičev bolj kot kdajkoli preje prepuščena sama sebi in ni bila deležna nobenega sistematičnega rejskega dela, ki bi pripomogel k njegovi ohranitvi.

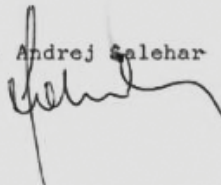
Danes, ko smo priča velikim novostim na področju molekularne biologije, dobivajo avtohtone pasme domačih živali vse drugačen pomen. Predstavljajo pomembno zakladnico genov, ki bo prispevala k ohranitvi genetske pestrosti in nudila priložnost za vključitev nekaterih lastnosti v sedanje genotipe domačih živali. Prav zaradi tega po vsem svetu mrzlično iščejo ostanke starih pasem in ustvarjajo genske banke. Krškopoljski prašič, ki je sicer v času svojega razvoja doživel velike spremembe - znatna so bila tudi spreminjanja zunanosti (na primer dolžina in oblika rilca), je prav gotovo vreden sedanje pozornosti. Moramo pa ga najprej poiskati, ugotoviti stanje pasme in na osnovi tega določiti ukrepe, ki bodo pripomogli k njegovi ohranitvi.

Raziskovalno delo bo vključilo naslednje:

- a.) Raziskava razširjenosti pasme krškopoljski prašič na področju občin Brežice in Krško.
- b.) Meritve morfoloških lastnosti prašičev in raziskava razvoja črnopasaste pasme.
- c.) Raziskava razvoja in stanja gospodarsko pomembnih lastnosti .
- d.) Načrt rejskega in selekcijskega dela ter ohranitve krškopoljskega prašiča.

Rodica, 11. 11. 1990.

Prof. dr. Andrej Salehar

Priloga 4

ZAKLJUČNO POROČILO

ZRP ZA TRILETNO OBDOBJE

KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ

1. CILJI PROJEKTA

Osnovni cilj in namen projekta je bil proučiti sedanje stanje pasme krškopoljski prašič na področju Gorjancev in Krškega polja ter raziskati možnosti za njeno ohranitev.

2. OPISNO POROČILO O REALIZACIJI PREDLOŽENEGA PROGRAMA DELA (POVZETEK OBJAVLJENIH IN NEOBJAVLJENIH DEL)

Pregledali smo obsežno področje Dolenjske (Gorjanci in Krško polje) in proučevali stanje avtohtone slovenske pasme krškopoljski prašič. Prve ugotovitve so potrdile pričakovanja, da so avtohtoni prašiči v velikem številu primerov oplemenjeni z modernimi pasmami prašičev (v zadnjem obdobju posebej s pasmo Duroc). Tipičnih predstavnikov črnopasaste pasme smo odkrili sorazmerno malo. Pri petih rejcih smo odbrali tri merjasce in sedem svinj ter si s pomočjo podpore, ki smo jo dobili za rejce na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, zagotovili nadaljno rejo prašičev te pasme. Uvedli smo rejsko dokumentacijo in izvedli prve podatke o plodnosti pasme krškopoljski prašič. V izgradnji je vzrejni center za rejo krškopoljskega prašiča na kmetiji Baznik Antona, Zasad 17, Cerklje ob Krki.

3. PODATKI O NADALJNJEM IZKORIŠČANJU DOBLJENIH REZULTATOV

V sodelovanju z Ministrstvom za kmetijstvo in gozdarstvo, ki sofinancira izgradnjo vzrejnega centra za rejo krškopoljskega prašiča in regresira obnovo ter rejo 14 plemenskih svinj ter dveh merjascev pasme krškopoljske pasme, smo vzpostavili osnovne pogoje za ohranjanje edine avtohtone slovenske pasme domačih prašičev (priloga 1).

4. SODELOVANJE Z INOZEMSKIMI PARTNERJI

Vpis novih podatkov o krškopoljskem prašiču v "EAAP/FAO- Databank for Animal Genetic Resources (priloga 2). Podatki o krškopoljski pasmi so bili objavljeni v knjigi "Genetic diversity of European livestock breeds" (priloga 3).

5. BIBLIOGRAFIJA

Priloga 4

Delo na projektu so spremljali tudi javni mediji (priloga 5 - objava v Dolenskem listu).

Poročilo pripravil:

Prof. dr. Andrej Šalehar

Priloga 5

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
VTOZD za živinorejo
Groblje 3
61230 DOMŽALE

Datum: 14. 11. 1990.

Stev.: 03 - 1 - 830/90 - A5

REPUBLISKI SEKRETARIAT ZA KMETIJSTVO
GOZDARSTVO IN PREHRANO REPUBLIKE SLOVENIJE
(REPUB. SEKRETAR: prof.dr. Jože OSTERC)
Parmova 33
61000 LJUBLJANA

**ZADEVA: PREDLOG ZA SOFINANCIRANJE OHRANITVE SLOVENSКИH PASEM
DOMAČIH ŽIVALI (OHRANITEV GENETSKE PESTROSTI PRI GOVEDU,
PRAŠIČIH, OVCAH, PERUTNINI).**

Biotehniška fakulteta, VTOZD za živinorejo se je vključila v predlog raziskovalne naloge "Genska banka", ki jo je na RSRDT prijavila Biotehniška fakulteta z namenom ohranitve avtohtonega genskega materiala. VTOZD za živinorejo v skladu z dogovori v okviru evropske zootehnične federacije proučuje slovenske avtohtone pasme domačih živali (govedo, ovce, perutnina, prašiči) in išče možnosti za njihovo ohranitev. V navedenem projektu ne bo dovolj denarja za izvedbo potrebnih raziskav ter za ohranitev ogroženih vrst domačih živali in zato **prosimo za sofinanciranje tega projekta**. Raziskava je večletna in za leto 1991 prosimo za sofinanciranje v višini 500.000 din.

KRATKA OBRAZLOŽITEV IN PROGRAM RAZISKAVE

Avtohtone pasme domačih živali so del narodovega bogastva. Prilagojene so na naše pogoje reje. Predstavljajo pomembno zakladnico genov, ki bo prispevala k ohranitvi genetske pestrosti in nudila priložnost za vključitev nekaterih lastnosti v sedanje genotipe domačih živali. Prav zaradi tega po vsem svetu mrzlično iščejo ostanke starih pasem in ustvarjajo genske banke.

KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ

Krškopoljski ali črnopasasti prašič je naša edina slovenska avtohtona pasma prašičev. To je ekstenzivna pasma, ki pa jo odlikujejo nekatere biološke značilnosti kot je izredna odpornost, dobra prilagodljivost na skromne pogoje reje in prehrane ter izredna kvaliteta mesa. V zadnjih dvajsetih letih je bila krškopoljska pasma prašičev bolj kot kdajkoli prej prepuščena sama sebi in ni bila deležna nobenega sistematičnega rejskega dela, ki bi pripomogel k njegovi ohranitvi.

Priloga 6

Kmetijski zavod Ljubljana
Enota Novo mesto
Sevno na Trški gori 13
68000 Novo mesto

Ministrstvo za kmetijstvo
Parmova 2
61000 Ljubljana
g. V. Krek

Datum: 12. novembra 1991

Zadeva: KRITERIJI PRI DELU ZA OHRANJANJE KRŠKOPOLJSKE PASME

Po številnih obiskih pri rejcih krškopoljskih prašičev ugotavljamo, da se zelo hitro zmanjšuje število rejcev pasastih prašičev. Zaradi tega je potrebno pohiteti z odbiro živali, da bi na ta način ohranili pregled nad parjenjem in preprečili parjenje v sorodstvu.

Osnova našemu delu bo poleg odbire eksterierno najbolj značilnih živali za krškopoljskega prašiča tudi izbira rejcev in oblikovanje določenih pogojev, ki bodo veljali za rejce, ki bodo dobili določeno finančno pomoč za nadaljno rejo prašičev.

Izbira rejcev še ni končana, vendar pa v prihodnjem letu načrtujemo redna rejska opravila na treh kmetijah s povprečno 5 plemenskimi svinjami. Pri izbiri kmetij dajemo posebno pozornost tradiciji reje krškopoljskega prašiča na kmetiji in tudi starosti ljudi, ki živijo na kmetiji, saj bo z mlajšimi verjetno lažje sodelovati pri opravljanju rednih rejskih opravil in zlasti vodenju evidence (nastavitev hlevskih kartic, redno beleženje podatkov o živalih in v zvezi z živalmi).

Med pogoji pri dodeljevanju sredstev za plemenske svinje, bi se rejci morali obvezati, da bodo odbrano svinjo redili vsaj 2 leti in obnavljali osnovno čredo s pujski, ki jih bo odbrala strokovna služba.

Zlasti pri plemenskih merjascih, vendar pa tudi pri izbiri plemenskih svinj bomo izbrali živali, ki bodo po spominu rejcev imele znano poreklo in sicer vsaj starše. Živali bomo označili in vpisali v rodovno knjigo. S tem se začno redna rejska opravila; vodenje evidence o pripustih, popis in označevanje pujskov ter odbira eksterierno najznačilnejših živali. Hkrati bomo skušali zasledovati način prehrane v ekstenzivnih pogojih reje.

Ker so tudi zoohgijski pogoji reje največkrat slabi, bi bilo potrebno rejce obvezati, da za redno delo z njihovimi prašiči izboljšajo pogoje reje, hkrati pa vsaj delno izboljšajo tudi način vhljevitve plemenskih živali.

Pri načinu vhljevitve imam v mislih predvsem premajhne prostore za vhljevanje plemenskih živali (premajhni svinjaki), ki se sicer ublaži, ker prašiče redno izpuščajo, vendar pa je to resna pomankljivost v prvih dneh po prasiatvi, ko je to poleg praviloma številčnejših gnezd eden od glavnih vzrokov poleganja in lahko v precejšnji meri skrivi dejansko vrednost reprodukcijskih prametov krškopoljskega prašiča.

Težavnejša, pa tudi večja verjetnost napak pa se pojavlja pri odbiri plemenskih merjascev. Ker je krškopoljski prašič že tako značilen za ekstenzivne pogoje reje, je zlasti za rejce plemenskih merjascev značilna skrajna ekstenzivnost rej, kar največkrat pomeni slabo prehrano in neustrezen način vhljevitve. Če lahko vzamemo za resnične podatke o poreklu živali (zgolj starševska generacija), pa to zagotovo ne moremo reči za podatke o starosti živali.

Merjasce smo odbrali na osnovi eksteriernih značilnosti sorodnikov - sestre (priloga opis odbranih merjascev in seznam rejcev teh merjascev).

Odbrane merjasce bi veljalo odkupiti od rejcev pod ustreznimi pogoji; da redno vodijo evidenco pripustov in da ne pripuščajo intenzivnih pasem svinj. Odkup naj bi veljal za eno leto, ker bo zaradi majhnosti čred v nasprotnem primeru v začetku lahko prišlo do parjenj v sorodstvu. Seveda je potrebno odbrane merjasce najprej označiti in jih priznati s posebnim odlokom.

FINANČNA REALIZACIJA

Za označeno in odbrano plemensko svinjo naj bi rejci dobili po 10.000 sit in sicer naj bi se pisno obvezali o pogojih za dodelitev sredstev.

Podobno naj bi dobili rejci 12.000 sit za priznanega plemenskega merjasca.

Za začetek rednih rejskih opravil bi do konca leta potrebovali 8 x 10.000 sit za odkup plemenskih svinj in 3 x 12.000 sit za odkup plemenskih merjascev.

Omenjena sredstva mogoče ni najprimerneje, da jih nakažemo že na začetku dela, vendar pa je to tudi edini način, da nekako prisilimo kmete, da si uredijo hleve. Za prihodnje leto bi bilo potrebno odbrati in poiskati še 2 plemenska merjasca, ki bi izhajala iz kar se da nesorodnih populacij in ga nato naseliti pri kateremu od kmetov, ki že redno vodi rejska opravila v svojem hlevu. Podobno bi veljalo v prihodnjem letu še dodatno vključiti pri delu še eno kmetijo z vsaj 5 plemenskimi svinjami. To bi pomenilo vsaj še 100.000 sit v drugi polovici prihodnjega leta.

Priloga 7

Kmetijski zavod Ljubljana
Enota Novo mesto
Sevno na Trški gori 13
68000 Novo mesto

Ministerstvo za kmetijstvo
Parnova 2
61000 Ljubljana
g.V.Krek

Datum: 18.november, 1991

**ZADEVA: Vloga za finančna sredstva za začetek del pri
ohranjanju krškopoljske pasme prašiča**

Po številnih obiskih pri rejcih krškopoljskih prašičev ugotavljamo, da se zelo hitro zmanjšuje število rejcev pasastih prašičev. Zaradi tega je potrebno pohiteti z odbiro živali, da bi na ta način ohranili pregled nad parjenjem in preprečili parjenje v sorodstvu.

Za označeno in obrano plemensko svinjo ob prvi prasitvi naj bi rejci dobili po 10000 slt. Rejci bi se pisno obvezali, da bodo vestno vodili rejska opravila ter izpolnjevali navodila strokovne službe, zlasti ko gre za pripuste in da bodo redili svinjo in vsaj še tri prašiče.

Podobno naj bi dobili rejci po 12000 slt za priznanega plemenskega merjasca - merjasca, ki ga je odbrala komisija.

Za začetek rednih rejskih opravil bi do konca leta potrebovali) 8 x 10000 slt za odkup plemenskih svinj in 3 x 12000 slt za odkup plemenskih merjascev, kar skupaj znese 116.000 slt.

Merjasci so bili 7.novembra že odbrani in sicer so pri odbiri sodelovali:

- prof.dr. A.Salehar in doc.dr. I.Štuhec iz Biotehniška fakulteta, Oddelek za živinorejo
- Zdenka Pribožič, dipl.kmet.ing, KZ Ljubljana - enota Novo mesto.

Načrtujemo tudi, da bi pri delitvi nalog med Oddelkom za živinorejo in KZ Ljubljana - enota Novo mesto, že v začetku pri evidenci plodnosti sodelovala Katedra za prašičerejo z obdelavo podatkov, na način kot ga poznamo pri obdelavi podatkov plodnosti na kmetijah.

Oddlek za živinorejo je seznanjen z gornjimi stališči in se z njimi strinja !

S spoštovanjem !

KMETIJSKI ZAVOD Ljubljana, p. o.
Ljubljana, Miklošičeva 4/II.
ENOTA NOVO MESTO
Seznam na Trški gori 13
Vodja enote Novo mesto:
Alojz Zupančič dipl.ing.

V vednost:

- prof.dr. A.Salehar, Oddlek za živinorejo, ETF

Priloga 8

KMETIJSKI ZAVOD LJUBLJANA
Enota Novo mesto
Sevno na Trški gori 13

Ime in priimek:

BAZNIK TOME

Naslov: Basaf 17

Datum: 16. januar, 1992

P O G O D B A

1. člen

Pogodba, sklenjena med rejcem
BAZNIK TOME Basaf 17..., (v nadaljevanju rejec) in
Kmetijskim zavodom Ljubljana, Enota Novo mesto, Sevno na
Trški gori 13, ki ga zastopa S. KOPR. ZUPANČIČ... (v
nadaljevanju zavod), za rejo prašičev krškopoljske
pasme.

2. člen

Dne 7. novembra 1991 je strokovna komisija v sestavi:

- prof. dr. A. Salehar,
- doc. dr. I. Stuhec, oba Oddelek za živinorejo BF ter
- Zdenka Pribožič, dipl.kmet.ing., KZ Ljubljana - enota
Novo mesto odbrala pri rejcu prašiče kot primerne za
nadaljnja rejska opravila pri ohranjanju krškopoljske
pasme prašičev in sicer:
plemnski merjasec..... kom
plemenske mladice in svinje ..3..... kom

3. člen

Na osnovi te pogodbe se rejec obvezuje da bo odbrane
živali redil najmanj eno leto, kar velja tako za odbrane
merjasce kot za odbrane plemenske mladice in svinje.
Poleg tega se zavezuje, da bo opravljal redna rejska
opravila - redno vodenje dogodkov v hlevu -
izpolnjevanje hlevskih kartic ter izpolnjevanje
strokovnih navodil, kar vključuje tudi kar se da mogoče
izboljšanje pogojev reje (prehrana in vhlavitev).

4. člen

Rejec se tudi obvezuje, da bo omogočil označevanje živali
ter odbiral živali za reprodukcijo v skladu z navodili
strokovne službe. Rejec bo dal strokovni službi na voljo
podatke o prodaji prašičev drugim rejcem (naslov rejca in
število ter vrsta prašičev).

5. člen

Na osnovi teh določil rejec prejme za rejo plemenskega merjasca 12.000 SLT in za rejo odbrane plemenske svinje 10.000 SLT, ali skupaj:

plemenski merjasec.....SLT
plemenske maldice in svinje. ~~3 x 10.000~~ SLT

Skupaj...30.000,00...SLT

Rejec je dolžan vrniti omenjena sredstva v revalorizirani višini v kolikor se ugotovi, da ni izpolnjeval pogoje te pogodbe.

6. člen

Spore iz te pogodbe rešuje pristojno sodišče v Novem Mestu. Pogodba je napisana v dveh izvodih; enega prejme rejec; enega pa predstavnik zavoda.

Rejec: *BIZNIK TONE*

KMETIJSKI ZAVOD Ljubljana, p. o.
Ljubljana, Miklošičeva 4/II.
ENOTA NOVO MESTO
Sevno na Trški gori 13

Zavod:

Za zavod: *Ji.*

Rejec:

Biznik Anton

Priloga 9

Kmetijski zavod Ljubljana
Enota Novo mesto
Sevno na Trški gori 13

HKS
Pod obzidjem 39
68250 Brežice

Datum: 27. januar, 1992

Zadeva: SEZNAM UPRAVIČENCEV SREDSTEV PRI OHRANJANJU
KRŠKOPOLJSKE PASME PRAŠICA

Pošiljam vam seznam upravičencev in višino sredstev pri ohranjanju krškopojske pasme prašiča:

ime in priimek	prebivališče	skupni znesek
PAVLOVIČ ANICA, Izvir 9, Crklje ob Krki		12.000,00 slt
LIPIČAR OLGA, Kamenca 3, Crklje ob Krki		40.000,00
KOVAČIČ MARTIN, Čedem 3, Crklje ob Krki		12.000,00
BAZNIK JOŽE, Zasab 2, Crklje ob Krki		30.000,00
SINTIČ FRANC, Brege, Krško		12.000,00
materialni stroški delavca nekažite na žiro račun 50101-603-45405		10.000,00
		=====
		* 116.000,00 slt

Seznam je narejen na osnovi podpisane pogodbe med rejcem in KZ -Ljubljana, enota Novo mesto.

S spoštovanjem !

Vodja enote Novo mesto:
Alojz Zupancič dipl.ing.

KMETIJSKI ZAVOD Ljubljana, P. O.
Ljubljana, Miklošičeva 4/III.
ENOTA NOVO MESTO
Sevno na Trški gori 13

Priloga 10

Bitehniška fakulteta
 Oddelek za zootehniko
 Katedra za prašičerejo
 Groblje 3, Domžale
 Prof.dr.A.Šalehar

KZ Ljubljana
 Oddelek Novo mesto
 Gubčeva 15
 Novo mesto
 Zdenka Kramar dipl.ing.

Poslovno združenje za prehrano
 Slovenije
 Dunajska 47/10
 Ljubljana

Datum: 24.maj, 1994

ZADEVA: OHRANJANJE KRŠKOPOLJSKE PASME PRAŠICA - vloga
 za finančna sredstva za regresiranje plemenskih živali

V okviru naloge pri ohranjanju krškopoljske pasme prašiča na področju Gorjancev, v letu 1994 - prvo polletje, uveljavljamo regres za naslednji stalež osnovne črede plemenskih svinj oz. svinjk (remont brrejih svinjk) ter plemenskih merjascev:

- Lipičar Olga, Kamenca 3, Crklje ob Krki - 4 plemenske svinje in plemenski merjasec,
- Kranjec Nada, Krška vas 78, Krška vas - 3 plemenske svinje,
- Baznik Anton, Zasap 17, Crklje ob Krki - 7 plemenskih svinj in plemenski merjasec.

Plemenski podmladek je odbrala strokovna služba pri KZ Ljubljana-oddelek Novo mesto.

Za odkup-regresiranje živali po pogodbi z rejci, je potrebno zagotoviti finančna sredstva v višini:

- 14 plemenskih svinj x 18.000,00 sit	252.000,00 sit
- 2 plemenska merjasca x 30.000,00 sit	60.000,00 sit

Skupaj	312.000,00 sit

S spoštovanjem !

BF-Oddelek za zootehniko:
 prof.dr. A. Šalehar

KZ Lj. Oddelek Novo mesto:
 Zdenka Kramar dipl.kmet.ing.

Zdenka Kramar

Priloga 11

BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
 Groblje 3
 1230 DOMŽALE

LIST O PRODAJI OZ. OBNOVI PLEMENSKIH PRAŠIČEV

REJEC: Ivanjšek Franc, Zasap 17, 8263 CERKLJE OB KRKI

KATEGORIJA: Svinje v osnovni čredi

Pas ma	Ušesna št. živali	Datum rojstva	Ušesna št. očeta	Kat. odb.	Test lastne proizvodnosti			Datum prasitve
					Datum odbire	Kat. odb.	Abs. ind.	
88	88-1-3	21.06.1993	88-2026-18			NT		31.07.2000
88	88-2-5	25.05.1994	88-623-0			NT		22.09.2000
88	88-2-7	25.05.1994	88-623-0			NT		15.09.2000
88	88-2-9	06.11.1994	88-623-0			NT		20.07.2000
88	88-2-10	06.11.1994	88-623-0			NT		10.08.2000
88	88-2-8	06.11.1994	88-623-0			NT		10.08.2000
88	88-16-11	21.02.1995	88-623-0			NT		13.06.2000
88	88-16-10	21.02.1995	88-623-0			NT		16.07.2000
88	88-14-1	04.02.1995	88-623-0			NT		04.07.2000
88	88-14-51	11.06.1997	88-624-0			NT		16.05.2000
88	88-26-42	09.06.1997	88-624-0			NT		15.05.2000
88	88-26-41	09.06.1997	88-624-0			NT		03.07.2000
88	88-26-40	09.06.1997	88-624-0			NT		29.05.2000
88	88-38-41	15.08.1998	88-624-0			NT		05.05.2000
88	88-38-43	15.08.1998	88-624-0			NT		19.05.2000
88	88-38-44	15.08.1998	88-624-0			NT		20.04.2000
88	88-41-37	21.08.1998	88-624-0			NT		08.05.2000
88	88-31-66	31.08.1998	88-624-0			NT		22.04.2000
88	88-31-67	31.08.1998	88-624-0			NT		29.03.2000

Dokument velja kot potrdilo o poreklu živali in sodelovanju rejca v selekcijskem programu.

Datum: 09.10.2000

Podpis: _____

Melena Horvat

Priloga 12

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za živilnoredjo
61230 DOMZALJE

Datum, 5. 7. 1992

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
G. KREK VIKTOR
61000 LJUBLJANA
Parmova 33

Zadeva: Krškopoljski prašič

V prilogi Vam pošiljamo kratko poročilo o pregledu rej krškopoljskega prašiča. Dodatno Vam želimo sporočiti še naslednje:

1. Konec leta bo potrebno z rejci skleniti nove pogodbe o reji krškopoljskih prašičev in jim izplačati premije. Vključili bomo še nove živali, če jih bomo odkrili. Prosimo za potrditev nadaljevanja sofinanciranja pričete akcije ohranjanja te avtohtone pasme prašičev.
2. Uporaba teh prašičev ni v skladu z določili Zakona o ukrepih v živilnoredji, ker za njih ni znano poreklo in vse ostalo, kar zakon določa za plemenske živali. Zaradi tega Vas prosimo, da na osnovi sklepov komisije za licenciranje (glej zapisnike iz leta 1991 in 1992), omogočite nemoteno uporabo teh prašičev za parjenje. Za področje Gorjancev je zelo pomembno, da se dovoli uporaba teh prašičev, ker v veliki meri prispevajo k ohranitvi poseljenosti teh krajev.
3. Prosimo Vas, da tudi v letošnjem letu sofinancirate delo na ohranjanju avtohtonih pasem domačih živali, ker so sredstva Ministrstva za znanost in tehnologijo preskopa in ne pokrivajo vseh stroškov.

S spoštovanjem!

Priloga: 1

Predstojnik katedre za
prašičerejo:

Prof. dr. Andrej Balcar

V vednost, s prilogo:

- Republiška kmetijska inšpekcija, Šivic Niko
- Pribošič Zdenka, KZ Ljubljana, Knota Novo Mesto

Priloga 13

Stanje hranjenih enot (mikroorganizmi, rastline, živali) v slovenski nacionalni zbirki biokultur

1. IME IN TIP ZBIRKE:
ŽIVALSKA ZBIRKA:
Avtohtona slovenska pasma „krškopoljski prašič“
2. ODGOVORNI VODJA:
Prof. dr. Andrej Šalehar
3. SKRBNIK (kurator):
Zdenka Pribožič-Kramar, dipl. kmet. inž.
4. ŠTEVILO HRANJENIH ENOT:
(Po stanju 3. 8. 1995)
Skupaj 121 živali (2 pl. merjasca, 21 pl. svinj, 7 pl. mladice, 77 ostalih živali)
5. NAČIN IN ČAS ZBIRANJA HRANJENIH ENOT (samo za rastlinske zbirke):
6. LOKACIJA ZBIRANJA ENOT (samo za rastlinske zbirke):
 - Slovenija (%):
 - Balkan (%):
 - Ostali svet:
7. PREDVIDENA GENSKA IZVIRNOST AKCESIJ (ŠTEV. POSAMEZNIH ENOT)
(samo za rastlinske zbirke):
 - registriran kultivar:
 - kultivar pridelovan lokalno več kot 35 let:
 - populacija (klon) pridelovana lokalno krajši čas introdukcije (< kot 35 let):
 - populacija (klon) pridelovana lokalno daljši čas:
 - akcesija, ki je podvzorec akcesije iz druge genske banke:
 - akcesija neznanega porekla, znan le specijes:
 - „divji“ sorodnik znane rastline, znan le specijes:
 - „divji“ sorodnik kmetijske rastline z opisanimi agronomskimi značilnostmi
8. NAČIN SHRANJEVANJA: *In situ*
TOLMAČENJE: Živali so uhlevljene na treh kmetijah in redijo jih na tradicionalen (domač) način.
9. ŠTEVILO LOKACIJ HRANJENJA ISTIH ENOT:
Seznam kmetij:
 - Olga Lipičar, Kamenica 3, Cerklje ob Krki,
 - Nada Kranjec, Krška vas 78, Krška vas,
 - Anton, Baznik Zasip 17, Cerklje ob Krki.

Rejec	Plem. merjasci	Plem. svinje	Pujski do dva meseca	Plem. mladice	Drugi prašiči	Skupaj
Lipičar	–	5	–	3	5	13
Kranjec	–	5	14	1	11	31
Baznik	2	11	56	3	5	77
Skupaj	2	21	70	7	21	121

10. KATALOG:

DA

NE

LETO ZADNJE OBNOVITVE PODATKOV: avgust 1995

11. PRIMERNOST OPREME IN LABORATORIJSKEGA POLJA:

DA

NE

TOLMAČENJE: Hlevi in ostala oprema je zastarela oziroma nedograjena

12. PRIMERNOST PROSTOROV:

DA

NE

TOLMAČENJE: Samo v enem hlevu so pogoji za rejo primerni

13. PRIMERNOST TEHNIČNEGA KADRA:

DA

NE

TOLMAČENJE IN KOLIČINA POTREBNEGA DELA V DELOVNIH URAH:

Poleg redne dnevne oskrbe živali in pridelave ter priprave krme, ki jo opravljajo rejci, je potrebno za ohranjanje pasme izvajati redno označevanje in merjenje živali, preprečevati parjenja v sorodstvu, izvajati odbiro in obnovo črede, genski testi – letno okrog 1.300 ur strokovnega sodelavca (70 %) in tehničnega sodelavca (30 %).

14. RAZPOLOŽLJIVA OPREMA:

Hlevi za živali, oprema za izvajanje rejskih opravil, računalniška oprema.

15. MANJKAJOČA DELOVNA OPREMA ALI LABORATORIJSKO POLJE:

En hlev je potrebno dograditi (okrog 1 mio SIT), ostala dva pa obnoviti (okrog 4 mio SIT); dokupiti je potrebno aparature za ugotavljanje brejosti in merjenje debeline hrbtna slanina (UZV).

16. MANJKAJOČA OPREMA ZA HRANJENJE:

Na razpolago ni nobene opreme za hranjenje sperme oziroma zarodkov.

17. DRUGE UGOTOVITVE:

Krškopoljski prašič je počasne rasti in bolj zamaščen kot moderne mesnate pasme prašičev. Zaradi tega je njegova reja dražja.

18. KRATEK OPIS DEJAVNOSTI (okrog 400 znakov):

Krškopoljski prašič je edina slovenska pasma prašičev. To je ekstenzivna pasma, ki pa jo odlikujejo nekatere biološke značilnosti, kot so izredna odpornost, dobra prilagodljivost na skromne pogoje reje in prehrane ter izredno kakovostno

meso. V zadnjih dvajsetih letih je bila krškopoljska pasma prašičev prepuščena sama sebi in ni bila deležna nobenega sistematičnega rejskega dela. V letih 1990–1992 so bila opravljena prva poizvedovanja o ostankih te pasme na Goricah, na področju Brežic in Krškega polja. Podatki, ugotovljeni v tej raziskavi, so bili objavljeni v reviji Pig News and Information. Izbrane so bile tri reje, kjer vodijo vso rejsko dokumentacijo, spremljajo plodnost in izvajajo osnovna selekcijska opravila. Analizirana je občutljivost živali z genskim testom. Nadaljuje se tudi z iskanjem novih rej krškopoljskega prašiča in proučuje možnosti vključitve novih genov (oplemenitev s pasmo sottelschwein).

19. MEDNARODNE POVEZAVE:

- ANIMAL GENETIC DATA BANK (pri EAAP – evropsko združenje za živinorejo): sodelovanje od let 1985 dalje; v knjigi „Genetic diversity of European livestock breeds“ – 1993, na str. 449 podatki o krškopoljskem prašiču,
- FAO projekt: Conservation of domestic animal diversity – CDAD,
- DAGENE – združenje podonavskih dežel za zaščito ograjenih živalskih vrst,
- PRO SPECIE RARA – švicarska federacija za ohranitev genetske in kulturno zgodovinske dediščine živali – rastlin.

20. MOŽNI UPORABNIKI ZBIRKE:

Uporabniki bodo molekularni genetski laboratoriji v Sloveniji in tujini, pasma bo služila za raziskave v selekciji domačih prašičev in za proučevanje biologije in fiziologije ekstenzivnih pasem vrste domači prašič.

PODPIS VODJE ZBIRKE:

Prof. dr. Andrej Šalehar

Priloga 14

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
1230 DOMŽALE

Datum: 28. 3. 2000.
Štev.: 001-5-219/2000-DK

Veterinarska fakulteta Ljubljana
Klinika za reprodukcijo domačih živali
Gospod
Doc. dr. Marjan KOSEC
Gerbičeva ul. 60
1000 LJUBLJANA

Zadeva: Hranjenje zamrznjenega semena slovenskih avtohtonih pasem domačih živali

Spoštovani gospod doc.dr. Kosec!

Sedajni programi ohranjanja slovenskih avtohtonih domačih živali so sedaj usmerjeni na ohranjanja in-situ. Vse pogosteje pa pri tem prihaja do parjenja v sorodstvu in s tem do škod, ki so posledica depresije zaradi inbridinga. Zaradi tega moramo vpeljati tudi ex-situ tehnike ohranjanja in med njimi je tudi shranjevanje semena od pasem konj (3 ali 4 pasme), ovc (4), goveda (1) in prašičev (1 ali 2). Po grobem izračunu bi bilo to seme od največ 50. plemenjakov in sicer od vsakega po 2 – 3 ejakulata. Vsako leto bi zalogo semena dopolnili s semenom na novo odbranih plemenjakov in ga po cca štirih do šestih letih uporabili za osemenjevanja.

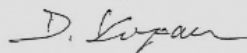
To je zelo okviren načrt, ki naj bi Vam pomagal pri odgovoru na naše vprašanje, če bi lahko in pod kakšnimi pogoji organizirali shranjevanje semena v okviru Vašega laboratorija. Prosim Vas, da nam sporočite, ali lahko to nalogo sprejmete, kakšni so pogoji in še posebej koliko je za to potrebnih finančnih sredstev.

Prosim Vas, da nam čimprej odgovorite in sporočite svoja stališča. V kolikor bi bilo potrebno se lahko tudi srečamo.

V pričakovanju Vašega sporočila Vas lepo pozdravljamo!

Vodja projekta:

Viš. pred. mag. Kompan Drago

mag. Drago Kompan
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Groblje 3

1115 LJUBLJANA - p.p. 3425
Gerbičeva 60
Telefon: (061) 1779-100
Telefax: (061) 332-243,
332-309

Št.:

1230 DOMŽALE

Datum: 30.05.2000

ZADEVA: Genska banka semena ogroženih avtohtonih vrst domačih

Spoštovani g. mag. Drago Kompan

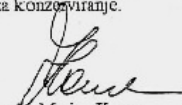
V zvezi z dopisom, ki si mi ga poslal glede najinega telefonskega razgovora v zvezi skladiščenja in konzerviranja semena avtohtonih pasem, smo na Kliniki za reprodukcijo pripravili kalkulacije predvidenih stroškov ki zajemajo:

- odvzem semena na terenu
- pregled in analiza semena
- zamrzovanje semena
- kontrolo zamrznjenega semena
- skladiščenje semena

Predvidoma bi znašali stroški neglede na živalsko vrsto približno 100 000 SIT po ejakulatu oz. enkratnem odvzemu. V to ceno so vračunani stroški enoletnega skladiščenja ejakulata.

Pri dosedanjem delu smo konzervirali seme bika, žrebea, merjasca, kozla, nimamo pa še izkušenj z zamrzovanjem ovnovnega semena.

Računati je treba tudi z določenimi težavami pri odvzemu semena, ker je večina teh plemenjakov vajena naravnega pripusta in na odvzem ejakulata niso naučeni. Zato bo potrebna zvrhana mera potrpežljivosti. Računati pa moramo tudi s tem, da semena od vseh željenih plemenjakov verjetno ne bo možno pridobiti oz. konzervirati. Prav tako pa bo potrebno aktivno in zainteresirano sodelovanje rejcev plemenjakov, ki bodo morali upoštevati naša navodila in frekvenco ejakulotov prilagoditi tako, da bo možno pridobiti kar najboljše ejakulate, ki bodo primerni za konzerviranje.

doc. dr. Marjan Kosec

Kmetijska
svetovalna
služba
Slovenije

Kmetijski zavod Ljubljana
Oddelek za kmetijsko svetovanje
Novo mesto, Šmihelska 14
8000 Novo mesto

Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
mag. Drago Kompan
Groblje 3, Domžale

Datum: 29.september, 2000

ZADEVA: GENSKA BANKA – KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ
–odkup plem. merjasca za odvzem semena za zamrzovanje

V skladu s programom ohranitve avtohtonih pasem domačih živali, smo v septembru na Veterinarsko kliniko oddali plem merjasca 88-627/0 z namenom odvzema semena za zamrzovanje.

Vljudno vas prosim, da rejcu izplačate klavno vrednost živali in sicer 280 kg x 250 SIT/KG, kar znese 70.000,00 SIT.

Vljudno vas prosim, da sredstva nakažete na hranilno knjižico rejca pri HKS Brežice in sicer št. rač. 51620-625-7043 in sicer za :

Ivanjšek Franca, Zasap 17, Crklje ob Krki sredstva v višini 70.000,00 sit na hranilno knjižico št. 4728, (davčna št.: 9667239428)

Lep pozdrav !

Svetovalka za prašičerejo:
Miroslava Kramar
KMETIJSKI ZAVOD Ljubljana
Ljubljana, Miklošičeva 14
ODDELEK NOVO MESTO
Šmihelska 14

Kramar

V vednost:
Prof.dr. A. Šalehar

Kmetijsko gozdarska zbornica
Kmetijski zavod Ljubljana-oddelek Novo mesto
Šmihelska 14
Novo mesto

Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Mag. Drago Kompan
Groblje 3, Domžale

Datum: 13.december, 2000

ZADEVA: GENSKA BANKA – KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ
– odkup plemenskega merjasca za odvzem semena za zamrzovanje(2)

V skladu s programom ohranitve avtohtonih pasem domačih živali, smo v novembru na veterinarsko kliniko oddali olemenskega merjasca 88-86/03 z namenom odvzema semena za zamrzovanje.

Vljudno vas prosim, da rejcu izplačate klavno vrednost živali in sicer 140 kg x 310,00 SIT/kg, kar znaša 43.400,00 SIT.

Vljudno vas prosim, da sredstva nakažeta na hranilno knjižico rejca pri HKS Brežice in sicer št. rač.: 19100-000-8904460-00 in sicer za:

Lipičar Olgo, Kamence 3, Cerklje ob Krki sredstva v višini 43.400,00 SIT na hranilno knjižico št.:7276 (davčna številka: 190697622).

Hvala za razumevanje !

Lep pozdrav !

Svetovalka za prašičerejo:
Mag. Zdenka Kramer

KMETIJSKI ZAVOD LJUBLJANA-NOVO MESTO

V vednost:
Prof.dr. A. Šalehar

7. UVAJANJE IN UREDITEV REJSKIH OPRAVIL TER SPREMLJANJE PROIZVODNOSTI

Uvajanje in ureditev rejskih opravil

Krškopoljski prašiči, ki smo jih odkrili do leta 1992, so bili brez rejske dokumentacije, niso bili označeni in le iz pripovedovanj rejcev smo lahko skleпали, koliko so stari, kje so rojeni, kje in kateri merjasec je oplodil svinje in mladice. Med prvimi nalogami programa ohranjanja pasme je bila uvedba in ureditev rejskih opravil: uvedba rejske dokumentacije, označevanje prašičev in redno spremljanje proizvodnje.

Poseben problem je predstavljalo označevanje prašičev. Izkušnje smo imeli le s tetoviranjem pujskov, ki so bili beli, in ta postopek pri krškopoljskih pujskih ni prišel v poštev. Z vstavljanjem plastičnih ali kovinskih ušesnih markic s številkami smo imeli le malo izkušenj in še te niso bile obetavne, ker so jih prašiči izgubljali. Postopoma se je s primernimi plastičnimi značkami uredilo tudi označevanje.

Kontrolo proizvodnosti krškopoljskih svinj smo vpeljali v letu 1992, ko so se rejci, ki so prejeli regres za plemenske svinje in plemenske merjasce za leto 1991, s pogodbo zavezali, da bodo opravljali redna rejska opravila, kot to določata 3. in 4. člen te pogodbe:

3. člen

Na osnovi te pogodbe se rejec obvezuje da bo odbrane živali redil najmanj eno leto, kar velja tako za odbrane merjasce kot za odbrane plemenske mladice in svinje. Poleg tega se zavezuje, da bo opravljal redna rejska opravila - redno vodenje dogodkov v hlevu - izpolnjevanje hlevskih kartic ter izpolnjevanje strokovnih navodil, kar vključuje tudi kar se da mogoče izboljšanje pogojev reje (prehrana in vhlvitev).

4. člen

Rejec se tudi obvezuje, da bo omogočil označevanje živali ter odbiral živali za reprodukcijo v skladu z navodili strokovne službe. Rejec bo dal strokovni službi na voljo podatke o prodaji prašičev drugim rejcem (naslov rejca in število ter vrsta prašičev).

Katedra za prašičerejo in enota Novo mesto Kmetijskega zavoda Ljubljana sta za krškopoljsko pasmo postopoma vpeljali enako rejsko dokumentacijo in obdelavo ter objavljane podatkov plodnosti, kot je bila za rejska središča v zasebni reji. Vpeljana je bila tudi rodovniška dokumentacija in pozneje rodovniška knjiga. To potrjuje tudi potrdilo z dne 6. junija 1995:

	Univerza v Ljubljani Biotehniška fakulteta Oddelek za zootehniko Groblje 3, 61230 Domžale Katedra za prašičerejo
--	--

POTRDILO

Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko – Katedra za prašičerejo potrjuje, da rejaci

Lipičar Olga, Kamenice 3, Cerklje ob Krki,
 Kranjec Nada, Krška vas 76, Krška vas,
 Baznik Anton, Zasip 17, Cerklje ob Krki, sodelujejo v selekcijskem programu za ohranjanje krškopoljske pasme prašičev v Sloveniji.

Katedra za prašičerejo vodi obdelavo podatkov za plodnost (prasitve, izločitve in pregonitve) ter vodi seznam merjascev. Kmetija redno vodi vsa predpisana selekcijska opravila pod nadzorstvom Kmetijskega zavoda Ljubljana- KSS Brežice. Potrdilo se izdaja za uveljavljanje finančna intervencija v kmetijstvu(regeneriranja plemenskih živali)..

Vodja strokovne službe za selekcijo:
 Doc. dr. Milena Kováč

Domžale, dne 6. junij 1995

Oddelek za zootehniko Biotehniške fakultete in Kmetijski zavod Ljubljana, oddelek Novo mesto sta pri ohranjanju krškopoljske pasme in izvajanju strokovnih del sodelovala tudi v naslednjih letih, kar potrjuje tudi pogodba iz leta 1997:

Biotehniška fakulteta
 ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
 tel: 061/71 36 11
 fax: 061/72 10 05
 Groblje
 1230 Domžale

Štev.:
 Datum: 24.februar, 1997

Biotehniška fakulteta
 ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
 Groblje 3, Domžale

in

KMETIJSKI ZAVOD LJUBLJANA
 Oddelek Novo mesto
 Gubčeva 15, Novo mesto

skleneta naslednjo

POGODBO

1.člen

Biotehniška fakulteta, ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO, Katedra za prašičerejo, ki jo zastopa prof.dr.Ivan ŠTUHEC in **nosilec** projekta **OHRANITEV AVTOHTONIH SLOVENSKEGA PASEM DOMAČIH ŽIVALI**, prof.dr.Andrej ŠALEHAR(v nadaljnjem besedilu **nosilec**) in Kmetijski zavod Ljubljana-oddelek Novo mesto (v nadaljnjem besedilu **izvajalec**), ki ga zastopa Jože LUŽEVEC, dipl.ing.agr., skleneta pogodbo o izvajanju strokovnih nalog za ohranitev Krškopoljskega prašiča na območju brežiško-krškega polja in Gorjancev.

2.člen

S pogodbo se izvajalec obveže, da bo opravljal vsa potrebna strokovna dela na kmetijah(v nadaljnjem besedilu **soizvajalci**), ki so izbrane za rejo krškopoljskega prašiča (Lipičar Olga, Kamence 3, Kranjec Nada, Krška vas 78, Baznik-Ivanšek Martina, Zasap 17) ter poiskal nove kmetije, ki bodo redile krškopoljskega prašiča.

3.člen

Soizvajalci se obvežejo, da bodo vsaj 10 let redili v svojih hlevih izključno krškopoljskega prašiča ter opravljali načrtna parjenja in odbiro po strokovnih navodilih izvajalca te pogodbe. Prav tako se obvežejo, da bodo opravljali v svojih hlevih redna rejska opravila - vodenje predpisane dokumentacije ter živalim nudili optimalne pogoje reje po strokovnih navodilih (vhlevitev,prehrana).

4.člen

Na osnovi te pogodbe BF-Oddelek za zootehniko izplača KZ Ljubljana 160.000,00 SIT za nakup nesorodnih živali za obnovo osnovne črede plemenskih živali pri reji krškopoljskega prašiča.

5.člen

Za morebitne spore iz te pogodbe je pristojno Temeljno sodišče v Ljubljani, Enota Domžale.

BF oddelek za zootehniko

Katedra za prašičerejo:

prof.dr. Ivan Štuhec

Nosilec projekta:

prof.dr. Andrej Šalehar

Izvajalec:

KZ Ljubljana -oddelek Novo mesto

Jože Lužovec dipl.ing.

Kmetijski
inštitut Ljubljana p.o.
Ljubljana, Miklošičeva 4/II

1

Plodnost svinj krškopoljske pasme

V poročilu »Proizvodnost plemenskih svinj v rejskih središčih LR Slovenije v letu 1955« je med zaključki zapisano, da »... se bo vključilo v kontrolo proizvodnosti in rastnosti tudi potrebno število svinj črnopasaste (krškopoljske) pasme. Da se prepreči parjenje v sorodstvu, je potrebno ustanavljati rejska središča tudi v združnem, oziroma zasebnem sektorju lastništva ...«. Že v Poročilu za leto 1956 poročajo, da so pričeli v okrajih Novo mesto in Trbovlje s kontrolo proizvodnosti pri svinjah črnopasaste (krškopoljske) pasme. V okraju Novo mesto je bila organizirana kontrola v šestih rejskih središčih. V 91 gnezdih je bilo v povprečju 9,78 rojenih pujskov, 8,92 živorojenih, 9,89 % mrtvorojenih pujskov, 8,20 odstavljenih pujskov in 17,48 % izgubljenih pujskov od rojenih pujskov. V poročilih Kmetijskega inštituta za naslednja leta ni nobenih zapisov oziroma podatkov o rodovitnosti krškopoljskih svinj. V poročilu za leto 1963 pa je zapisano, da se pri KZ Novo mesto uvaja kontrola rodovitnosti za črnopasasto (krškopoljsko) pasmo.

Uvodoma opozorimo še na objavo Eiselt in Ferjan (1972), v kateri poročata, da je bilo v 45 gnezdih krškopoljskih svinj v povprečju 10,07 rojenih pujskov, 7,94 živo-rojenih pujskov in 5,87 odstavljenih pujskov. Skupna smrtnost pa je bila 41,71 %. Vzroke za slabo rodovitnost in velik delež smrtnosti pripisujeta veliki neizenačenosti pasme po tipu in močno oslabljeni konstituciji.

Kot primer podatkov o plodnosti v prvih letih kontrole proizvodnosti krškopoljskih svinj je v nadaljevanju preglednica za leto 1996 in dopis katedre za prašičerejo z dne 26. junija 1995 z osnovnimi navodili za izboljšanje rezultatov plodnosti krškopoljskih prašičev pri rejki Olgi Lipičar:

LASTNOST	Do 1994	1995	1996
MLADICE			
ŠTEV. PRASITEV	14	10	7
STAROST OB PRASITVI (DNI)	443,1	386,7	340,6
ROJENI PUJSKI	9,22	8,06	8,71
ŽIVOROJENI PUJSKI	7,57	8,06	8,43
DELEŽ MRTVOROJ. PUJSKOV (%)	17,89	0,0	3,28
STARE SVINJE			
ŠTEV. PRASITEV	32	32	39
DOBA MED PRASITVAMA (DNI)	194,20	184,03	180,6
LAKTACIJA (DNI)	44,23	46,7	47,5
SERVIS PERIODA (DNI)	79,25	70,1	65,3
ROJENI PUJSKI	11,81	10,65	10,51
ŽIVOROJENI PUJSKI	10,78	9,50	10,38
DELEŽ MRTVOROJ. PUJ. (%)	8,72	10,80	1,22
SKUPAJ			
ŠTEV. PRASITEV	46	42	46
ROJENI PUJSKI	11,02	9,36	10,24
ŽIVOROJENI PUJSKI	9,80	8,78	10,09
DELEŽ MRTVOROJ. PUJ. (%)	11,03	6,20	1,49
ŠTEV. ODSAVLJENIH PUJSKOV	8,22	7,28	7,83
DELEŽ IZGUB (%)	16,12	17,28	22,41

Podatki v preglednici potrjujejo, da je plodnost krškopoljskih svinj in mladic podobna, kot je pojasnjena v uvodnem odstavku. Ponovno je treba opozoriti na velik delež mrtvorojenih in tudi izgubljenih pujskov. V preglednici so tudi podatki o starosti mla-

dic ob prasitvi, ki je zelo velika, in podatki za dolgo dobo laktacije, na kar opozarja v dopisu tudi vodja selekcije prašičev gospa doc. dr. Milena Kovač.

Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
61230 DOMŽALE

Datum: 26.6.1995.

Gospa
Lipičar Olga
Kamenica 3
66263 Čerkija ob Krki

Zadeva: Plodnost krškopoljskih prašičev v letu 1994

Spoštovani gospa Lipičar!

V letu 1994 smo spremljali plodnost svinj krškopoljske pasme na Vaši kmetji. Najprej se Vam zahvaljujamo za dobro sodelovanje in Vaše razumevanje pri izvajanju tega pomembnega strokovnega opravila. Ko smo pregledali podatke za leto 1994 in izračunali rezultate, smo nasplošno lahko ocenili, da so rezultati plodnosti svinj na Vaši kmetiji pričakovani. Svetujemo pa Vam,

- da nekoliko skrajšate trajanje dojenja pujskov - sedaj 7 tednov - in sicer na šest tednov. Posebej lahko to storite poleti, ko je toplo. V vsakem primeru pa pazite, da bodo pujski pred odstavitvijo že zmali jesti;
- da svinje, ki niso breje, čimprej izločate;
- da svinje po odstavitvi tudi takoj ponovno pripustite;
- da zmanjšate število izgubljenih pujskov (preureditev boksa za prasitve).

Podrobno se bomo o rezultatih pogovorili ob našem prvem obisku. Lepo Vas pozdravljamo!

S spoštovanjem!

Vodja selekcije prašičev
Doc. dr. Milena Kovač
Milena Kovač

Priloga: rezultati plodnosti

V vednost:
Andrej Golob, ing. kmet.
Zdenka Kramar, dipl. kmet. ing.

Viri:

1. Arhiv javne službe genska banka v živinoreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.
2. Arhiv katedre za prašičerejo na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani.
3. Eiselt, Erik, Ferjan, Jakob. Proizvodne značilnosti krškopoljskega prašiča. 3.

Zbor prašičerejcev, Bled, 1972-05-08/11. V. Znanost in praksa v živinoreji. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 1972, str. 855–863.

4. Poročila o ogledu krškopoljskega prašiča v letih 1992–2003. (v poglavju Priloge).
5. Proizvodnost plemenskih svinj v rejskih središčih LR Slovenije v letu 1955. Kmetijski inštitut Slovenije, 3, Ljubljana 1956, 39 strani.
6. Proizvodnost plemenskih svinj v rejskih središčih Slovenije v letu 1956. Kmetijski inštitut Slovenije, 6, Ljubljana 1957, 48 strani.
7. Proizvodnost plemenskih svinj v rejskih središčih Slovenije v letu 1963. Kmetijski inštitut Slovenije, Zavod za živinorejo, 21, Ljubljana 1964, 29 strani.

Sindrom maligne hipertermije (SMH) pri krškopoljskem prašiču

Na katedri za prašičerejo smo na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja iskali metode za ugotavljanje odpornosti prašičev. Skupaj s katedro za animalno biotehnologijo in genetskim laboratorijem smo opravili prve genske teste na sindrom maligne hipertermije na farmi prašičev Ptuj. Rezultati so potrdili uspešnost, zanesljivost in enostavnost te metode. MKGP in MZT sta leta 1993 odobrila dvoletni raziskovalni projekt »Uvajanje genske diagnoze za sindrom maligne hipertermije (SMH) pri prašiču« (številka pogodbe: L5-5721-0402-94), ki sta ga vodila prof. dr. Andrej Šalehar in doc. dr. Peter Dovč.

Pri krškopoljskih prašičih je bilo v letu 1994 odvzeto 44 vzorcev – 21 na vzrejnem središču Baznik in 23 na vzrejnem središču Lipičar. Rezultati genskega testa so bili naslednji:

Rejec	Štev. vzorcev	NN (%)	Nn (%)	nn (%)	Frekvenca N	Frekvenca n
Baznik	21	42,9	52,4	4,7	69,1	30,9
Lipičar	23	4,3	82,6	13,1	45,7	54,3
Skupaj	44	22,7	68,2	9,1	56,8	43,2

BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
Katedra za animalno biotehnologijo, genetski laboratorij
Katedra za prasicerejo
Groblje 3, 61230 DOMŽALE

Datum: 15.12.94

REZULTATI GENSEKEGA TESTA NA SINDROM MALIGNNE HIPERTERMIJE

pri krskopoljcu

OD 1-jan-94 DO 31-dec-94

Testna postaja: Lipičar

Pasma	St. odvz. vzor.	St.	NN %	St.	NP %	St.	PP %	St.	ANAL. %	Frek. N	genov P
KP	23	1	4.35	19	82.61	3	13.04	23	100.00	45.65	54.35
Skupaj	23	1		19		3		23			

NN - homozigotni dominantni genotip

NP - heterozigotni

PP - homozigotni recesivni genotip

BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
Katedra za animalno biotehnologijo, genetski laboratorij
Katedra za prasicerejo
Groblje 3, 61230 DOMŽALE

Datum: 16.12.94

REZULTATI GENSEKEGA TESTA NA SINDROM MALIGNNE HIPERTERMIJE

pri krskopoljcu

OD 1-jan-94 DO 31-dec-94

Testna postaja: Baznik

Pasma	St. odvz. vzor.	St.	NN %	St.	NP %	St.	PP %	St.	ANAL. %	Frek. N	genov P
KP	21	9	42.86	11	52.38	1	4.76	21	100.00	69.05	30.95
Skupaj	21	9		11		1		21			

NN - homozigotni dominantni genotip

NP - heterozigotni

PP - homozigotni recesivni genotip

Rezultati so presenetili, ker so odkrili, da je frekvenca genov in genotipov RYR1 pri krškopoljskem prašiču zelo visoka. Pasma je zaostala po tem kriteriju za občutljivost samo za križanci s pasmo pietrain, vse ostale pasme (švedska landrace, large white, duroc in nemška landrace) pa so imele nižjo frekvenco.

Frekvence genov in genotipov RYR1 po pasmah v Sloveniji

Frekvenca / pasma, farma	Štev. živali	NN (%)	Nn (%)	Nn (%)	Frekvenca N	Frekvenca n
ŠL A	251	70,9	27,1	2,0	84,5	15,5
B	61	68,9	29,5	1,6	83,6	16,4
C	229	81,2	18,3	0,5	90,4	9,6
D	98	71,4	24,5	4,1	83,7	16,3
LW A	59	69,5	28,8	1,7	83,9	16,1
B	70	92,9	5,7	1,4	95,7	4,3
C	30	93,3	6,7	0,0	96,7	3,3
D	29	93,1	6,9	0,0	96,6	3,4
NL A	80	26,3	62,5	11,2	57,5	42,5
B	172	44,8	41,9	13,4	65,7	34,3
C	79	59,5	36,7	3,8	77,9	22,1
D A	66	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0
D	42	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0
54 D	25	4,0	64,0	32,0	36,0	64,0
KP	44	22,7	68,2	9,1	56,8	43,2

Rezultati genskega testa na sindrom maligne hipertermije so bili predstavljeni na strokovnem posvetovanju na oddelku za zootehniko dne 11. aprila 1994.

VABILO

Inštitut za žvlnorejo vabi na

STROKOVNO POSVETOVANJE

**"GENSKI TEST ZA SINDROM MALIGNE
HIPERTERMIJE, RAST IN MIŠIČNA VLAKNA PRI
PRAŠIČIH"**

Posvet bo v ponedeljek dne 11. aprila 1994 s pričetkom ob 9.30 uri v
viteški dvorani na oddelku za zootehniko v Rodici.

PROGRAM:

1. Genska diagnoza za sindrom maligne hipertermije pri prašičih - doc. dr. Dovč
2. Frekvenca gena in vpliv genotipa RYRI na rast in sestavo telesa prašičev treh pasem - prof. dr. Andrej Šalehar, mag. Miran Kastelic in doc. dr. Peter Dovč
3. Histokemična zgradba in jakost energetske presnove skeletnih mišičnih vlaken različnih pasem prašičev - dr. Dejan Škorjanc, prof. dr. Andrej Šalehar, dr. Ida Eržen in mag. Miran Kastelic
4. Odrasla velikost, hitrost rasti in sestava telesa - mag. Miran Kastelic, prof. dr. Andrej Šalehar

Na posvetovanju bomo predstavili del rezultatov raziskovalnega dela v zadnjih petih letih na področju rasti in razvoja domačih živali (posebej prašičev) in na področju molekularne biologije.

Vljudno Vas vabimo, da se posveta udeležite.

Predstojnik inštituta za žvlnorejo:

Prof. dr. Andrej Šalehar

Za zmanjšanje frekvence gena in genotipov RYR1 bi morali v skladu s predlagano selekcijo na odpornost (Šalehar, 1994) izločiti in izločevati vse recesivne homozigote in heterozigote. To pa pri maloštevilni populaciji krškopoljskega prašiča praktično ni bilo mogoče.

V letu 2000 je bil izveden poskus pitanja prašičev krškopoljske pasme, ki sta ga izvedla Kmetijski zavod Novo mesto in Kmetijski inštitut Slovenije. Pri zakolu prašičev je bila ugotovljena prisotnost bledega, mehkega in vodenega mesa. To je bila še dodatna spodbuda za pregled celotne osnovne črede svinj, mladice in merjascev na vzrejnih središčih za krškopoljskega prašiča. Oktobra leta 2000 so odvzeli 48 vzorcev. Rezultati genskega testa so bili naslednji:

Rejec	Štev. vzorcev	NN (%)	Nn (%)	nn (%)	Frekvenca N	Frekvenca n
Ivanšek	34	38,2	52,9	8,9	64,7	35,3
Lipičar	8	87,5	12,5	-	93,8	6,2
Kranjec	6	50,0	33,3	16,7	66,7	33,3
Skupaj	48	47,9	43,8	8,3	69,7	30,2

Rezultati so pokazali, da je frekvenca gena in genotipov RYR1 manjša kot v letu 1994. Kastelic (2000) je izdelal študijo »Sorodstvo in inbriding v populaciji krškopoljskih prašičev ter predlog parjenja in odbire«.

Ob letnem pregledu vzrejnih središč dne 3. novembra 2000 je bilo dogovorjeno:

Za recesivne homozigote (nn) – 4 živali je bilo določeno, da se od njih ne odbira in da se jih čim prej izloči. Določena so bila parjenja NN x NN, kar je na osnovi poznane strukture pojavljanja posameznih genotipov mogoče izvesti v vseh treh rejah. Določeno je bilo, da se za pleme lahko odbira le iz teh kombinacij parjenja. Živali z genotipom Nn se postopoma izloči iz reje in od njih se ne odbira za pleme. Pred parjenjem mladice z novim merjascem pa se vedno odvzame vzorec za preveritev genotipa.

Viri:

1. Arhiv javne službe genska banka v živinoreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.
2. Kastelic, Andrej. Sorodstvo in inbriding v populaciji krškopoljskih prašičev ter predlog parjenja in odbire. Tipkopis. Rodica 2000, 8 strani.

3. Šalehar, Andrej, Dovč, Peter. Uvajanje genske diagnoze za sindrom maligne hipertermije (SMH) pri prašičih. Raziskovalno poročilo. Rodica 1994, 9 strani.
4. Šalehar, Andrej, Dovč, Peter. Uvajanje genske diagnoze za sindrom maligne hipertermije (SMH) pri prašičih. Raziskovalno poročilo. Rodica 1995, 38 strani.
5. Šalehar, Andrej. Predlog za dopolnitev postopka selekcije prašičev. 27(1994)7–8, str. 310–311, Sodobno kmetijstvo.

Rastnost in mesnatost krškopoljskih prašičev

Kmetijski inštitut Slovenije v delu »Proizvodnost plemenskih svinj v rejskih središčih Slovenije v letu 1956« (1957) poroča o poskusu pitanja na posestvu Ponoviče s prašiči pasem krškopoljski prašič in požlahtnjeni prašič ter njunimi obojestranskimi križanci – skupaj je bilo 16 prašičev, po štirje prašiči v vsaki skupini. Poudarjajo sicer, da na osnovi teh prvih predhodnih podatkov še ni mogoče podati dokončne sodbe, a ugotovljeno je bilo, da krškopoljski prašiči počasneje rastejo, da so bili lažji ob zakolu in imeli manj mesa. Eiselt in Ferjan (1972) pišeta o proizvodnih značilnostih krškopoljskega prašiča kot povzetek večletnih raziskav. V poskusu, ko so krmili pitance do mase okrog 80 kg s krompirjem, polsladkorno peso in lucerno z dodatkom 0,5 kg ječmena in 1,5 l posnetega mleka na dan, so krškopoljski prašiči hitreje priraščali kot prašiči oplemenjene pasme ali križanci. Ko so pitance krmili s koncentratu, pa so krškopoljski prašiči slabše priraščali. Imeli so tudi slabše klavne lastnosti.

Podatki o rastnosti in telesni sestavi krškopoljskih prašičev so v objavah: Kastelic (2001), Kastelic in sod. (2002) In Šalehar in sod. (2002). V tej zadnji objavi je v poglavju Raziskava rastnosti in telesne sestave krškopoljskih prašičev zapisano:

Rastnost

Rastnost krškopoljskih prašičev je bila raziskana na Pedagoško raziskovalnem centru v Logatcu. Povprečni dnevni prirast desetih krškopoljskih prašičev v poskusu s pitanjem po volji je bil med 934 in 1094 g/dan odvisno od obdobja pitanja (pregl. 1). Ti prirasti presegajo priraste prašičev komercialnih križancev. Upoštevati moramo, da so bili prašiči v poskusu krmljeni po volji z energetsko bogato krmno mešanico in v dobrih pogojih reje. Razen tega živali v poskusih priraščajo hitreje kot pri običajnem pitanju. Rast krškopoljskih prašičev, kjer prevladuje energetsko skromna voluminozna krma, je bistveno počasnejša, posledice tega je tudi manjša zamaščenost in boljša kvaliteta mesa.

Preglednica 1: Povprečni dnevni prirast prašičev krškopoljske pasme (g/dan)

Obdobje rasti (kg)	$\bar{X}$	SD	MIN	MAX
30-60	934,2	158,4	666,7	1214,3
60-100	967,8	117,1	733,3	1160,8
100-120	1093,8	115,0	947,4	1279,5
120-140	1074,7	148,0	780,1	1310,9

Telesna sestava

Telesna masa krškopoljskih prašičev ob zakolu je bila v povprečju 139,4 kg, masa toplih klavnih polovic 110,6 kg ter klavnost 79,3 %. Krškopoljske prašiče smo primerjali s skupino desetih prašičev komercialnih križancev enakih telesnih mas, pitalih po volji na različnih farmah in kmetijah, zaklanih v različnih klavnicah in razrezanih na enak način. Krškopoljski prašiči so bili pri enaki masi klavnih polovic bolj zamaščeni in manj mesnati. Imeli so lažje stegno in težjo glavo kot komercialni križanci. S povečevanjem telesne mase (med 110 in 167 kg) se je statistično značilno povečevala predvsem masa stegna, hrbta z ledji, reber in plečeta.

Komercialni križanci so imeli več mišičnega tkiva stegna, hrbta z ledji, plečeta ter reber, posledično je bil večji tudi delež mesa v klavnih polovicah. Krškopoljski prašiči so imeli več podkožnega maščobnega tkiva s kožo pri hrbtu z ledji ter medmišičnega maščobnega tkiva pri hrbtu z ledji in rebrih. Medmišično in mišično maščobno tkivo pa poveča sočnost mesa, še posebej pri pečenju na žaru.

Ugotovitve preučevanih lastnosti dolge hrbtne mišice in primerjanje med genotipoma je privedlo do zaključka, da je meso krškopoljskih prašičev v povprečju bolj blede, mehko in vodeno kot meso komercialnih križancev, kar je v nasprotju z znanimi lastnostmi pasme. Poleg ostalih vzrokov je k temu močno prispeval način pitanja, ki je za krškopoljskega prašiča neobičalen. Na delež in sestavo klavnih delov vpliva tudi hitrost rasti, ki ni znana pri komercialnih križancih, zato so navedene razlike med krškopoljskimi prašiči in komercialnimi križanci ocena genotipa krškopoljskega prašiča in podlaga za nadaljnja raziskovanja. Na lastnosti mesa pa bolj kot način pitanja vplivajo postopki pred zakolom, ki ravno tako niso bili znani pri komercialnih križancih. S krškopoljskimi prašiči se je pred zakolom ravnalo dobro (pogoji transporta, čakanje pred zakolom, zakol), s komercialnimi križanci pa enako dobro ali slabše. V slednjem primeru bi bile razlike v lastnostih mesa še večje.

Krškopoljski prašič se od skupine komercialnih križancev razlikuje v mnogih lastnostih. Nekatere od teh razlik so genetsko pogojene, druge pa so nastale zaradi okoliških dejavnikov. Večja zamaščenost krškopoljskih prašičev ter svetlejša barva dolge hrbtne mišice sta verjetno posledici genetskih vplivov in vplivov okolja. K prvemu nas napeljuje dejstvo, da je krškopoljski prašič v preteklem stoletju veljal za bolj sposobnega pri nalaganju maščobnega tkiva kot druge pasme ter da se za zmanjšanje zamaščenosti in napak mesa modernih pasem (komercialnih križancev) že dolgo izvaja intenzivna selekcija, ki pa pasme krškopoljski prašič ni zajela v večjem obsegu. K vplivom okolja, ki povzročajo zamaščenost, sodi predvsem vpliv prehrane - krmljenje po volji (*ad libitum*).«

*Klavne polovice krškopoljskih prašičev in prerez za zadnjim rebrom
(foto Andrej Šalehar)*

Viri:

1. Arhiv javne službe genska banka v živiloreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.
2. Eiselt, Erik, Ferjan, Jakob. Proizvodne značilnosti krškopoljskega prašiča. 3. Zbor prašičerejcev, Bled, 1972-05-08/11. V. Znanost in praksa v živiloreji. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 1972, s. 855–863.
3. Kastelic Andrej. Telesna sestava prašičev krškopoljske pasme. Diplomsko delo. Domžale 2001, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 55 str.
4. Kastelic Andrej, Šalehar Andrej, Žgur Silvester. Mesnatost krškopoljskega prašiča. 35(2002)6, str. 267–270. Sodobno kmetijstvo.
5. Poročila o ogledu krškopoljskega prašiča v letih 1992–2003. (v poglavju Priloge).
6. Proizvodnost plemenskih svinj v rejskih središčih Slovenije v letu 1956. Kmetijski inštitut Slovenije, 6, Ljubljana 1957, 48 strani.
7. Šalehar Andrej, Kramar-Pribožič Zdenka, Kastelic Andrej, Žgur Silvester. Krškopoljski prašič – slovenska pasma. 2(2002)2, str. 15–17, Meso in mesnine.

Foto Andrej Šalehar

8. VKLJUČEVANJE PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V MEDNARODNE PODATKOVNE ZBIRKE

1. EAAP AGDB

EAAP (evropsko združenje za živinorejo) in njena komisija za evropske genetske vire sta po letu 1980 organizirala na Visoki veterinarski šoli v Hannovru »**EAAP AGDB** (Animal genetic data bank) – prevod: EAAP banka genetskih podatkov o pasmah živali). Maijala (2003) poroča, da se je vključilo 22 držav in zbrani so bili podatki za skoraj 1300 evropskih populacij domačih živali. Oddelek za zootehniko Biotehniške fakultete je leta 1983 in tudi v naslednjih letih posredoval podatke za slovenske pasme. Simon in sod. (1993) sta v knjigi: Genetic diversity of European livestock breeds: results of monitoring by the EAAP Working Group of Animal Genetic Resources na 449. strani objavila podatke o krškopoljskem prašiču:

SLOVENIA	PIGS	
1 - Krškopoljski crnepasasti prasic	EN	950
2 Krškopolje Saddleback: Slovenia, Dolenjska, Krško Polje		
3 University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Zootechnical	HB:miss	
4 Domzale 61230, Groblje 3		
5 - Autochthon Krškopoljski prasic		
6 Incrossing since 1970 from Sattelschwein 903, 997 Germany		
7 Numbers 1991: 13/400; HB: miss; decreasing: 50 %; Ne = 28		
8 - Height: 70/62 cm; Weight: 185/170 kg; Herd number: miss; AI: miss		
9 Colour: Combination black, white		
10 Pecularity: white saddle, lop ears		
11 - Main use: (1) meat, (2) miss, (3) miss		
12 Spec. abilities: miss		
13 Performance compared with STB Landrace:		
14 higher: meat quality, litter size, handling ease		
15 equal: farrowing interval, live weight at slaughter		
16 lower: daily gain, % lean, feed conversion rate, age of sexual mat.		
17 - Management: stationary; housing: 12 m.;		
18 - Conservation progr.: live animals: miss; Semen: miss; Embryos: miss		
19 Status: critically endang.; Watch: 00, HB44, trend, % pure, % incross!		
20 - Similar breeds (see group 3/1 on page 102)	EN	Country Status
21 Pie noir du Pays Basque	987	F crit. end.
22 Angler Sattelschwein	903	D crit. end.
23 British Saddleback	912	GB pot. end.
24 Schwäbisch-Hällisches Schwein	997	D pot. end.

Izpisek podatkov iz baze podatkov AGDB za pasmo krškopoljski prašič iz leta 1994:

Breed description: KRSKOPOLJE SADDLEBACK

PIG in SLOVENIA

General information:

International breed name: **Krškopolje Saddleback**

Local breed name: **Krškopoljski crnepasasti prasice**

Breed status: **acknowledged**

Group of similar breeds: **Main group Saddlebacks; Subgroup Saddlebacks with lop ears**

Main location: **Slovenia, Dolenjska, Krško Polje**

Breed society: **University of Ljubljana, Biotechn. Faculty, Zootechn. Dept., Groblje 3, SI-61230 Domžale, Slovenia, Fax: +386 61 721005, Email: franc.habe@bfro.uni-lj.si**

Origin and development:

Autochthon Krškopoljski prasice; introgression since 1980 from Sattelschwein (Germany)

Herdbook established: **miss**

Population numbers:

Year	No. of males in natural service	Add. no. of males used for AI	No. of breeding females	No. of females in herdbook	Trend in no. of breeding females	Females mated pure (%)	No. of herds (breeders)	Trend in no. of herds
1994	10	miss	150	20	decreasing	50	>= 10	miss
1991	13	miss	400	miss	decreasing	50	< 10	miss
1986	25	miss	2,000	miss	decreasing	50	< 10	miss
1983	miss	miss	miss	miss	decreasing	miss	< 10	miss

External characteristics:

Coat colour:

-Multicoloured: **black, white**

-Special characteristics: **white saddle**

Skin colour: **black and white**

Adult animals (males/females): Withers height: **70 / 62 cm; Live weight: 185 / 170 kg;**

Visible traits: **lop ears**

2. EFABIS, DAD-IS

Spletna naslova: (<http://dad.fao.org/> ali <http://efabis.tzv.fal.de/>).

Na FAO je bil zgrajen globalni informacijski sistem (platforma) DAD-IS (Domestic animal diversity information system – Informacijski sistem pestrosti domačih živali) za podatkovno zbirko (bazo) za vrste in pasme domačih živali. Vanjo so nacionalni koordinatorji posameznih držav napolnili podatke o pasmah in njihovem številčnem stanju ter stopnji ogroženosti. Za pretekla leta so bili preneseni podatki iz hannoverske baze AGDB. V okviru EU projekta je bil kasneje vzpostavljen podoben sistem EFABIS (European farm animal biodiversity information system – evropski informacijski sistem za biodiverzitetu domačih živali), ki je omogočil razširitev platforme še na nekatere druge vrste, hkrati pa je bila platforma zgrajena tako, da je omogočala vnos posebnosti tudi na ravni držav. Poleg tega so lahko posamezne države prevedle platformo v svoje nacionalne jezike, kar omogoča in poveča uporabnost na nacionalnih ravneh. Podatki se iz nacionalnih baz pretakajo v EFABIS, iz te baze se avtomatsko prenesejo relevantni podatki v globalno platformo (bazo DAD-IS), ker so informacijski sistemi povezani. Podatke o slovenskih pasmah domačih živali v te baze vsako leto pošilja oddelek za zootehniko Biotehniške fakultete.

ANIMAL DIVERSITY

ZA KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA SO BILI PO IZPISKU Z DNE 7. JANUARJA 1997
VPISANI NASLEDNJI PODATKI:

Domestic Animal Diversity Information System

Krškopoljski Crnepasasti Prasic (sloven.) (Slovenia)

Individual countries are responsible for providing breed data. These data are constantly being updated.

General information:		
Species:	Pig	
Most common name (language abbreviation in brackets):	Krškopoljski Crnepasasti Prasic (sloven.)	
Other local names (language abbreviation in brackets):	Krkopolje Saddleback (eng.), Krkopolka Cerno Pasasta Prasica (sloven.)	
Taxonomic classifications:	Breed	
Current domestication status:	domestic	
Country:	Slovenia	
Main use:	1- food: meat	
Risk status:	endangered-maintained	
Found in Slovenia, Dolenjska and Krško Polje Krškopolje Saddleback are descended from Krškopoljski Prasic (c. 1900) with some input from improved German Landrace (1958) . They are black in colour with a white belt. Adult males weigh on average 185 kg and females 170 kg with an average wither height of 70 cm and 62 cm respectively. The total number of breeding females and males is 150 and 10 respectively, with 50% females being bred pure. An in-situ conservation programme has been established.		
Population:		
Year of data collection:	1991	1994
Risk status:	endangered-maintained	endangered-maintained
Total number of breeding females:	400	150
Total number of males used for breeding:	13	10
The number of females is:	decreasing	decreasing
Percentage of females being bred pure (mated to males of own breed):	50	50
Morphology:		
Adult live weight males (average, kg):	185	
Adult live weight females (average, kg):	170	
Adult wither height males (average, cm):	70	
Adult wither height females (average, cm):	62	

Colour:	
multicoloured: black with white saddle	
Specific visible traits:	
lop ears	
Origin of breed:	
native breed	
Import:	
since 1970 from Sattelschwein (Germany)	
Name of breed society or organization monitoring the breed:	University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Zootechnical
Address of breed society or organization monitoring the breed:	Domzale 61230, Groblje 3
Special qualities of breed:	
No data available	
Management conditions:	
Mobility:	stationary
The animals were housed 12 months per year	
Performance:	
No data available	
In-situ conservation and ex-situ preservation:	
In situ conservation programme implemented:	yes
Source of information:	
We apologize to our contacts that this section is under construction	

🐷 Enter additional info for this breed
(coming soon)

Please note that certain terms are used for all species and have not been fine tuned to the species specific terms.

Your location: [DAD-IS / Databases / Breeds / Map Manager / Slovenia / View Breed](#)
Comments to: DAD-IS@fao.org / System manager: [Martha Kassa](#)

3. BREEDS OF LIVESTOCK

Breeds of Livestock

CATTLE	GOATS	HORSES	SHEEP	SWINE	OTHER	LOOK UP	REGION	RESEARCH
--------	-------	--------	-------	-------	-------	---------	--------	----------

[Department of Animal Science - Oklahoma State University](http://www.ansi.okstate.edu/breeds/swine/)

<http://www.ansi.okstate.edu/breeds/swine/>

V letu 1995 smo poslali prve podatke o pasmi krškopoljski prašič na Department of Animal Science, Oklahoma State University, ki je bila objavljena na njihovi spletni podstrani Breeds of Livestock (pasme v živinoreji). V teku leta 1996 smo podatke dopolnili z rezultati plodnosti krškopoljskih prašičev v letu 1995.

Breeds of Livestock - Krskopolje Swine, Krskopolje

The origin and history of the Krskopolje (Blackbelted) pig

The Krskopolje or Blackbelted pig is the only Slovene autonomous pig breed.

In general the Carniola and Styria regions of Slovenia were dominated by a darker pig bred for a long time. But gradually it began to cross-breed with whiter (lighter) breeds.

In the second half of the nineteenth century many Suffolk boars were imported to Carniola and Berkshire and Yorkshire boars to Styria region.

The first comprehensive description of the Krskopolje pig was published at the end of the previous century by Rohrman (1899). He emphasized the strongly developed pig production in the Lower Carniola region (Dolenjska), particularly in the area of Krsko polje. The back part of the body of those pigs was usually black, while the front part was more or less white - in the form of a wide white stripe or belt around the body. The head was medium-length and flat, with big, hanging ears. The breed is characterized by an average fertility, a good appetite, growth ability and large

adult weight (adult animals weighed 250-300 kg).

The later description of the breed is dated to the time immediately before World War II. On the occasion of an agricultural poll held in 1938, Oblak reported about pig breeding and, among other things, mentioned the following: "... Today the primitive Krskopolje pigs are no more to be found as a pure breed. However, we can find remains of the primitive breed in the most remote parts of the country, where pigs, as for their outlook, color and several measures remind of this breed. The Krskopolje pig distinguished itself especially by its ability for producing fat as well as meat of excellent quality. This pig is more and more left off. The main reason for this is to be found in the fact that the Krskopolje pig because of its too small region of presence, inevitably had to degenerate as inbreeding occurred. The breeding region should be extended and the unified breed introduced, which would be the right thing to do, also from the professional point of view."

After World War II important research work has been done on the Krskopolje pig in the fifties and sixties.

In 1956, an unknown author described the development and biological traits of the breed. He especially emphasized their modesty, fitness and meat quality. He has also emphasized the detrimental effect of inbreeding.

At that time the first professional measurements of fertility, growth ability and meatiness of the blackbelted pig were done.

Eiselt and Ferjan established in 1972 that first description of the blackbelted pig by Rohrman is strongly deviated from the pig known from the periods between the two world wars and after the World War II. They have mentioned their research reports in their summary: „ At present, there is variability within breed in exterior, constitution is severely weakened. At relatively high number of piglets born in one litter (10.07), there

is a considerable number of stillborn piglets (2.13). The losses in the suckling period until weaning are high (26 %), which makes the number of finally reared piglets rather small (5.87).“ The authors also noticed the differences concerning the form and size of the head and ears. They presumed that changes originated from cross-breeding of the first blackbelted pigs with English (Berkshire, Cornwall) and other pig breeds.

Fertility Analysis for Krskopolje pig, 1995

Trait	Mean
Gilts	
Number of farrowings	10
Age at farrowing (days)	386.65
Number of piglets/litter	8.06
Number of liveborn piglets/litter	8.06
Percent of stillborn	0.0
Sows	
Number of farrowings	32
Interval between farrowings (days)	184.03
Lactation (days)	46.7
Interval between farrowing and conception (days)	70.07
Number of piglets/litter	10.65
Number of liveborn piglets/litter	9.50
Percent of stillborn	10.80
Gilts and sows	
Number of farrowings	42
Number of piglets/litter	9.36
Number of liveborn piglets/litter	8.78
Percent of stillborn	6.20
Number of weaned piglets/litter	7.28
Percent of losses	17.08

In the period between 1990 and 1992, it was investigated how many Krskopolje pigs can be found in the areas of Gorjanci, Brezice and Krsko polje. They found some remains of the breed.

After the year 1992 work on preservation of the Krskopolje pig is continuing.

Na spletni strani Breeds of Livestock so uredili tudi statistiko ogledov posamezne pasme in za krškopoljskega prašiča je bila statistika naslednja :

Mesec/Leto	1996	1997
I	236	109
II	226	183
III	214	155
IV	170	169
V	102	158
VI	128	124
VII	70	142
VIII	101	146
IX	118	228
X	119	288
XI	115	254
XII	134	282
SKUPAJ	1733	2238

Število ogledov je veliko in pasmo krškopoljski prašič so spoznali številni uporabniki spleta po svetu. Posledica so bila tudi številna elektronska sporočila z dodatnimi vprašanji o pasmi, tudi o možnostih nakupa.

Vir:

1. Arhiv javne službe genska banka v živinoreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.

Foto Andrej Šalehar

9. OSVEŽITEV PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ S PASMO SATTELSCHWEIN V LETU 2003

Že pred drugo svetovno vojno so strokovnjaki, kot na primer Oblak (1938), opozarjali, da je rejski okoliš za krškopoljskega prašiča majhen, in da bo zaradi parjenja v sorodstvu pasma degenerirala. Po drugi svetovni vojni so za izogibanja parjenja v sorodstvu pri tej pasmi izdelali več načrtov. V članku »Dvignimo sloves krškopoljca« (Poljak, 1956) so uvodoma naštet napake pri pasmi (mehka hrbtenica, pobit križ, mehke medvedje noge, kilavost pujskov), ki so bile po mnenju avtorice posledic sorodstvene reje. Najhitrejšje izboljšanje pasme so načrtovali z odbiro dobrih merjascev. Predlagana je bila načrtna vzreja in odbira merjascev. Meni pa, da bi hitrejšje izboljšanje pasme dosegli z uvozom primernih merjascev. Ferjan (1970) poroča, da je bilo v letih 1964–1968 uvoženih po deset merjascev in svinjk pasme wessex in sattelschwein za osvežitev pasme krškopoljski prašič. V letu 1969 pa so bili uvoženi še trije plemenski merjasci pasme Sattelschwein (Kastelic, 2008). Inž. M. L. (1970) v članku »Krškopoljec ni za odpis« piše o osvežitvi pasme z merjasci pasme wessex in pozneje še s pasmo sedlasti prašič (sattelschwein). Krškopoljca so s tem sicer osvežili, vendar se je ta učinek kmalu izgubil in reja je bila na istem kot nekdanj, je zapisal avtor.

In v kakšnem rejskem stanju je bila pasma v letu 1990, ko smo iskali njene ostanke? Kratko rečeno brez vsake rejske dokumentacije, živali niso bile označene in znane so bile le pripovedi rejcev, iz katerih smo v zelo grobi sliki spoznavali promet s prašiči. Še posebej nas je zanimalo, od kod imajo rejci merjasce. Maloštevilne reje z majhnim številom prašičev pa so že vnaprej nakazovale težave z izvajanjem nesorodstvenega parjenja. V nadaljevanju so spoznavanja rej, še posebej na novo oblikovanih vzrejnih središčih, na splošno potrdila, da so sorodstvena parjenja močno prisotna. Neposredno pa je bilo to potrjeno, ko se je vpeljalo označevanje živali in uvedla osnovna rejska dokumentacija.

Rešitve smo iskali po več poteh. Iskali smo nove reje s krškopoljskimi prašiči, z vzrejo večjega števila merjascev ter *ex situ* shranjevanjem semena na Veterinarski fakulteti in z realizacijo uvoza plemenskih prašičev pasme Sattelschwein iz Nemčije. Uspel je le drugi poskus uvoza v letu 2003, ki ga bomo podrobneje opisali v nadaljevanju.

Pri uvozu plemenskih prašičev je zelo pomembno zdravstveno stanje, da ne bi bila prenesena kakšna nalezljiva bolezen. Ker je število krškopoljskih prašičev majhno in ravno tako je majhno število rej, je to še bolj pomembno, ker bi lahko ogrozili s

prenosom bolezni celo obstoj pasme. Uvoz je morala dovoliti tudi republiška komisija za odbiro in priznavanje merjascev v selekcijskih središčih in merjascev za o semenjevanje in dne 16. novembra 1999 je bila na to komisijo oddana prošnja za odobritev uvoza:

Biotehniška fakulteta Oddelek za zootehniko Katedra za prašičerejo Groblje 3, Domžale	KZ Ljubljana Oddelek Novo mesto Šmihelska 14 Novo mesto
--	--

Datum: 16.11.1999

Republiška komisija za odbiro
in oceno merjascev
MKGP
Ljubljana

**ZADEVA : ODOBRITEV UVOZA PLEMENSKIH PRAŠIČEV
 IN SEMENA PASME SATTLESCHWEIN**

Pasma krškopoljski prašič je močno inbridirana in zaradi tega je nujna osvežitev pasme z vnosom genov podobne pasme Sattleschwein. V ta namen prosimo komisijo, da dovoli uvoz 5 – 6 plemenskih prašičev (3 plem. merjasci in 3 plem. mladice) pasme Sattleschwein iz Nemčije. Obstaja tudi možnost, da bomo dobili samo seme te pasme in vas prosimo, da nam odobrite istočasno tudi uvoz semena.

Zahvaljujemo se vam za ugodno rešitev prošnje in vas lepo pozdravljamo.

Predstojnik Katedre za prašičerejo: prof.dr. Ivan Štuhec	KZ Ljubljana – Oddelek Novo mesto: mag. Zdenka Kramar
---	--

KMETIJSKI ZAVOD Ljubljana
Ljubljana, Miklošičeva 14
ODDELEK NOVO MESTO
Šmihelska 14

O uvozu je komisija sklepala na seji dne 25. novembra 1999, ko je sprejela naslednji 10. sklep: »Komisija se strinja z uvozom plemenskih živali in semena iz Nemčije za osvežitev pasme krškopoljski prašič, v kolikor uvoz zadovoljuje obstoječe živinorejske in veterinarsko sanitarne predpise v Sloveniji«. Negotovo zdravstveno stanje je bil glavni razlog, da je bil odpovedan prvi uvoz v letu 2000. Drugi pomemben vidik je bila izbira pasme in odbira prašičev. Na osnovi proučitve rejjskih in proizvodnih podatkov

je bila izbrana pasma deutsche Sattelschwein, ki je predstavljena na spodnjih slikah:

Sliki: plemenska prašiča pasme Sattelschwein

Po številnih dogovorih in korespondenci v letih 2000–2002 s ponudniki plemenskih prašičev pasme deutsche Sattelschwein (dokumentacija je v arhivu javne službe genske banke v živaloreji na Oddelku za zootehniko) je bil drugi načrtovani uvoz realiziran konec januarja leta 2003. Izvedla ga je firma Moj ključ iz Ljubljane. Uvoznik je bil Oddelek za zootehniko Biotehniške fakultete, Univerza v Ljubljani, v skladu s programom ohranjanja slovenskih avtohtonih pasem, ki ga je financiralo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije. Za uvoz je Veterinarska uprava Republike Slovenije dne 14. avgusta 2002 izdala odločbo št. 326.5-444/02-8/6, s katero je dovolila karanteno za uvožene plemenske prašiče pasme Sattelschwein v karantenskem objektu na naslovu Jože Podgoršek, Polje pri Vodica 28, 1217 Vodice. Oskrbo in vsa druga opravila pri uvoženih plemenskih prašičih so opravljali sodelavci Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete. Po opravljenih veterinarskih preiskavah prašičev v karanteni je Nacionalni veterinarski inštitut izdal poročilo o opravljenih preiskavah z dopisom št. VF 178 z dne 17. marca 2003, s katerim je bila predlagana ukinitve karantene. Veterinarska uprava Republike Slovenije je z dopisom št. 326.5-444/02-8/6 z dne 21. marca 2003 izdala odločbo, s katero je bila odpravljena karantena za osem plemenskih svinj in tri plemenske merjasce pasme Sattelschwein in s tem je bil dovoljen uvoz živali v Republiko Slovenijo.

LOADING LIST

BESCHREIBUNG / DESCRIPTION: GERMAN SATTELSCHWEIN CFR SLOVENIA	
VERTRAG NO. / CONTRACT NO.: SALES CONTRACT NO. 308-007	LADEORT / PLACE OF LOADING: GERMANY, BAD WOLDSEE
EMPRÄNGER / RECEIVER: MOJ KLJUC D.O.O. ULICA STARE PRAVDE 5 1000 LJUBLJANA SLOVENIJA	AUSFÜHRER / EXPORTER: STEPHAN REISACHER AGRIBUSINESS DIEPOLZ 8 87452 ALTUSRIED GERMANY
EXPORTLAND / COUNTRY OF EXPORT: Deutschland // Germany	RASSE / BREED: (German) Deutsches Sattelschwein

No	Identification	sex	Born	father	mother	father of moth	Description
1	BLK 0850001/103	male	20.04.02	Romeo	Naomi	Vico	Jungeber
2	BLK 0850001/106	male	29.04.02	Romeo	Dupla	Optimal	
3	BLK 0850001/508	male	29.07.02	Godu	Nadara	Helmo	Eber-Zuchtlaifer
4	BLK 0850001/161	female	20.04.02	Romeo	Naomi	Vico	Jungsauen
5	BLK 0850001/133	female	29.04.02	Romeo	Dupla	Optimal	
6	BLK 0850001/135	female	09.05.02	Helius	Havi	Viso	
7	BLK 0850001/153	female	09.05.02	Helius	Havi	Viso	
8	BLK 0850001/811	female	26.07.02	Godu	Nadula	Helmo	Zuchtlaifer -weiblich
9	BLK 0850001/851	female	26.07.02	Godu	Nadula	Helmo	
10	BLK 0850001/814	female	27.07.02	Romeo	Helma	Helmut	
11	BLK 0850001/523	female	29.07.02	Godu	Nadara	Helmo	

Seznam uvoženih plemenskih živali (3 merjasci in 8 mladic)

Plemenski prašiči Sattelschwein (11 živali) so bili s podpisom pogodbe „Pogodba o začasnem lastništvu oz. najemu prašičev pasme Sattelschwein“, sklenjene med Univerzo v Ljubljani, Biotehniško fakulteto (izvajalec) in rejci oddajateljji plemenice (oddajatelj) z namenom razširitve staleža krškopoljskih prašičev razdeljeni med rejce:

- Franc Ivanšek, Zasap 17, Cerklje ob Krki (en plemenski merjasec in šest plemenskih mladic),
- Nada Kranjec, Krška vas 78, Krška vas (en plemenski merjasec in ena plemenska mladica),
- Olga Lipičar, Kamence 3, Cerklje ob Krki (en plemenski merjasec in ena plemenska mladica).

1) Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Jamnikarjeva 101, 1000 Ljubljana, ki jo zastopa dekan prof. dr. Jože Resnik, davčna številka: 94761795, matična številka: 1626914, šifra dejavnosti: 80.303 (v nadaljnjem besedilu: izvajalec)

2.) rejec oddajatelj plemenice (v nadaljevanju oddajatelj)

- a) Ivanšek Franc, Zasap 17, Cerklje ob Krki (ustrezno obkroži)
- b) Kranjec Nada, Krška vas 78, Krška vas
- c) Lipičar Olga, Kamence 3, Cerklje ob Krki

3.) rejec prejemnik mladice (v nadaljevanju prejemnik):

sklepajo naslednjo

**POGODBO O ZAČASNEM LASTNIŠTVU OZ. NAJEMU PRAŠIČEV
z namenom razširitve staleža krškopoljskih prašičev
in izvajanjem pogodbe o začasnem lastništvu svinj pasme Sattelschwein**

1. člen

Pogodbene stranke ugotavljajo:

- da oddajatelj in prejemnik sodelujeta pri ohranjanju pasme krškopoljski prašič
- da oddajatelj v soglasju z lokalno selekcijsko službo odda plemensko mladico prejemniku v starosti od enega do treh mesecev
- da ima prejemnik primeren prostor za rejo prašičev in da bo zagotovil ustrezno oskrbo in zdravstveno varstvo plemenic
- da se s tem izvaja Pogodba o začasnem lastništvu oz. najemu prašičev pasme Sattelschwein z namenom osvežitve pasme krškopoljski prašič
- da je lastnik plemenice Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Jamnikarjeva 101, 1000 Ljubljana, ki jo zastopa dekan, prof. dr. Jože Resnik (izvajalec), do zaključka najema.

2. člen

Oddajatelj predaja v soglasju s selekcijsko službo KGZS - Zavod Novo mesto prejemniku plemenske mladice s številkami:

in s tem oddajatelj izpolni obveznost _____ oddaje za plemenske svinje s številkami:

3. člen

Lastnik plemenskih mladici omenjenih v 1. odstavku 2. člena je izvajalec do zaključka najema živali. Najem živali traja od dne _____ do enega izmed naslednjih dogodkov: prve prasitve, pogina, izločitve ali starosti enega leta. V primeru izločitve pripada izvajalcu 40%, prejemniku 60% klavne vrednosti. Izločitev mora biti v soglasju z območno selekcijsko službo.

4. člen

Prejemnik se obvezuje, da bo živali oskrboval in razmnoževal po načelu dobrega gospodarja. Vsi stroški v zvezi z rejo gredo na breme prejemnika. Prejemnik mora obvestiti Selekcijsko službo na KGZS - Zavod Novo mesto o poginu, prasitvi in name-ravani izločitvi.

5. člen

Vse morebitne spremembe te pogodbe bodo pogodbene stranke urejale z aneksom k pogodbi.

6. člen

Pogodbene stranke so sporazumne, da bodo vse morebitne spore, nastale v zvezi s to pogodbo, reševale sporazumno. Kolikor to ne bo mogoče, bodo spor predložili v rešitev stvarno pristojnemu sodišču v Domžalah, Ljubljanska cesta 76, 1230 Domžale.

7. člen

Pogodba je sklenjena, ko jo podpišejo vse pogodbene stranke.

8. člen

Pogodba je napisana v 6 enakih izvodih. Enega prejme oddajatelj, enega prejemnik, enega območna selekcijska služba, izvajalec tri izvode.

Datum: _____

Izvajalec:

Oddajatelj:

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

prof. dr. Jože Resnik

Vodja programa:

Prejemnik:

prof. dr. Drago Kompan

Območna selekcijska služba:

Plemenski prašiči Sattelschwein so se dobro prilagodili novim pogojem rejce, vse plemenske mladice so bile oplojene (tri so prasile, gnezda so velika in pujski zdravi ter živahni) in vsi merjasci dobro skačejo. Prašiči so zdravi, v dobri plemenski kondiciji, brez vidnih eksteriernih napak in rejci so z njimi zadovoljni.

Dogovorjeno je bilo:

„Z uvoženimi plemenskimi prašiči Sattelschwein je sedaj dana možnost, da se ta problem (parjenje v sorodstvu) omili in pasma osveži. Dogovorjeno je, da se načrtno usmerja parjenja tako, da bo ohranjenh nekaj linij čistopasmeskih prašičev izvirne krškopoljske in Sattelschwein (po deset svinj). Ostale svinje obeh izvornih pasem se pari tako, da je preprečeno parjenje v sorodu. Na ta način bo mogoče uravnnavati sorodstvo v populaciji vsaj še naslednjih pet let.“

Po določitih pogodbe ob prevzemu plemenskih prašičev je rejec dolžan iz prvih štirih gnezd od vsake plemenske svinje Sattelschwein oddati po eno svinjko v starosti dveh mesecev. Plemensko svinjko odbere selekcijska služba KGZ Novo mesto in jo da v rejo drugemu rejcu za širjenje krškopoljskih prašičev. Dogovorjeno je, da bo primerne rejce poiskala selekcijska služba KGZ Novo mesto in da bo z novim rejcem sklenila pogodbo s podobnimi zahtevami (ena do dve svinjki). Ob izvedbi teh ukrepov se vodi zapisnik in s kopijo se o tem seznani vodstvo genske banke na Oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete, da bo tako potrjeno izvajanje in realizacija določil pogodbe. Kmetijski gozdarski zavod Novo mesto je ta dogovor za leto 2004 tudi izvedel.

Viri:

1. Arhiv javne službe genska banka v živinoreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.
2. Ferjan, Jakob. Prašičereja v Sloveniji nekoč in danes. Koledar družbe sv. Mohorja za leto 1970, str. 170–173.
3. Inž. M. L. (Marjan Legan). Krškopoljec ni za odpis. 21(1970)32, str. 3, Dolenjski list.
4. Kastelic, Andrej. Razvoj pasme in plodnost krškopoljskega prašiča. Magistrsko delo, Ljubljana 2008, 206 strani.

5. Oblak, Ivan. Svinjereja. V: Za izboljšanje življenjskih pogojev našega kmetijstva. Poročilo o kmetijski anketi, Ljubljana 30. 5.–3. 6. 1938, s. 362–376.
6. Poljak, Sonja. Dvignimo sloves krškopoljca! 7(1956)52, str. 12–13, Dolenjski list.
7. Šalehar, Andrej, Kompan, Drago, Žan Lotrič, Metka, Čepon, Marko, Holcman, Antonija, Kovač, Milena, Habe, Franc, Kavčič, Stane, Kermauner, Ajda. Ohranjanje biotske raznovrstnosti v slovenski živinoreji : poročilo za leto 2003 : javna služba: naloge genske banke v živinoreji. Rodica : Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 2004, 520 strani.
8. Uvoz prašičev pasme Sattelschwein v letu 2003. Arhiv javne službe genska banka v živinoreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Foto Andrej Šalehar

Foto Andrej Šalehar

10. REGISTER PASME KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V LETIH 2003 IN 2004

Pravilnik o ohranjanju biotske raznovrstnosti v živaloreji

(Uradni list RS, št. 90/04 z dne 13. 8. 2004),

Pravilnik o ohranjanju biotske raznovrstnosti v živaloreji v 4. členu določa vodenje registra pasme.

Register pasem je zbirka podatkov, kjer so vpisani in zbrani vsi pomembnejši genealoški, morfološki, rejski in selekcijski podatki o pasmi.

4. člen (register pasem z zootehniško oceno)

(1) Ministrstvo, pristojno za živalorejo (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo), redno in stalno spremlja stanje biotske raznovrstnosti v živaloreji. V ta namen se vodi Register pasem z zootehniško oceno (v nadaljnjem besedilu: register), ki se izpolnjuje vsako leto v mesecu decembru. Register vodi organizacija, ki opravlja naloge javne službe genske banke v živaloreji (v nadaljnjem besedilu: organizacija).

(2) Register vsebuje po vrstah in pasmah domačih živali skupaj z legendo in šifranti podatke, ki so navedeni v prilogi 1, ki je sestavni del tega pravilnika.

(3) Viri podatkov za vodenje registra se pridobivajo od:

- izvajalcev javne službe na področju strokovnih nalog v živaloreji,
- službe za identifikacijo in registracijo – SIR (govedo, drobnica, prašiči) pri ministrstvu,
- Statističnega urada Republike Slovenije – SURS,
- drugih baz podatkov.

REGISTER IN ZOOTEHNIŠKA OCENA PASEM

VRSTA: PRAŠIČI

1.	Leto	2003	2004
2.	Pasma	KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ	KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ
3.	Osnovni podatki		
4.	Skupina pasem	1	1
5.	Pasma v reji tudi izven Slovenije	2	2
6.	Ocena staleža čistopasemskih živali	250	320
7.	Število čistopasemskih plemenic v rodovniški knjigi	30	65 od tega 7 Sattelschwein
8.	Število čistopasemskih merjascev v rodovniški knjigi	4	16 od tega 3 Sattelschwein
9.	Stopnja ogroženosti	1	1
10.	Stopnja rabe	3	3
11.	Osnovni podatki (morfologija, osnovna biologija)	Močno inbridirana pasma, srednje dobra plodnost, dobra ješčnost, velika zmogljivost rasti, dobra rast pri večjih telesnih masah, zamaščenost, dobra kvaliteta mesa	enako
12.	Genetska razdalja	-	-
13.	Ocene pasem in križanj	Primerna za čistopasemsko rejo	enako
14.	Genska banka		
15.	In situ	+	+
16.	Število čistopasemskih plemenic	30	39
17.	Število čistopasemskih plemenjakov	4	5
18.	Ex situ	-	-
19.	Število čistopasemskih plemenic	-	-
20.	Število čistopasemskih plemenjakov	-	-
21.	Število doz zamrznjenega semena	-	-
22.	Število jajčec	-	-

23.	Število zarodkov	-	-
24.	Podatki v mednarodnih podatkovnih zbirkah		
25.	DAD-IS	1	1
26.	EAAP-AGDB	1	1
27.	OKLAHOMA BREEDS	1	1
28.	Rejski program		
29.	Potrjen in veljaven	-	10.seja 16.12.2004
30.	Rejski cilji	-	Ohranjanje pasme
31.	Individualno označevanje	1	1
32.	Merjenje proizvodnih lastnosti	P, RST	P, RST
33.	Ocena zunanosti	1	1
34.	Test proizvodnosti	5, 6	5, 6
35.	Plemenska vrednost	2	2
36.	Odbira živali	2	2
37.	Molekularno ocenjevanje	SMH	SMH
38.	Razmnoževanje	100	95
39.	Osemenjevanje	2	2
40.	Genetske rezerve ex situ	2	2
41.	Prenos zarodkov	2	2
42.	Ocena posebne genetske vrednosti za ohranjevanje ŽGV		
43.	Posebne (specialne) lastnosti	-	
44.	Posebna (specialna) prilagojenost	Prilagojena na skromne pogoje reje in prehrane	enako
45.	Ocena ogroženosti	Pasma je zelo inbridirana in na kritični stopnji ogroženosti	enako
46.	Zootehniška ocena in ukrepi		
47.	Kratkoročni		Razmnožiti pasmo, poiskati nove reje, rekonstrukcija pasme
48.	Dolgoročni		

Legenda:

1	Leto	POJASNILA IN NEKATERI ŠIFRANTI
2	Pasma	line pasme (dogovorjeno in sprejeto)
3	Osnovni podatki	
4	Skupina pasem	1 - avtohtone, 2 - tradicionalne, 3 - tujerodne.
5	Pasma v reji tudi izven Slovenije	1 - da (v kateri državi) 2 - ne
6	Očna staleža čistopasemskih živali	Število v mesecu decembru
7	Število čistopasemskih plemenic v rodovniški knjigi	Število v mesecu decembru
8	Število čistopasemskih plemenjakov v rodovniški knjigi	Število v mesecu decembru
9	Stopnja ogroženosti	1 - kritična, 2 - ogrožena, 3 - ranljiva, 4 - neogrožena
10	Stopnja rabe	1 - razširjena, 2 - lokalna, 3 - druga.
11	Osnovni podatki (morfologija, osnovna biologija)	Najpomembnejše morfološke in biološke lastnosti pasme
12	Genetske razdalje	Molekularno biološka presoja genealogije pasme
13	Ocene pasem in križanj	Rezultati uporabe pasme v čisti pasmi in križanju (najprimernejše rabe pasme)
14	Genska banka	
15	<i>In situ</i>	
16	Število čistopasemskih plemenic	Število v mesecu decembru
17	Število čistopasemskih plemenjakov	Število v mesecu decembru
18	<i>Ex situ</i>	
19	Število čistopasemskih plemenic	Število v mesecu decembru
20	Število čistopasemskih plemenjakov	Število v mesecu decembru
21	Število doz zamrznjenega semena	Število v mesecu decembru
22	Število jajčnih celic	Število v mesecu decembru
23	Število zarodkov	Število v mesecu decembru

24	Podatki v mednarodnih podatkovnih zbirkah	
25	DAD-IS	1 – vpisana 2 – ni vpisana
26	EAAP-AGDB	1 – vpisana 2 – ni vpisana
27	OKI/AHOMA BREFDS	1 – vpisana 2 – ni vpisana
28	Rejski program	
29	Potrjen in veljaven	Datum potrditve in sprejema na Svetu za živinorejo
30	Rejski cilji	Napisati osnovne rejske cilje iz rejskega programa
31	Individualno označevanje	1 – označevanje za potrebe selekcije 2 – ni označevanja za potrebe selekcije
32	Merjenje proizvodnih lastnosti	1 – da 2 – ne če 1 potem: lastnosti plodnosti – P, rasti in sestave telesa – RST, mlečnosti – M, nesnosti – N, delovne sposobnosti – DS, druge lastnosti – DI. (vpisati katere)
33	Ocena zunanosti	1 – se ocenjuje 2 – se ne ocenjuje
34	Test proizvodnosti	1 – lastna preizkušnja na testni postaji 2 – lastna preizkušnja v pogojih reje 3 – preizkušnja sorodnikov na testni postaji 4 – preizkušnja sorodnikov v pogojih reje 5 – preizkušnja na osnovi informacij zbranih v klavnicah 6 – biološki in genski testi 7 – preizkušnje v laboratorijih
35	Plemenska vrednost (PV)	1 – izračunana 2 – ni izračunana če 1 potem napisati vključene lastnosti
36	Odbira živali	1 – na osnovi napovedi PV 2 – brez napovedi PV
37	Molekularno ocenjevanje	Napisati, katere lastnosti so vključene v molekularno ocenjevanje
38	Razmnoževanje	Delež čistopasemskih parjenj
39	Osmenjevanje	1 – v uporabi 2 – ni v uporabi
40	Genetske rezerve <i>ex situ</i>	1 – da (napisati v kakšni obliki, koliko in število očetov) 2 – ne
41	Prenos zurodkov	1 – v praktični uporabi 2 – ni v praktični uporabi

42	Ocena posebne genetske vrednosti za ohranjevanje ŽGV	
43	Posebne (specialne) lastnosti	Lastnosti, ki so posebej značilne za pasmo (pasme z večjo genetsko razdaljo, kakovost prireje, funkcionalna hrana...)
44	Posebna (specialna) prilagojenost	Sposobnost pasme za rejo pod posebnimi pogoji (napisati katerimi)
45	Ocena ogroženosti	Dodatna ocena ogroženosti ob upoštevanju števila čistopasemskih plemenic, stopnje rabe in skupine pasne
46	Zootehniška ocena in ukrepi	
47	Kratkoročni	Ukrepi, ki jih je potrebno izvesti takoj, da bi se ohranila pasma – predlogi za letne programe ohranjanja pasme in biotske raznovrstnosti v živinoreji
48	Dolgoročni	Predlogi za dolgoročen program ohranjanja pasme in biotske raznovrstnosti v živinoreji

Foto Andrej Šalehar

11. BIBLIOGRAFIJA: KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V LETIH 1990–2003

(VIR COBISS IN DRUGO – UREJENO KRONOLOŠKO)

1. Švajger, Gregor, Bregar, Dejan. Krškopoljski (črnopasasti) prašič: višješolska diplomska naloga. Rodica 1991, 60 strani.
2. Šalehar, Andrej. Ostanki krškopoljskega prašiča. 24(1991)5, str. 234 + fotografije na notranji naslovni strani, Sodobno kmetijstvo.
3. Šalehar, Andrej, Kramar, Zdenka, Švajger, Gregor, Bregar, Dejan, Štuhec, Ivan, Tavčar, Jana. Krškopoljski prašič. Tipkopis poročila, Rodica 1992, 20 strani.
4. Šalehar, Andrej, Kramar, Zdenka, Švajger, Gregor, Bregar, Dejan, Štuhec, Ivan, Tavčar, Jana. Krškopoljski prašič. 25(1992)7–8, str. 326–328, Sodobno kmetijstvo.
5. Šalehar, Andrej. Iskanja ostankov krškopoljskega prašiča. 55(februar 1993)6, str. 215–218, Proteus.
6. Krškopoljec je genetsko dragocen. Mnenje dr. Andreja Šaleharja z Biotehniške fakultete v Ljubljani. Povzeto iz Proteusa februar 1993. 44(11. 3. 1993), Dolenjski list.
7. Šalehar, Andrej. Krškopoljski prašič = The Krškopolje pig = Das Krškopolje Schwein : slikovno gradivo : photos : Bilden , Domžale : Oddelek za zootehniko, BF, 1993, fotografije; 31 cm.
8. Šalehar, Andrej. Das Krškopolje Schwein. Poročilo za AGDB. Tipkopis 1993, 10 strani.
9. Simon, Detlef, Buchenauer, Doris. Genetic diversity of European livestock breeds: results of monitoring by the EAAP Working Group of Animal Genetic Resources. Wageningen 1993, 551 strani (na str. 449: Krškopoljski črnopasasti prasic).
10. Šalehar, Andrej. Krškopoljski prašič – zakaj ne sme izumreti. 51(1994)1, str. 11. Kmečki glas.
11. Šalehar, Andrej. The Krškopolje pig. 48 (1994)9/10, str. 313–319, Stočarstvo.
12. Šalehar, Andrej. The Krškopolje pig. 15(1994)2, str. 59N–61N, Pig news and information.

13. Šalehar, Andrej, Dovč, Peter. Uvajanje genske diagnoze za sindrom maligne hipertermije (SMH) pri prašičih. Raziskovalno poročilo. Rodica 1994, 9 strani.
14. Šalehar, Andrej. Krškopoljski prašič : [Predavanje na: Slovensko genetsko društvo, Rodica, (16. 5. 1995)]. 1995.
15. Šalehar, Andrej, Dovč, Peter. Uvajanje genske diagnoze za sindrom maligne hipertermije (SMH) pri prašičih. Raziskovalno poročilo. Rodica 1995, 38 strani.
16. Kompan, Drago. Ohranitev slovenskih avtohtonih pasem domačih živali. 64(1996)2, str. 14–16, Kmetovalec.
17. Kompan, Drago, Holcman, Antonija, Šalehar, Andrej, Ferčej, Jože. Ohranjanje genetske raznovrstnosti v živinoreji. Zbornik seminarja: Kmetijstvo, ki ohranja biološko raznovrstnost. Ljubljana 1996, str. 63–71.
18. Papež, Marjan. Avtohtoni prašič še živi. 54(22. jan. 1997)4, str. 7, Kmečki glas.
19. Šalehar Andrej, Kramar-Pribožič Zdenka, Bregar Dejan. Ali bomo uspeli ohraniti slovensko avtohtono pasmo krškopoljski prašič? Kmetijstvo in okolje / [urednika Metka Rečnik, Jože Verbič]. – Ljubljana : Kmetijski inštitut Slovenije, 1998. str. 459–464.
20. Dovč, Peter. Poročilo o delu na projektu ohranjanja slovenskih avtohtonih pasem. Krškopoljski prašič. 5 strani. V: Ohranitev avtohtonih slovenskih pasem domačih živali. Poročilo o delu v letu 1997. Habe F., Kompan D. (ur). Domžale, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 1998.
21. Šalehar, Andrej. Zakonska ureditev Kmetijske biotske raznovrstnosti. Gradivo za sestanek na MKGP dne 22. 10. 1999. Rodica 1999, 13 strani.
22. De Franceschi, Patrizia. Slovenske avtohtone pasme domačih živali. Junij 1999, str. 27, Jana Lord.
23. Šalehar, A.(ur)1 Kompan, D.(ur)1 Holcman, A. (ur) 1999. PRILOGA: Avtohtone pasme domačih živali. Sodobno kmetijstvo, 32, 6, s. 285–326.
24. Šalehar, Andrej. Avtohtone pasme domačih živali – slovenska naravna in kulturna dediščina. 32(1999)6, str. 285, Sodobno kmetijstvo.
25. Kompan, Drago, Bregar, Dejan, Šalehar, Andrej, Holcman, Antonija, Dovč, Peter.

Živinoreja in biotska raznovrstnost = Animal production and biodiversity. 32(1999)6, str. 286–289, Sodobno kmetijstvo.

26. Bregar, Dejan, Šalehar, Andrej, Kompan, Drago, Holcman, Antonija. Avtohtone slovenske pasme domačih živali : osnovni pregled = Native Slovene breeds of domestic animals: the basic review. 32(1999)6, str. 293–296, Sodobno kmetijstvo.
27. Šalehar Andrej, Pribožič-Kramar Zdenka, Bregar Dejan. Krškopoljski prašič - slovenska pasma prašičev. 32(1999)6, str. 313-316, Sodobno kmetijstvo.
28. Brlečič Marijana. Krškopoljski prašič : diplomska seminarska naloga. Maribor, 1999. 38 strani.
29. Šalehar, Andrej, Holcman, Antonija, Kompan, Drago. Za nekatere ogrožene domače živali je zadnji čas, da jih ustrezno zaščitimo. Priloga Znanost. 13. september 1999, str. 13, Delo.
30. Šalehar Andrej, Kramar-Pribožič Zdenka. Krškopoljski prašič. V: Ohranjene slovenske avtohtone domače živali. Uredili: Drago Kompan, Andrej Šalehar, Antonija Holcman. – Domžale : Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 1999. str. 22–23.
31. Šalehar Andrej, Kramar-Pribožič Zdenka. The Krško Polje pig. V: The preserved Slovenian autochthonous domestic animals. Editors: Drago Kompan, Andrej Šalehar, Antonija Holcman. – Domžale: Biotehncal fakulty, Zootechnical department, 1999. p. 22–23.
32. Bregar, Dejan. Ohranjanje avtohtonih pasem domačih živali v Sloveniji. Diplomsko delo. Rodica 1999, 62 strani.
33. Šalehar, Andrej, Pribožič-Kramar, Zdenka. Krškopoljski prašič je del naše dediščine : avtohtona slovenska pasma. 51(2000), str. 21. Dolenjski list.
34. Krškopoljski crnepasasti prasic. str. 392. V: Scherf, D. Beate. World Watch list for domestic animal diversity. 3rd Editio. Rim 2000, 716 strani.
35. Šalehar, Andrej. Biotska raznovrstnost domačih živali. Zakonske ureditve v EU in Sloveniji. Strokovna delavnica ta pripravo strategije biotske raznovrstnosti. Ig, 27. 3. 2000, 12 strani.

36. Šalehar, Andrej. Biotska raznovrstnost na primeru živinoreje. Strategije biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti. 2. delavnica, lg 26. 9. 2000, 12 strani.
37. Kastelic, Andrej. Sorodstvo in inbridng v populaciji krškopoljskih prašičev ter predlog parjenja in odbire. Tipkopis. Rodica 2000, 8 strani.
38. Kastelic Andrej. Telesna sestava prašičev krškopoljske pasme: diplomsko delo. Domžale, 2001. 55 strani.
39. Kastelic Andrej, Šalehar Andrej. Krškopoljski prašič – nova stara pasma : edina slovenska avtohtona pasma prašičev. 52(2001)37, str. 11. Dolenjski list.
40. Šalehar, Andrej, Kompan, Drago, Holcman, Antonija, Čepon, Marko, Žan, Meta. Ohranjanje Biotske raznovrstnosti v živinoreji v Sloveniji. Program v letih 2001–2008, Javna služba: Naloge genske banke vživinoreji. Rodica, junij 2001, 37 strani.
41. Šalehar, Andrej, Žan, Metka, Kompan, Drago, Holcman, Antonija. Ohranjene slovenske avtohtone pasme domačih živali. 2(2001)4, str. 17 – 18, Meso in mesnine.
42. Kastelic, Andrej, Šalehar, Andrej, Žgur, Silvo. Telesna sestava prašičev krškopoljske pasme. Skrajšana verzija diplomske naloge. Tipkopis, 2002, 51 strani.
43. Čandek Potokar Marjeta, Žlender Božidar, Kramar-Pribožič Zdenka, Šegula Blaž, Fazarinc Gregor, Uršič Matjaž. Pomen avtohtone pasme prašičev krškopoljski prašič za prirejo in predelavo mesa. 35(2002)6, str. 264–266 (priloga: Slovenska prašičereja XII). Sodobno kmetijstvo.
44. Šalehar Andrej. Prispevek k poznavanju razvoja pasem prašičev v Sloveniji: I. do leta 1959. 35(2002)6, str. 245–250, Sodobno kmetijstvo.
45. Šalehar Andrej, Kramar-Pribožič Zdenka, Kastelic Andrej, Žgur Silvester. Krškopoljski prašič – slovenska pasma. 2(2002)2, str. 15–17, Meso in mesnine.
46. Kastelic Andrej, Šalehar Andrej, Žgur Silvester. Mesnatost krškopoljskega prašiča. 35(2002)6, str. 267–270. Sodobno kmetijstvo.
47. Golob Brigita. Vpliv genotipa prašičev na kakovost kraškega pršuta: diplomsko delo, univerzitetni študij. Ljubljana: [BF, Oddelek za živilstvo] 2002, 51 strani.

48. Kač Magda. Kakovost mišičnine krškopoljskega prašiča :diplomsko delo, univerzitetni študij. Ljubljana : [BF, Oddelek za živilstvo] 2002, 39 strani.
49. Ferlin, Franc in sod. Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji. Ljubljana 2002, 78 strani.
50. Šalehar, Andrej, Žan Lotrič, Metka, Kompan, Drago. Seznam in opis slovenskih lokalnih pasem (avtohtone, tradicionalne) domačih živali ter število plemenic : podatki za izvajanje ukrepa II/5 slovenskega kmetijskega okoljskega programa. Rodica 2002, 45 strani.
51. Šalehar, Andrej, Kompan, Drago, Holcman, Antonija, Habe, Franc, Žan, Metka, Čepon, Marko. Farm animals genetic resources in Slovenia. Satellite Symposium. Kaunas 2002, 10 strani.
52. Šalehar, Andrej, Čepon, Marko, Žan Lotrič, Metka, Kompan, Drago, Holcman, Antonija, Habe, Franc, Terčič, Dušan. Seznam in opis slovenskih lokalnih pasem (avtohtone, tradicionalne) domačih živali ter število plemenic : podatki za izvajanje ukrepa II/5 slovenskega kmetijskega okoljskega programa : II. dopolnjeno gradivo. Rodica 2003, 49 strani.
53. Čandek Potokar Marjeta, Žlender Božidar, Kramar Zdenka, Šegula Blaž, Fazarinc Gregor, Uršič Matjaž. Evaluation of Slovene local pig breed Krškopolje for carcass and meat quality. 48(2003)3, str. 120–128, Czech Journal of Animal Science.
54. Kompan, Drago. Krškopoljski prašič, Cikasto govedo, Jezersko-solčavska ovca. Das Bulletin: Sonderbriefmarken ISSN: 1318-6280.- št. 47 (2003), str. 22–25.
55. Šalehar, Andrej, Kompan, Drago, Čepon, Marko, Kavčič, Stane, Bojkovski, Danijela, Žan Lotrič, Metka, Habe, Franc, Holcman, Antonija, Osterc, Jože, Kovač, Milena, Kermauner, Ajda, Horvat, Simon, Žamut, Marija, Pohar, Jurij, Žgur, Silvester, Dovč, Peter, Klopčič, Marija. Stanje živalskih genskih virov v slovenskem kmetijstvu = The state of farm animal genetic resources in Slovenia. Domžale 2003, 135 strani.
56. Zajc, Tomaž. Nove znamke. Motivi živali. Delo 18. septembra 2003, str. 10
57. Čepon, Marko, Kompan, Drago, Šalehar, Andrej, Holcman, Antonija. Slovenske avtohtone pasme na poti v svet. Nove poštna znamke. 37(2004)1, zadnji notranji ovoj, Sodobno kmetijstvo.

Podatki o pasmi krškopoljski prašič so vključeni tudi v poročilih:

1. Poročila katedre za prašičerejo: Analiza plodnosti svinj na kmetijah. Po posameznih letih od 1993–2003.
2. Poročila za nalogo: Ohranitev avtohtonih slovenskih pasem domačih živali. Po posameznih letih od 1991–2003.
3. Poročila o ogledu Krškopoljskega prašiča – po posameznih letih 1992–2003 (kot priloge v tem delu).
4. Poročila za Workshop For European National Co-ordinators for the Management of Farm Animal Genetic Resources. Conservation of Domestic Animal Diversity in Slovenia. Leta 1995(?) – 2002(?).
5. Poročila za simpozije v organizaciji Dagene v letih 1999–2003.

Poročila so shranjena in dostopna v knjižnici Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete oziroma so v Arhivu javne službe genska banka v živinoreji.

Foto Andrej Šalehar

12. POŠTNE ZNAMKE SLOVENSКИH AVTOHTONIH PASEM DOMAČIH ŽIVALI

Slovenske avtohtone pasme na poti v svet

Pošta Slovenije je 18. septembra 2003 izdala štiri znamke z motivi slovenskih avtohtonih pasem: cikasto govedo, jezersko-solčavska ovca, krškopoljski prašič in štajerska kokoš. Tako je nadaljevala serijo, ki jo je Pošta Slovenija zastavila v letu 1999 z izdajo štirih znamk s konji (slovenski hladnokrvni konj, ljutomerski kasač, slovenski toplokrvni konj in lipicanec), in nadaljevala v letu 2001 s štirimi znamkami s čebelami (delavka, matica, troti in čebelji roj).

Vse znamke je oblikoval in narisal g. Jurij Mikuletič, dr. vet. med, ki je priznani upodabljavec živali. Opise in fotografije pasem so prispevali:

- cikasto govedo – viš. pred. mag. Marko Čepon,
- jezersko-solčavska ovca – viš. pred. dr. Drago Kompan,
- krškopoljski prašič – prof. dr. Andrej Šalehar
- štajerska kokoš – prof. dr. Antonija Holcman.

Opis in predstavitev znamk:

1. Cikasto govedo

Cikasto govedo je v Sloveniji nastalo iz avtohtonega enobarvnega svetlo rdečkastega (bohinjskega) goveda. Krave prvotnega goveda so v drugi polovici 19. stoletja tehtale v povprečju okrog 200 kg in so imele relativno veliko mlečnost (okrog 5 kg mleka na dan). Istočasno je bilo v sosednjih avstrijskih deželah veliko bolj znano večje in produktivnejše pincgavsko govedo. Takratne oblasti so spodbujale uvoz pincgavskih bikov in tako se je pričel proces oplemenjevanja bohinjskega s pincgavskim govedom. Oplemenjeno govedo, ki je bilo po barvi podobno pincgavskemu govedu, so poimenovali cikasto govedo (cika). Glede na geografsko območje reje sta se oblikovala dva tipa cikastega goveda: tolminsko cikasto govedo in bohinjsko cikasto govedo, ki je bilo na ravninskem predelu. V letu 1950 je bilo v Sloveniji še okrog 80.000 glav cikastega goveda. Do danes se je ohranilo nekaj rej cikastega goveda predvsem na kamniškem, bohinjskem in tolminskem koncu. Pasma je uvrščena med ogrožene pasme domačih živali.

2. Jezersko-solčavska ovca

Jezersko-solčavska ovca je slovenska avtohtona pasma ovc, namenjena za prirejo kakovostnega jagnječjega mesa. Ima značilen izbočen profil glave in kakovostno volno. O jezersko-solčavski ovci je Černe leta 1928 zapisal: »Ta ovca je splošno znana ... Volna teh ovc je prav fina, gosta, čista in lepo kodrasta, in te je na leto 1–3 kg; striže se po trikrat na leto; jesensko striženje, ko pridejo ovce s paše, da volno, ki jo najboljše plačujejo. Tudi meso te ovce je precej okusno.« Ovce imajo pogosto dvojčke, pa tudi trojčke. Večina svetovnih pasem ovc ima sezonske jagnjitve, naše jezersko-solčavske ovce pa jagnjijo v kateremkoli letnem času. Jezersko-solčavska ovca ima lahko pomembno vlogo pri ohranjanju kultivirane krajine.

3. Krškopoljski prašič

Krškopoljski ali črnopasasti prašič je naša edina slovenska avtohtona pasma prašičev. To je ekstenzivna pasma, ki jo odlikujejo nekatere biološke značilnosti, kot so izredna odpornost, dobra prilagodljivost na skromne pogoje reje in prehrane ter dobra kakovost mesa. Prvi obširnejši opis krškopoljskega prašiča je iz konca prejšnjega stoletja – Rohrman (1899). Po drugi svetovni vojni zasledimo objave o krškopoljskem prašiču do leta 1972, ko je nastopilo obdobje opustitve strokovnega dela s to pasmo. Po letu 1991 je bil krškopoljski prašič uvrščen med ogrožene slovenske pasme domačih živali. Omenjajo, da so iz krškopoljskih prašičev začeli izdelovati kranjske klobase. Okoliš krškopoljskega prašiča se pokriva z okolišem cvička.

4. Štajerska kokoš

Štajerska kokoš je edina avtohtona pasma kokoši v Sloveniji. Ožja domovina je južni del avstrijske Štajerske in območje med rekama Muro in Savo na slovenskem Štajerskem. Zapisi štajerk omenjajo že v 14. stoletju. Boris Wenko v knjigi »Kmetijsko kokošarstvo« (1935) piše, da je bila štajerka izmed vseh srednjeevropskih kokoši na dobrem glasu že mnoga stoletja pred uvozom prvih tujih pasem. Zlasti so zaradi finega mesa sloveli štajerski kopuni. Do današnjih dni se je v Sloveniji ohranila le jerebičasta štajerka v tolikšnem obsegu, da govorimo o ranljivi populaciji oziroma populaciji v nevarnosti.

Ob izidu znamk sta bila izdana dva ovitka prvega dne in uporabljen je bil žig prvega dne. Predstavljene so tudi v Biltnu, poštne znamke (47/2003, s. 22–27), kjer so objavljeni opisi znamk v slovenskem ter v povzetku še v nemškem in angleškem jeziku. Podatki so dosegljivi tudi na spletu: www.posta.si, podstran »dežela znamk«. Tako je Pošta Slovenije veliko pripomogla k širšem poznavanju slovenskih avtohtonih pasem domačih živali, ki predstavljajo pomemben del biotske raznovrstnosti v slovenski živinoreji in so del naše naravne ter kulturne dediščine.

Na dan izida

Tomaž Zajc. Motivi živali. Delo 18. 9. 2003

Viri:

1. Arhiv javne službe genska banka v živaloreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.
2. Čepon, Marko, Kompan, Drago, Šalehar, Andrej, Holcman, Antonija. Slovenske avtohtone pasme na poti v svet. Nove poštne znamke. 37(2004)1, zadnji notranji ovoj, Sodobno kmetijstvo.
3. Zajc, Tomaž. Nove znamke. Motivi živali. Delo 18. septembra 2003, str. 10.

Foto Andrej Šalehar

13. UČNI NAČRTI

Učni načrti o biotski raznovrstnosti v živinoreji

Vzporedno z raziskovalnim in strokovnim delom na slovenskih avtohtonih pasmah domačih živali so bili izdelani tudi učni programi o biotski raznovrstnosti v živinoreji. V nadaljevanju so primeri treh učnih programov: dva za univerzitetni študij kmetijstva zootehnika in eden za podiplomski študij Varstvo naravne dediščine.

UČNE VSEBINE

I. Predmet: Biotska raznovrstnost domačih živali

Program: Univerzitetni študij Kmetijstvo – zootehnika

Obseg: 30 ur predavanj, 15 ur vaj, 3 dni terenskih vaj

Predmet: Izbirni

Letnik: 4

II. VZGOJNOIZOBRAŽEVALNI SMOTER

Namen predmeta je seznaniti študente z biotsko raznovrstnostjo domačih živali, pomenom genskih virov za trajnostno živinorejo, metodami in programi varstva ter ohranjanja ogroženih domačih živali.

III. POVEZANOST Z DRUGIMI PREDMETI

Biologija, Splošna živinoreja, Splošna prehrana živali, Populacijska genetika in selekcija domačih živali, Biotehnologija v kmetijstvu, Govedoreja, Prašičereja, Perutninarstvo, Reja drobnice, Konjereja, Čebelarstvo, Reja vodnih živali

IV. VSEBINA PREDAVANJ

- Pomembnejši pojmi in definicije
- Konvencija o biotski raznovrstnosti, Agenda 21
- Biotska raznovrstnost in prehranska varnost
- Biotska raznovrstnost in trajnostna raba genskih virov, trajnostna živinoreja

- Ogrožene avtohtone domače živali na svetu in v Sloveniji
- Metode varstva in ohranjanja ogroženih avtohtonih domačih živali
- Gospodarnost in biotska raznovrstnost domačih živali
- Zakonska določila, povezana z biotsko raznovrstnostjo domačih živali
- Mednarodne in slovenske dejavnosti – globalna strategija varstva biotske raznovrstnosti domačih živali /programi, organizacije, centri, banke podatkov/ na področju ohranjanja ogroženih avtohtonih domačih živali

V. VSEBINA VAJ

- Informacijski sistemi o biotski raznovrstnosti domačih živali na Internetu (DAD-IS, EAAP animal genetic bank, GENRES ...)
- Biotska raznovrstnost in genski viri v živinoreji v zakonodaji – primer EU
- Postopki za izračunavanje stopnje ogroženosti domačih živali
- Izračunavanje efektivne velikosti populacije pri različnih vrstah domačih živali

VI. TERENSKE VAJE

Namen terenski vaj je spoznavanje morfoloških, bioloških in proizvodnih značilnosti posameznih vrst slovenskih avtohtonih domačih živali.

VII. ŠTUDIJSKA LITERATURA

Beate D. Scherf: World Watch List for domestic animal diversity. FAG, Rome, september, 1995, 769 strani.

Domestic Animal Diversity Information System, FAG, Rome; <http://www.fao.org/dadiš>.; 3. 9. 1999.

Maijala K.: Genetic resources of the pig, sheep and goat. World Animal Science, 88, Elsevier Science Publishers B.V., Amsterdam, 1991, 555 strani.

The Global Strategy for the Management of Farm Animal Genetic Resources, FAO, Rome, 1999, 43 strani.

VIII. OBVEZNOSTI ŠTUDENTA

Študent mora za pridobitev frekvence opraviti vse vaje in terenske vaje. Preskus znanja je izpit.

IX. POSEBNOSTI

Predavanja in vaje naj opravi več učiteljev, ki so skladno s posameznimi poglavji ustrezno habilitirani.

Naslov predmeta: Ohranjanje genetske pestrosti domačih živali

Obseg: 15 ur, 5 kreditnih točk

Nosilci predmeta: P. Dovč, A. Šalehar, F. Habe, A. Holcman

Izobraževalni cilji:

Predmet študenta seznani z osnovnimi načeli dela na področju varovanja genetske pestrosti domačih živali. Predstavi pomen in uporabno vrednost genetske pestrosti in študenta seznani z metodami za ocenjevanje in ohranjanje genetske pestrosti. Predstavi novejšje tehnične možnosti za konzervacijo genske pestrosti in da v pogled v nacionalne in globalne programe za ohranitev genske pestrosti.

Okvirna vsebina predmeta:

Zakaj je potrebno ohranяти genetsko pestrost v populacijah domačih živali?

Razvoj živali in nastanek populacij domačih živali

Vpliv tehnološkega razvoja na genetsko pestrost

Vzroki za ohranjanje živalskih genskih virov

Osnovna pravila za konzerviranje genetskih virov

Kriteriji za ohranitev populacij

Strategije vzorčenja

Metode za ohranitev dednega materiala

Ocena in pomen genetske variabilnosti

Vpliv delovanja človeka na gensko pestrost

Dejavniki, ki vplivajo na genetsko pestrost

Uporaba dednega materiala

Uporaba novih tehnologij pri ohranjanju genetske variabilnosti

Metode za ocenjevanje genetske pestrosti

Molekulski markerji za presojo genetske pestrosti

DNA knjižnice in genski transfer

Reprodukcijske tehnike

In situ in *ex situ* ohranjanje genskih virov

Ogrožene pasme domačih živali

Ogrožene avtohtone domače živali na svetu in v Sloveniji

Morfološke, biološke in proizvodne značilnosti slovenskih avtohtonih domačih živali

Informacijski sistemi o biotski raznovrstnosti domačih živali na Internetu (DAD-IS, EAAP Animal Genetic Bank, GENRES ...)

Nacionalni programi

Primeri nacionalnih programov

Primerjava zakonodaje v različnih državah

Internacionalni programi in globalna zaščita genetske pestrosti

Internacionalni programi

Konvencija o biotski pestrosti

Podatkovne baze

Mednarodne banke genetskega materiala

Globalni pristop k ohranjanju genske pestrosti

Študijska literatura:

Managing global genetic resources – livestock, NRC, Board on Agriculture, National Academy Press, Washington, D.C., 1993.

Beate D. Scherf: World Watch List for domestic animal diversity. FAO, Rome, september, 1995, 769 strani.

Maijala K.: Genetie resources of the pig, sheep and goat. World Animal Science, B8, Elsevier Science Publisschers B.V., Amstredam, 1991, 555 strani.

The Global Strategy for the Management of Farm Animal Genetic Resourees, FAO, Rome, 1999, 43 strani.

Obveznosti študenta: Seminar

Reference predavateljcev:

Prof dr. Peter Dovč, molekularna genetika in animalna biotehnologija.

Kavar, T; Habe, F; Brem, G; Dovč, P. **Mitochondrial D-loop sequence variation among the 16 maternallines of the Lipizzan horse breed.** ANIMAL GENETICS, DEC, 1999, V30(N6):423-430.

Sušnik, S; Snoj, A; Dave, P. **A new set of microsatellite markers for grayling: BFR0014, BFR0015, BFR0016, BFR0017 and BPR0018.** ANIMAL GENETICS, DEC, 1999, V30(N6):478.

Snoj, A; Susnik, S; Pohar, J; Dovč, P. **The first microsatellite marker (BFRO 004) for grayling, informative for its Adriatic population.** ANIMAL GENETICS, FEB, 1999, V30(N1):74–75.

TRONTELJ P; SK.ET B; DOVČ P; STEINBRUCK G. **PHYLOGENETIC RELATIONSHIPS IN E1JROPEAN ERPOBDELLID LEECHES (HIRUDINEA, ERPOBDELLIDAE) INFERRED FROM RESTRICTION-SITE DATA OF THE 18S RIBOSOMAL GENE AND ITS2 REGION.** JOURNAL OF ZOOLOGICAL SYSTEMATICS AND EVOLUTIONARY RESEARCH, JUN, 1996, V34(N2):85–93.

Prof Dr. Franc Habe

Kavar, T; Habe, F; Brem, G; Dovč, P. **Mitochondrial D-loop sequence variation among the 16maternallines of the Lipizzan horse breed.** ANIMAL GENETICS, DEC, 1999, V30(N6):423–430.

KLOBASA F; WEHRHAHN E; HABE F. **[STUDIES ON THE ABSORPTION OF COLOSTRAL IMMUNOGLOBULINS IN NEWBORN PIGLETS .3. INFLUENCE OF THE DURATION OF COLOSTRUM ADMINISTRATION].** BERLINER UND MUNCHENER TIERARZTLICHE WOCHENSCHRIFT, JUL 1,1991, VI 04(N7):223–227.

KLOBASA F; BUTLER JE; HABE F. **MATERNAL-NEONATAL IMMUNOREGULATION SUPPRESSION OF DEN OVO SYNTHESIS OF IGG AND IGA, BUT NOT IGM, IN NEONATAL PIGS BY BOVINE COLOSTRUM, IS LOST UPON STORAGE.** AMERICAN JOURNAL OF VETERINARY RESEARCH, SEP, 1990, V51(N9):1407–1412.

Prof Dr. Andrej Šalehar

Kastelic, M; Šalehar, A; Drobnič, M; Kovač, M. **Mature size and maturing rate in RoC57BL/6 and RoNMRI lines of mice.** JOURNAL OF ANIMAL BREEDING AND GE-

NETICS-ZEITSCHRIFT FÜR TIERZUCHTUNG UND ZUCHTUNGSBIOLOGIE, DEC, 1996, VI 13(N6):545–551.

DOVČ P; ŠALEHAR A; KOVAČ M; KASTELIC M. **FREQUENCY OF THE RYRI N ALLELE AND ITS INFLUENCE ON FATTENING TRAITS.** ARCHIV FÜR TIERZUCHT-ARCHIVES OF ANIMAL BREEDING, 1996, V39(N4):441–446.

Šalehar, A. 1994. The Krškopolje pig. Pig News and Information, 15.2, s. 59N-61N

KOMPAN, Drago (UL), ŠALEHAR, Andrej (ur.), HOLCMAN, Antonija (ur.). The preserved Slovenian autochthonous domestic animals. Domžale: Biotechnical Faculty, Zootechnical Department, 1999, 39 pages

Doc. Dr Antonija Holcman

Holcman, A; Stibilj, V. **Arsenic residues in eggs from laying hens fed with a diet containing arsenic (III) oxide.** ARCHIVES OF ENVIRONMENTAL CONTAMINATION AND TOXICOLOGY, MAY, 1997, V32(N4):407–410.

Terčič, D; Holcman, A; Ločniškar, F; Kovač, M. **The influence of beta-agonist salbutamol sulphate on some characteristics of eggs.** ARCHIV FÜR GEFLUGELKUNDE, DEC, 1996, V60(N6):278–282.

I. Naslov predmeta: Varstvo ogroženih pasem domačih živali

II. OBSEG V URAH IN KREDITNIH TOČKAH: 20 ur ali 7 kreditnih točk

III. NOSILEC PREDMETA: prof. dr. Andrej Šalehar

IV. IZOBRAŽEVALNI CILJI:

Namen predmeta je seznaniti študente z biotsko raznovrstnostjo domačih živali, pomenom genskih virov za trajnostno živinorejo, metodami in programi varstva ter ohranjanja ogroženih domačih živali.

V. OKVIRNA VSEBINA PREDMETA

- Pomembnejši pojmi in definicije
- Konvencija o biološki raznovrstnosti, Agenda 21
- Biotska raznovrstnost in prehranska varnost
- Biotska raznovrstnost in trajnostna raba genskih virov, trajnostna živinoreja

- Metode za izračunavanje stopnje ogroženosti domačih živali
- Izračunavanje učinkovite velikosti populacije pri različnih vrstah domačih živali
- Metode varstva in ohranjanja ogroženih avtohtonih domačih živali
- Gospodarnost in biotska raznovrstnost domačih živali
- Ogrožene avtohtone domače živali na svetu in v Sloveniji
- Morfološke, biološke in proizvodne značilnosti slovenskih avtohtonih domačih živali
- Informacijski sistemi o biotski raznovrstnosti domačih živali na Internetu (DADIS, EAAP Animal Genetic Bank, GENRES ...)
- Mednarodne in slovenske dejavnosti – globalna strategija varstva biotske raznovrstnosti domačih živali /programi, organizacije, centri, banke podatkov/ na področju ohranjanja ogroženih avtohtonih domačih živali
- Zakonska določila, povezana z biotsko raznovrstnostjo domačih živali
- Biotska raznovrstnost in genski viri v živinoreji v zakonodaji – primer EU in Slovenije

VI. ŠTUDIJSKA LITERATURA

Beate D. Scherf: World Watch List for domestic animal diversity. FAG, Rome, september, 1995, 769 strani.

Department of Animal Science – Oklahoma State University, <http://www.ansi.okstate.edu/breeds/>, 26. 2. 2000.

Domestic Animal Diversity Information System, FAO, Rome; <http://www.fao.org/dadis/index.htm> 26. 2. 2000.

EAAP, Animal Genetic Data Bank; <http://www.tiho-hannover.de/Forschung/Zucht-leaap/welcome>, 26. 2. 2000.

Maijala K.: Genetic resources of the pig, sheep and goat. World Animal Science, B8, Elsevier Science Publishers B. V., Amsterdam, 1991, 555 strani.

The Global Strategy for the Management of Farm Animal Genetic Resources, FAO, Rome, 1999, 43 strani.

VII. OBVEZNOSTI ŠTUDENTA

Študent izdelava seminarsko nalogo. Preskus znanja je ustni izpit.

VIII. REFERENCE NOSILCA

1. Kompan, D./ Šalehar, A/ Holcman, A/ Cepon, M./ Habe, F./ Osterc, J./ Pohar, J./ Poklukar, J./ Pribožić-Kramar, Z./ Zidar, M./ Žgur, S. 1999. Ohranjene slovenske

avtohtone domače živali. Opis in slikovni prikaz nekaterih vrst. Domžale, BF, Odd. za zootehniko; 39 s.

2. Šalehar, A 1994. The Krškopolje pig. Pig News and Information, 15, 2, s. 59N-61N.
3. Šalehar, A./ Pribožič, Z./ Bregar, D. 1998. Ali bomo uspeli ohraniti slovensko avtohtono pasmo krškopoljski prašič? V: Zbornik posveta „Kmetijstvo in okolje“, Bled, 1998,. s. 459–464.
4. Šalehar, A./ Pribožič, Z./ Švajger, G./ Bregar, D./ Štuhec, I./Tavcar, J. 1992. Krškopoljski prašič. Sodobno kmetijstvo, 25, 7–8, s. 317–320.
5. Šalehar, A.(ur)1 Kompan, D.(ur)1 Holcman, A. (ur) 1999. PRILOGA: Avtohtone pasme domačih živali. Sodobno kmetijstvo, 32, 6, s. 285–326.

Vir:

1. Arhiv javne službe genska banka v živinoreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.

Foto Andrej Šalehar

14. PRILOGE:

POROČILA O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA

Vir:

1. Arhiv javne službe genska banka v živinoreji na oddelku za zootehniko, Biotehniška fakulteta.

POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA – 1992

Kmetijski zavod Ljubljana
enota Novo mesto
Sevno na Trški gori 13

Biotehniška fakulteta
Oddelek za živinorejo
Katedra za prašičerejo
Groblje 3, Domžale

Ministerstvo za kmetijstvo
g.V.Krek
Parmova 33
61000 Ljubljana

Datum: 29.junij, 1992

ZADEVA: Poročilo o pregledu rej krškopoljskega prašiča

V začetku letošnjega leta smo v okviru projekta za ohranjanje krškopoljske pasme prašiča pričeli z vodenjem rejских opravil pri kmetih (označevanje živali, nastavitev rejske dokumentacije), katerih živali so bile odbrane 7.novembra, 1991 kot eksterierno najbolj značilne za krškopoljskega prašiča.

Kmetje so za odbrane živali dobili finančne vzpodbude in se tudi pogodbeno vezali, da bodo vodili rejsko dokumentacijo (kartice svinj, sezname pripustov pri merjascih) in izpolnjevali navodila selekcijske službe pri odbiru živali za pleme in izbiri merjasca za oplojevanje svojih živali.

Dne, 25.julija, 1992, smo obiskali rejce, ki redijo odbrane živali in sicer:

Lipičar Olga, Kamenca 3, Cerklje ob Krki	- 4 plemenske svinje
Baznik Anton, Zasap 17, Cerklje ob Krki	- 3 plemenske svinje
Yvačič Martin, Cedem 3, Cerklje ob Krki	- 1 plemenski merjasec
Pavkovič Anica, Izvir 9, Cerklje ob Krki	- 1 plemenski merjasec
Sintič Franc, Brege 28, Krško	- 1 plemenski merjasec

V tem obdobju so prasile 3 plemenske svinje iz katerih gnezd bomo odbrali živali (svinjske in merjaščke) za povečanje in remont osnovne črede (predvidoma 20 plemenskih svinj in 3 pl.merjasči).

Živali odbiramo po zunanosti, pri tem upoštevamo nam poznane fenotipske značilnosti krškopoljskega prašiča; odbira je iz več vzrokov nezanesljiva, vendar pa drugega načina odbire ni mogoče izvajati.

Za boljšo identifikacijo živali je nujno potrebno poiskati druge, zaneslivejše ušesne značke.

Zaradi majhnosti črede bo že letos prihajalo do parjenja v sorodstvu, zato je potrebno poiskati nesorodnega merjasca.

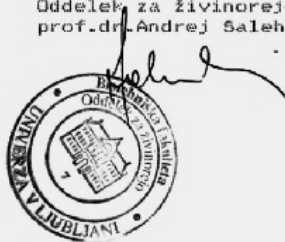
Na območju brežiško-krškega polja, zlasti v ekstenzivnih rejah, zaznavamo povečan interes za rejo krškopoljskega prašiča.

Na sejnu v Brežicah je po odojkih krškopoljskega prašiča opazno povečano povpraševanje, zaradi česar dosegajo tudi višjo ceno od belih prašičev.

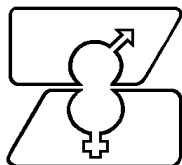
KZ Ljubljana-enota Novo mesto:

Zdenka Pribožič dipl.ing.

Biotehniška fakulteta
Oddelek za živilorejo:
prof.dr. Andrej Salehar

KMETIJSKI ZAVOD Ljubljana, p. o.
Ljubljana, Miklošičeva 4/II.
ENOTA NOVO MESTO
Sevno na Trški gori 13

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
GROBLJE 3
61230 DOMŽALE

Tel.: 713-611

Fax: 721-005

Štev.:

Datum: 5. 8. 1995

POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA - 1995

V skladu s programom dela na ohranjanju avtohtone slovenske pasme krškopoljski prašič je bil dne 3.8.1995 opravljen komisijski ogled treh rej na območju Brežic. Ogled smo opravili: Zdenka Kramar, dipl.kmet.ing, Andrej Golob, ing. kmet. in prof. dr. Andrej Šalehar. Obiskali in pregledali smo naslednje reje:

1. Olga Lipičar, Kamenica 3, Cerklje ob Krki
2. Nada Kranjec, Krška vas 78, Krška vas
3. Anton Baznik, Zasip 17, Cerklje ob Krki.

A. Število in kategorije prašičev

Rejec	Plem. merjasci	Plem. svinje	Pujski do dva meseca	Plem. mladice	Drugi prašiči	Skupaj
Lipičar	-	5	-	3	5	13
Kranjec	-	5	14	1	11	31
Baznik	2	11	56	3	5	77
Skupaj	2	21	70	7	21	121

V vseh treh rejah so živali lepo oskrbovane, v primerni kondiciji in zdrave. Redijo jih v starih objektih, ki so potrebni prenove (razen pri Bazniku, ki ima nov svinjak - žal še nedograjen !). Prehrana prašičev je „kmečka“ z doma pridelano krmo. V vseh treh rejah ni urejeno označevanje prašičev, ker se načrtovano označevanje z ušesnimi značkami ni obneslo (prašiči so izgubili prav vse značke). Za vsako plemensko svinjo vodijo kartico svinje - pri večini svinj je sedaj že poznano prvo koleno v poreklu - in

pomožno dokumentacijo, ki jo redno vsake dva meseca pošiljajo v obdelavo na katedro za prašičerejo.

B. Regresiranje plemenskih svinj in merjascev

V prvem polletju 1995 je bilo uveljavljeno regresiranje za 20 plemenskih svinj in za 1 plemenskega merjasca. Rejci so finančna sredstva že prejeli. V drugem polletju 1995 se predvideva še zahtevek za regresiranje 7 - 10 plemenskih mladice in enega plemenskega merjasca.

C. Potrebni ukrepi in dopolnitve, naloge

- **Zahtevek za regresiranje:**

V mesecu septembru je potrebno pripraviti zahtevek za regresiranje še preostalih plemenskih mladice in merjasca.

- **Ureditev označevanja:**

Preiti je potrebno na tetoviranje pujskov ob rojstvu; pred uvedbo poiskati izkušnje s tetoviranjem pasem Pietrain oz. Duroc. Tetoviranje je treba opraviti čimprej po rojstvu; nakup opreme in tetovirne paste.

- **Rodovna knjiga:**

Ali se pasma Krškopoljski prašič vključi v regijsko rodovno knjigo za področje Dolenjske ali se odpre posebna rodovna knjiga?

- **Status rej za ohranjanje krškopoljskega prašiča:**

Za reje, ki so izbrane za ohranjanje pasme Krškopoljski prašič, je potrebno pridobiti poseben status vzrejnega središča, da se bodo tudi za njih lahko koristila proračunska sredstva namenjena investicijam v te reje. Potrebno je dograditi svinjak pri Bazniku (cca 1 mio SIT) in postopoma obnoviti svinjake pri ostalih dveh rejcih. O tem naj sklepa republiška komisija za ocenjevanje in priznavanje merjascev.

- **Število rej za ohranjanje krškopoljskega prašiča:**

Po programu ohranjanja krškopoljskega prašiča naj bi bilo vsaj trideset svinj in zaradi tega je potrebno poiskati vsaj še eno malo večjo rejo ter jo vključiti v program.

- **Oskrba z merjasci:**

Celotna populacija pasme krškopoljski prašič je močno inbridirana in s plemenskimi merjasci so vedno problemi. Zaradi tega je potrebno proučiti možnost osvežitve pasme z uvozom dveh do treh merjascev podobne pasme iz Evrope. V šestdesetih letih je bil v ta namen uvožena pasma Sattelschwein.

Poročilo pripravil:
prof. dr. Andrej Šalehar

Poročilo dostavljeno:

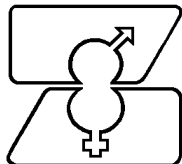
doc. dr. Milena Kovač - gradivo za republiško komisijo za ocenjevanje in priznavanje merjascev

Viktor Krek dipl. kmet. ing. - MKGP - za vključitev v proračun v letu 1996

Zdenka Kramer, dipl. kmet. ing.

Andrej Golob, ing. kmet.

viš. pred. mag. Drago Kompan - gradivo za poročilo o delu na projektu „Ohranjanje avtohtonih slovenskih pasem domačih živali“

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
GROBLJE 3
61230 DOMŽALE

Tel.: 713-611

Fax: 721-005

Štev.: 552/96

Datum: 9. 8. 1996

POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA - 1996

V skladu s programom dela na ohranjanju avtohtone slovenske pasme Krškopoljski prašič je bil dne 8. 8. 1996 opravljen komisijski ogled treh rej na območju Brežic. Ogled smo opravili: Zdenka Kramar, dipl.kmet.ing, Niko Požeg, dipl. kmet. ing. in prof. dr. Andrej Šalehar. Obiskali in pregledali smo naslednje reje:

1. Olga Lipičar, Kamenica 3, Cerklje ob Krki
2. Nada Kranjec, Krška vas 78, Krška vas
3. Anton Baznik, Zasip 17, Cerklje ob Krki.

A. Število in kategorije prašičev

Rejec	Lipičar		Kranjec		Baznik		Skupaj	
	1995	1996	1995	1996	1995	1996	1995	1996
Leto / Kategorije prašičev								
Plem. merjasci	-	-	-	-	2	1	2	1
Plem. svinje	5	4	5	6	11	13	21	23
Plem. mladice	3	-	1	3	3	4	7	7
Pujski do 2.mes.	-	11	14	10	56	44	70	65
Drugi prašiči	5	10	11	11	5	18	21	39
Skupaj	13	25	31	30	77	80	121	135

Stalež krškopoljskih prašičev je v vseh treh rejah praktično enak kot ob istem času v preteklem letu. V vseh treh rejah so živali lepo oskrbovane, v primerni kondiciji in zdrave. Redijo jih v starih objektih, ki so potrebni prenove (razen pri Bazniku, ki ima nov svinjak - žal še nedograjen !). Prehrana prašičev je „kmečka“ z doma pridelano krmo. V vseh treh rejah ni popolno urejeno označevanje prašičev, ker se načrtovano označevanje z ušesnimi značkami ni obneslo (prašiči so izgubili prav vse značke). Za vsako plemensko svinjo vodijo kartico svinje - pri večini svinj je sedaj že poznano prvo koleno v poreklu - in pomožno dokumentacijo. ki jo redno vsake dva meseca pošiljajo v obdelavo na katedro za prašičerejo.

B. Plodnost v letu 1995

Lastnost	Povprečje
Mladice	
Število prasitev	10
Starost pri prاسitvi (dni)	386.65
Število pujskov na gnezdo	8.06
Število živorojenih pujskov na gnezdo	8.06
Delež mrtvorojenih	0.0
Svinje	
Število prasitev	32
Doba med prاسitvama (dni)	184.03
Laktacija (dni)	46.7
Poodstavitveni premor (dni)	70.1
Število pujskov na gnezdo	10.65
Število živorojenih pujskov na gnezdo	9.50
Delež mrtvorojenih	10.80
Mladice in svinje	
Število prasitev	42
Število pujskov na gnezdo	9.36
Število živorojenih pujskov na gnezdo	8.78
Delež mrtvorojenih	6.20
Število odstavljenih pujskov na gnezdo	7.28
Delež izgub	17.08

C. Regresiranje plemenskih svinj in merjascev

Za prvo polletje 1996 bo uveljavljeno regresiranje za 23 plemenskih svinj in za 1 plemenskega merjasca. Rejci so ob obisku podpisali novo pogodbo s katero so se ponovno zavezali za rejo krškopoljskega prašiča. Po predložitvi te pogodbe bodo rejcem izplačane premije. V drugem polletju 1996 se predvideva še zahtevek za regresiranje 5 - 7 plemenskih mladice in enega plemenskega merjasca.

D. Potrebni ukrepi in dopolnitve, naloge

- **Zahtevek za regresiranje:**

V mesecu novembru je potrebno pripraviti zahtevek za regresiranje še preostalih plemenskih mladice in merjasca.

- **Ureditev označevanja:**

Označevanje še vedno ni popolno urejeno - značke izpadajo, tetoviranje pa je pri prašičih, ki imajo črna ušesa, neuspešno. Poiskati je treba nove rešitve.

- **Status rej za ohranjanje krškopoljskega prašiča:**

Za reje, ki so izbrane za ohranjanje pasme Krškopoljski prašič, je potrebno pridobiti poseben status vzrejnega središča, da se bodo tudi za njih lahko koristila proračunska sredstva namenjena investicijam v te reje. Potrebno je dograditi svinjak pri Bazniku (cca 1 mio SIT) in postopoma obnoviti svinjake pri ostalih dveh rejcih. O tem naj sklepa republiška komisija za ocenjevanje in priznavanje merjascev.

- **Število rej za ohranjanje krškopoljskega prašiča:**

Po programu ohranjanja krškopoljskega prašiča naj bi bilo vsaj trideset svinj in zaradi tega je potrebno poiskati vsaj še eno malo večjo rejo ter jo vključiti v program.

- **Zdravstveno stanje:**

Na področju reje krškopoljskega prašiča (področje Brežic in Krškega) je prišlo do okužbe z Aujeszkyjevo boleznijo. Pregledi plemenskih svinj in merjascev v omenjenih treh rejah so bili negativni. Bolezen se dokazano širi in zaradi tega morajo biti storjeni vsi potrebni ukrepi, da se bolezen zaustavi in izkorenini.

- **Oskrba z merjasci:**

Celotna populacija pasme krškopoljski prašič je močno inbridirana in s plemenskimi merjasci so vedno problemi. Potrebno je proučiti nove možnosti osvežitve pasme.

Poročilo pripravil:
prof. dr. Andrej Šalehar

Poročilo dostavljeno:

prof. dr. Jože Osterc, minister - kot poročilo in zaradi ukrepanja za izkoreninjenje
Aujeszkyeve bolezni

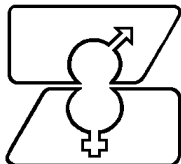
doc. dr. Milena Kovač - gradivo za republiško komisijo za ocenjevanje in priznavanje
merjascev

Viktor Krek, dipl. kmet. ing. - MKGP - kot poročilo in gradivo za vključitev v proračun
v letu 1997

Zdenka Kramar, dipl. kmet. ing.

Niko Požeg, dipl. kmet. ing.

viš. pred. mag. Drago Kompan - gradivo za poročilo o delu na projektu „Ohranjanje
avtohtonih slovenskih pasem domačih živali“

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
GROBLJE 3
61230 DOMŽALE

Tel.: 713-611
Fax: 721-005

Datum: 30.9.1997

POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA - 1997

V skladu s programom dela na ohranjanju avtohtone slovenske pasme Krškopoljski prašič je bil dne 30. 9. 1997 opravljen komisijski ogled treh rej na območju Brežic. Ogled smo opravili: Zdenka Kramar Pribožič, dipl.kmet.ing, doc. dr. Milena Kovač in prof. dr. Andrej Šalehar. Obiskali in pregledali smo naslednje reje:

1. Olga Lipičar, Kamenica 3, Cerklje ob Krki
2. Nada Kranjec, Krška vas 78, Krška vas
3. Anton Baznik, Zasip 17, Cerklje ob Krki.

A. Število in kategorije prašičev

Rejec	Lipičar			Kranjec			Baznik			Skupaj		
Leto / Kategorije prašičev	95	96	97	95	96	97	95	96	97	95	96	97
Plem. merjasci	-	-		-	-	1	2	1	2	2	1	3
Plem. svinje	5	4	2	5	6	6	11	13	15	21	23	23
Plem. mladice	3	-	2	1	3		3	4	5	7	7	7
Pujski do 2.mes.	-	11	10	14	10	17	56	44	70	70	65	97
Drugi prašiči	5	10	3*	11	11	4	5	18	8	21	39	15
Skupaj	13	25	17	31	30	28	77	80	100	121	135	145

* 2 bela pitanca

Stalež krškopoljskih prašičev je nekaj večji kot ob istem času v preteklem letu. V vseh treh rejah so živali lepo oskrbovane, v primerni kondiciji in zdrave. Redijo jih v starih objektih, ki so potrebni prenove (razen pri Bazniku, ki ima nov svinjak - žal še nedograjen!). Prehrana prašičev je „kmečka“ z doma pridelano krmo. V vseh treh rejah ni popolno urejeno označevanje prašičev, ker se načrtovano označevanje z ušesnimi značkami ni obneslo (prašiči so izgubili prav vse značke). Za vsako plemensko svinjo vodijo kartico svinje - pri večini svinj je sedaj že poznano prvo koleno v poreklu - in pomožno dokumentacijo, ki jo redno vsake dva meseca pošiljajo v obdelavo na katedro za prašičerejo.

B. Plodnost v letu 1996

Lastnost	do 1994	1995	1996
Mladice			
Štev. prasitev	14	10	7
Starost ob praritvi (dni)	443.1	386.7	340.6
Rojeni pujski	9.22	8.06	8.71
Živorojeni pujski	7.57	8.06	8.43
Delež mrtvoroj. pujskov (%)	17.89	0.0	3.28
Stare svinje			
Štev. prasitev	32	32	39
Doba med praritvama (dni)	194.20	184.03	180.6
Laktacija (dni)	44.23	46.7	47.5
Servis perioda (dni)	79.25	70.1	65.3
Rojeni pujski	11.81	10.65	10.51
Živorojeni pujski	10.78	9.50	10.38
Delež mrtvoroj. puj.(%)	8.72	10.80	1.22
Skupaj			
Štev. prasitev	46	42	46
Rojeni pujski	11.02	9.36	10.24
Živorojeni pujski	9.80	8.78	10.09
Delež mrtvoroj. puj.(%)	11.03	6.20	1.49
Štev. odstavljenih pujskov	8.22	7.28	7.83
Delež izgub (%)	16.12	17.28	22.41

C. Regresiranje plemenskih svinj in merjascev

Za prvih devet mesecev 1997 je bilo uveljavljeno regresiranje za 20 plemenskih svinj in za 4 plemenske merjasce.

D. Potrebni ukrepi in dopolnitve, naloge

• Zahtevek za regresiranje:

V mesecu novembru je potrebno pripraviti zahtevek za regresiranje še preostalih plemenskih mladice in merjasca.

• Ureditev označevanja:

Označevanje še vedno ni popolno urejeno - značke izpadajo, tetoviranje pa je pri prašičih, ki imajo črna ušesa, neuspešno. Poiskati je treba nove rešitve.

• Status rej za ohranjanje krškopoljskega prašiča:

Za reje, ki so izbrane za ohranjanje pasme Krškopoljski prašič, je potrebno pridobiti poseben status vzrejnega središča, da se bodo tudi za njih lahko koristila proračunska sredstva namenjena investicijam v te reje. Potrebno je dograditi svinjak pri Bazniku (cca 1 mio SIT) in postopoma obnoviti svinjake pri ostalih dveh rejcih. O tem naj sklepa republiška komisija za ocenjevanje in priznavanje merjascev.

• Število rej za ohranjanje krškopoljskega prašiča:

Po programu ohranjanja krškopoljskega prašiča naj bi bilo vsaj trideset svinj in zaradi tega je potrebno poiskati vsaj še eno malo večjo rejo ter jo vključiti v program.

• Zdravstveno stanje:

Na področju reje krškopoljskega prašiča (področje Brežic in Krškega) je prišlo do okužbe z Aujeszkyjevo boleznijo. Pregledi plemenskih svinj in merjascev v omenjenih treh rejah so bili negativni. Bolezen se dokazano širi in zaradi tega morajo biti storjeni vsi potrebni ukrepi, da se bolezen zaustavi in izkorenini.

• Oskrba z merjasci:

Celotna populacija pasme krškopoljski prašič je močno inbridirana in s plemenskimi merjasci so vedno problemi. Potrebno je proučiti nove možnosti osvežitve pasme.

Poročilo pripravil:
prof. dr. Andrej Šalehar

Poročilo dostavljeno:

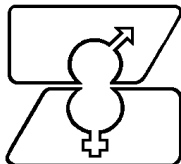
doc. dr. Milena Kovač - gradivo za republiško komisijo za ocenjevanje in priznavanje merjascev

ViktoKrek r, dipl. kmet. ing. - MKGP - kot poročilo in gradivo za vključitev v proračun v letu 1998

Zdenka Kramar Pribožič, dipl. kmet. ing.

Niko Požeg, dipl. kmet. ing.

viš. pred. mag. Drago Kompan - gradivo za poročilo o delu na projektu „Ohranjanje avtohtonih slovenskih pasem domačih živali“

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
GROBLJE 3
61230 DOMŽALE

Tel.: 717-800
Fax: 721-005

Datum: 22. 11. 1999.

POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA - 1999

V skladu s programom dela na ohranjanju avtohtone slovenske pasme Krškopoljski prašič je bil dne 16. 11. 1999 opravljen komisijski ogled dveh rej na območju Brežic. Ogled sva opravila: mag. Zdenka Kramar Pribožič, dipl. kmet.ing in prof. dr. Andrej Šalehar. Obiskala in pregledala sva naslednji reji:

1. Nada Kranjec, Krška vas 78, Krška vas
2. Baznik - Ivanjšek, Zasip 17, Cerklje ob Krki.

Podatki za tretjo rejo (Lipičar Olga, Kamenica 3, Cerklje ob Krki), ki jo zaradi neprevoznosti cest nisva obiskala, so bili pridobljeni po telefonu.

A. Število in kategorije prašičev

Rejec	Lipičar			Kranjec			Baznik			Skupaj		
Leto / Kategorije prašičev	95	97	99	95	97	99	95	97	99	95	97	99
Plem. merjasci	-			-	1	1	2	2	2	2	3	3
Plem. svinje	5	2	1	5	6	4	11	15	22	21	23	27
Plem. mladice	3	2	1	1		2	3	5	2	7	7	5
Pujski do 2.mes.	-	10	10	14	17	5	56	70	38	70	97	53
Drugi prašiči	5	3*	8	11	4	17	5	8	33	21	15	58
Skupaj	13	17	20	31	28	29	77	100	97	121	145	146

* 2 bela pitanca

Stalež krškopoljskih prašičev je enak kot v letu 1997. V obeh obiskanih rejah so živali lepo oskrbovane, v primerni kondiciji in zdrave. Redijo jih v starih objektih, ki so potrebni prenove oz. dograditve. Prehrana prašičev je z doma pridelano krmo. Za vsako plemensko svinjo vodijo kartico svinje - pri večini svinj je sedaj že poznano drugo koleno v poreklu - in pomožno dokumentacijo, ki jo redno vsake dva meseca pošiljajo v obdelavo na katedro za prašičerejo. Rejcem so bila ob obisku izročena porekla njihovih svinj in merjascev.

B. Plodnost po letih do 1- 6.1999

LASTNOST	Do 1994	1995	1996	1997	1998	1 – 6. 1999
MLADICE						
ŠTEV. PRASITEV	14	10	7	4	5	1
STAROST OB PRASITVI (DNI)	443.1	386.7	340.6	438,3	393,8	431
ROJENI PUJSKI	9.22	8.06	8.71	6,50	7,40	9,00
ŽIVOROJENI PUJSKI	7.57	8.06	8.43	6,25	5,20	9,00
DELEŽ MRTVOROJ. PUJSKOV (%)	17.89	0.0	3.28	3,85	29,73	-
STARE SVINJE						
ŠTEV. PRASITEV	32	32	39	43	45	22
DOBA MED PRASITVAMA (DNI)	194.20	184.03	180.6	176,6	179,9	182,5
LAKTACIJA (DNI)	44.23	46.7	47.5	46,2	47,9	51,6
SERVIS PERIODA (DNI)	79.25	70.1	65.3	60,7	65,1	68,2
ROJENI PUJSKI	11.81	10.65	10.51	11,37	11,27	11,91
ŽIVOROJENI PUJSKI	10.78	9.50	10.38	10,23	9,82	11,27
DELEŽ MRTVOROJ. PUJ.(%)	8.72	10.80	1.22	10,03	12,87	5,37
SKUPAJ						
ŠTEV. PRASITEV	46	42	46	47	50	23
ROJENI PUJSKI	11.02	9.36	10.24	10,96	10,88	11,78
ŽIVOROJENI PUJSKI	9.80	8.78	10.09	9,89	9,36	11,17
DELEŽ MRTVOROJ.PUJ.(%)	11.03	6.20	1.49	9,71	13,95	5,18
ŠTEV. ODSTAVLJENIH PUJSKOV	8.22	7.28	7.83	7,85	7,64	8,74
DELEŽ IZGUB (%)	16.12	17.28	22.41	20,65	18,40	21,75

C. Regresiranje plemenskih svinj in merjascev

Za prvih deset mesecev 1999 je bilo uveljavljeno regresiranje za 22 plemenskih svinj in za 4 plemenske merjasce.

D. Potrebni ukrepi in dopolnitve, naloge

Zahtevek za regresiranje:

V mesecu novembru je potrebno pripraviti zahtevek za regresiranje še preostalih plemenskih mladici in merjascev.

Ureditev označevanja:

Označevanje še vedno ni popolno urejeno - značke izpadajo, tetoviranje pa je pri prašičih, ki imajo črna ušesa, neuspešno.

Reje za ohranjanje krškopoljskega prašiča:

Reje, ki so izbrane za ohranjanje pasme Krškopoljski prašič, je potrebno dograditi - svinjak pri Bazniku (cca 1 mio SIT) in obnoviti svinjake pri ostalih dveh rejcih.

Število rej za ohranjanje krškopoljskega prašiča:

Po programu ohranjanja krškopoljskega prašiča naj bi bilo vsaj trideset do štirideset svinj in zaradi tega je potrebno poiskati vsaj še eno malo večjo rejo ter jo vključiti v program. Izbrano je 14 kmetij, kjer po podatkih iz leta 1997 še redijo krškopoljske prašiče. Med njimi je potrebno izbrati kmetije za ohranjanje krškopoljskega prašiča. Vse reje, ki redijo krškopoljskega prašiča se vse pogosteje srečujejo s problemom prodaje čistopasemskih prašičev. V kolikor se bo to nadaljevalo bodo kmetije še intenzivneje zamenjevale krškopoljske prašiče z belimi. Na MKGP morajo proučiti tudi možnost za odkup preostalih živali te pasme in njihovo rejo v okviru posebnega centra za ogrožene vrste domačih živali.

Oskrba z merjasci:

Celotna populacija pasme krškopoljski prašič je močno inbridirana in s plemenskimi merjasci so vedno problemi. Na osnovi pridobljenih podatkov o možnostih nakupa semen ali živih merjascev pasme Sattelschwein v Nemčiji, je sklenjeno, da se opravi osvežitev pasme krškopoljski prašič. Dosedanja iskanja hleva za karanteno še niso bila uspešna. Po pridobitvi dovoljenja za karanteno, bo uvoz semen ali živih merjascev opravilo podjetje, ki se ukvarja s prometom plemenskih živali (taka organizacija je firma Moj ključ). V primeru uvoza živih merjascev, ki pa je zdravstveno bolj problematičen,

bo karantena trajala okoli dva meseca. V primeru uvoza semena pa bo treba v karanteno prepeljati najmanj tri svinje krškopoljske pasme, jih tam oploditi in počakati, da se oprase – karantena bo trajala šest do osem mesecev. Z osveževanjem pasme krškopoljski prašič bodo nastopili dodatni stroški, za katere se zaprosi na MKGP. Pri uvozu se bo zahtevala zdravstvena garancija, da se ne bodo uvozile kakšne bolezni.

Bodoča ukrepanja in organiziranost:

Za povečanje verjetnosti za ohranitev pasme krškopoljski prašič je treba poiskati nove tržne možnosti za gospodarsko uveljavitev pasme in ustrezno organiziranost rejcev.

Poročilo pripravila:

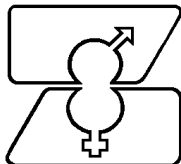
prof. dr. Andrej Šalehar
mag. Zdenka Kramar Pribožič

Poročilo dostavljeno:

prof. dr. Milena Kovač - gradivo za republiško komisijo za ocenjevanje in priznavanje merjascev

Viktor Krek, dipl. kmet. ing. - MKGP - kot poročilo in gradivo za vključitev v proračun v letu 1998

viš. pred. mag. Drago Kompan - gradivo za poročilo o delu na projektu „Ohranjanje avtohtonih slovenskih pasem domačih živali“

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
GROBLJE 3
61230 DOMŽALE

Tel.: 7217-800

Datum: 03. 11. 2000

POROČILO O OGLEDU KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA - 2000

V skladu s programom dela na ohranjanju avtohtone slovenske pasme Krškopoljski prašič je bil dne 02. 11. 2000 opravljen komisijski ogled treh rej na območju Brežic. Ogled sva opravila: mag. Zdenka Kramar Pribožič, dipl.kmet.ing in prof. dr. Andrej Šalehar. Obiskala in pregledala sva naslednje reje:

1. Nada Kranjec, Krška vas 78, Krška vas
2. Franc Ivanjšek, Zasap 17, Cerklje ob Krki.
3. Olga Lipičar, Kamenica 3, Cerklje ob Krki

A. Število in kategorije prašičev

Rejec	Lipičar			Kranjec			Ivanjšek			Skupaj		
Leto / Kategorije prašičev	97	99	00	97	99	00	97	99	00	97	99	00
Plem. merjasci			2	1	1	1	2	2	3	3	3	6
Plem. svinje	2	1	2	6	4	5	15	22	20	23	27	27
Plem. mladice	2	1	1		2	2	5	2	8	7	5	11
Pujski do 2. mes.	10	10		17	5	8	70	38	40 ⁴	97	53	48
Drugi prašiči	3 ¹	8	9 ²	4	17	7 ³	8	33	8 ³	15	58	24 ³
Skupaj	17	20	14	28	29	23	100	97	79	145	146	116

- 1 - 2 bela pitanca
- 2 - 3 beli pitanci
- 3 - križanci (beli, pisani)
- 4 – pri treh gnezdih le po nekaj pujskov (1 – 3)

Stalež krškopoljskih prašičev je v letu 2000 manjši kot prejšna leta. Manj je pujskov in drugih prašičev, ostale kategorije prašičev – plemenski merjasci, plemenske svinje in mladice – so številnejše kot prejšna leta. Vzroki manjšega števila pujskov je izpad prireje pri treh svinjah in odprodaja tekačev. V vseh treh rejah pa so prisotni tudi križanci. V vseh obiskanih rejah so živali lepo oskrbovane, v primerni kondiciji in zdrave. Redijo jih v starih objektih, ki so potrebni prenove oz. dograditve. Prehrana prašičev je z doma pridelano krmo. Za vsako plemensko svinjo vodijo kartico svinje - pri večini svinj je sedaj že poznano drugo koleno v poreklu - in pomožno dokumentacijo, ki jo redno vsake dva meseca pošiljajo v obdelavo na katedro za prašičerejo.

B. Plodnost po letih

Plodnost krškopoljskih prašičev

LASTNOST	DO 1994	1995	1996	1997	1998	1999
MLADICE						
ŠTEV. PRASITEV	14	10	7	4	5	6
STAROST OB PRASITVI (DNI)	443.1	386.7	340.6	438,3	393,8	468,8
ROJENI PUJSKI	9.22	8.06	8.71	6,50	7,40	7,50
ŽIVOROJENI PUJSKI	7.57	8.06	8.43	6,25	5,20	7,33
DELEŽ MRTVOROJ. PUJSKOV (%)	17.89	0.0	3.28	3,85	29,73	2,22
STARE SVINJE						
ŠTEV.PRASITEV	32	32	39	43	45	43
DOBA MED PRASITVAMA (DNI)	194.20	184.03	180.6	176,6	179,9	179,0
LAKTACIJA (DNI)	44.23	46.7	47.5	46,2	47,9	49,7
SERVIS PERIODA (DNI)	79.25	70.1	65.3	60,7	65,1	64,7
ROJENI PUJSKI	11.81	10.65	10.51	11,37	11,27	11,79
ŽIVOROJENI PUJSKI	10.78	9.50	10.38	10,23	9,82	10,79
DELEŽ MRTVOROJ.PUJ.(%)	8.72	10.80	1.22	10,03	12,87	8,48

SKUPAJ						
ŠTEV. PRASITEV	46	42	46	47	50	49
ROJENI PUJSKI	11.02	9.36	10.24	10,96	10,88	11,27
ŽIVOROJENI PUJSKI	9.80	8.78	10.09	9,89	9,36	10,37
DELEŽ MRTVOROJ. PUJ. (%)	11.03	6.20	1.49	9,71	13,95	7,97
ŠTEV. Odstavljenih pujskov	8.22	7.28	7.83	7,85	7,64	8,43
DELEŽ IZGUB (%)	16.12	17.28	22.41	20,65	18,40	18,70

C. Regresiranje plemenskih svinj in merjascev

Za leto 2000 je po rejah uveljavljeno naslednje število regresov:

REJA	PLEMENSKE SVINJE	PLEMENSKI MERJASCI	SKUPAJ
IVANJŠEK	19	3	22
KRANJEC	6	2	8
LIPIČAR	2	2	4
SKUPAJ	27	7	34

Z vsemi tremi rejci so sklenjene dolgoročne pogodbe za rejo krškopoljskega prašiča v okviru projekta "Ohranitev slovenskih avtohtonih pasem domačih živali".

D. Ukrepi in dopolnitve, naloge

Zahtevek za regresiranje:

V mesecu novembru je potrebno pripraviti zahtevek za regresiranje še preostalih plemenskih mladice in merjascev.

Ureditev označevanja:

Označevanje še vedno ni popolno urejeno - značke izpadajo, tetoviranje pa je pri prašičih, ki imajo črna ušesa, neuspešno. Dogovor o preskusu večkratnega označevanja z značkami.

Prenehanje cepljenja proti klasični prašičji kugi:

Vsi rejci so bili opozorjeni na prenehanje cepljenja proti klasični prašičji kugi. Posebej so bili opozorjeni na vsakodnevno izvajanje preventivnih ukrepov (razkuževanje, preoblačenje), prepoved dostopa v svinjake tujim osebam in ureditev prodaje ter prometa s prašiči.

Genski test na sindrom maligne hipertermije in ureditev parjenja ter odbire:

V septembru 2000 so bili odvzeti vzorci od vseh plemenskih svinj, mladice in merjascev ter nekaj pitancev (skupaj 48 živali) za genski test na sindrom maligne hipertermije. Rezultati so pokazali, da je frekvenca gena RYR1 30,21 in da je v čredah 23 homocigotnih dominantnih genotipov (NN), 21 heterozigotov (NP) in 4 homocigotni recesivni genotipi (PP). Za te slednje je bilo določeno, da se od njih ne odbira in da se jih čimpreje izloči. Določena so bila parjenja NN x NN, kar je na osnovi poznane strukture pojavljanja posameznih genotipov v vseh treh rejah mogoče izvesti. Določeno je bilo, da se za pleme lahko odbira le iz teh kombinacij parjenja. Živali z genotipom NP se postopoma izloči iz reje in od njih se ne odbira za pleme. Pred parjenjem mladice ali z novim merjascem pa se vedno odvzame vzorec za preveritev genotipa. Podrobna shema parjenja pri največjem rejcu bo izdelana v naslednjih dneh, da se bo še določilo nesorodstvena parjenja.

Reje za ohranjanje krškopoljskega prašiča:

Reje, ki so izbrane za ohranjanje pasme Krškopoljski prašič, je potrebno dograditi - svinjak pri Bazniku (cca 1 mio SIT) in obnoviti svinjake pri ostalih dveh rejcih.

Število rej za ohranjanje krškopoljskega prašiča:

Po programu ohranjanja krškopoljskega prašiča naj bi bilo vsaj trideset do štirideset svinj in zaradi tega je potrebno poiskati vsaj še eno malo večjo rejo ter jo vključiti v program. Vse reje, ki redijo krškopoljskega prašiča se vse pogostejše srečujejo s problemom prodaje čistopasemskih prašičev. V kolikor se bo to nadaljevalo bodo kmetije še intenzivneje zamenjevale krškopoljske prašiče z belimi. Na MKGP morajo proučiti tudi možnost za odkup preostalih živali te pasme in njihovo rejo v okviru posebnega centra za ogrožene pasme domačih živali.

Oskrba z merjasci:

Celotna populacija pasme krškopoljski prašič je močno inbridirana in s plemenskimi merjasci so vedno problemi. Uvoz merjascev oz. semena pasme Sattelschwein v Nemčiji ni uspel, ker se ni našlo ustreznega karantenskega objekta in zaradi pojava klasične prašičje kuge v juliju mesecu v Nemčiji. Pri rejcih je bilo puščeno več merjascev, da bi med njimi odbrali merjasce za shranitev semena. Prvi poskus odvzema in shranitev semena na Veterinarski fakulteti ni uspel, ker merjasec ni pokazal nobene volje za skok.

Ob pregledu rej sta bila odbrana dva merjasca, ki sta brata in eden od njiju bo poslan na Veterinarsko fakulteto, da se bo odvzelo seme po programu *ex.situ* ohranjanja pasme krškopoljski prašič.

Bodoča ukrepanja in organiziranost:

Za povečanje verjetnosti za ohranitev pasme krškopoljski prašič je treba poiskati nove tržne možnosti za gospodarsko uveljavitev pasme in ustrezno organiziranost rejcev.

Poročilo pripravila:

prof. dr. Andrej Šalehar

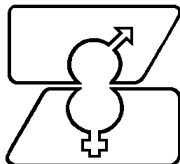
mag. Zdenka Kramar Pribožič

Poročilo dostavljeno:

prof. dr. Milena Kovač - gradivo za republiško komisijo za ocenjevanje in priznavanje merjascev

Viktor Krek, dipl. kmet. ing. - MKGP - kot poročilo in gradivo za vključitev v proračun v letu 2001

viš. pred. mag. Drago Kompan - gradivo za poročilo o delu na projektu „Ohranjanje avtohtonih slovenskih pasem domačih živali“ v letu 2000

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOtehNIKO
GROBLJE 3
61230 DOMŽALE

Tel.: 7217-800

Datum: 14. 08. 2001

POROČILO ZA KRŠKOPOLJSKEGA PRAŠIČA - 2001

V skladu s programom dela na ohranjanju avtohtone slovenske pasme Krškopoljski prašič je bil dne 14. 08. 2001 opravljen komisijski ogled reje krškopoljskega prašiča na območju Brežic. Ogled smo opravili: mag. Zdenka Kramar Pribožič, univ. dipl. ing. zoot, Andrej Kastelic, univ. dipl. ing. zoot in prof. dr. Andrej Šalehar. Obiskali in pregledali smo rejo:

Franc Ivanjšek, Zasap 17, Cerklje ob Krki.

A. Število plemenskih svinj in merjascev v letu 2001

Rejec	Plemenske svinje	Plemenski merjasci
Lipičar	3	-
Kranjec	7	1
Ivanjšek	24	2
Skupaj	34	3

Stalež plemenskih svinj in merjascev je v letu 2001 večji pri plemenskih svinjah (za 4 svinje v primerjavi z letom 2000) in manjši pri plemenskih merjascih (za 3 merjsce v primerjavi z letom 2000). V pregledani reji so živali lepo oskrbovane, v primerni kondiciji in zdrave. Redijo jih v objektu, ki ga je treba dograditi. Prehrana prašičev je z doma pridelano krmo. Za vsako plemensko svinjo vodijo kartico svinje - pri večini svinj je sedaj že poznano drugo koleno v poreklu - in pomožno dokumentacijo, ki jo redno vsake dva meseca pošiljajo v obdelavo na katedro za prašičerejo.

B. Plodnost po letih

Plodnost krškopoljskih prašičev

LASTNOST/LETO	DO 1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 I - IX
MLADICE								
ŠTEV. PRASITEV	14	10	7	4	5	6	4	9
STAROST OB PRASITVI (DNI)	443.1	386.7	340.6	438,3	393,8	468,8	565,8	394,8
ROJENI PUJSKI	9.22	8.06	8.71	6,50	7,40	7,50	7,00	7,22
ŽIVOROJENI PUJSKI	7.57	8.06	8.43	6,25	5,20	7,33	6,75	6,33
DELEŽ MRTVOROJ. PUJSKOV (%)	17.89	0.0	3.28	3,85	29,73	2,22	3,57	12,31
STARE SVINJE								
ŠTEV. PRASITEV	32	32	39	43	45	43	46	24
DOBA MED PRASITVAMA (DNI)	194.20	184.03	180.6	176,6	179,9	179,0	179,4	179,1
LAKTACIJA (DNI)	44.23	46.7	47.5	46,2	47,9	49,7	48,0	49,6
SERVIS PERIODA (DNI)	79.25	70.1	65.3	60,7	65,1	64,7	64,8	64,5
ROJENI PUJSKI	11.81	10.65	10.51	11,37	11,27	11,79	10,93	11,96
ŽIVOROJENI PUJSKI	10.78	9.50	10.38	10,23	9,82	10,79	9,30	9,12
DELEŽ MRTVOROJ. PUJ. (%)	8.72	10.80	1.22	10,03	12,87	8,48	14,91	23,69
SKUPAJ								
ŠTEV. PRASITEV	46	42	46	47	50	49	50	33
ROJENI PUJSKI	11.02	9.36	10.24	10,96	10,88	11,27	10,62	10,67
ŽIVOROJENI PUJSKI	9.80	8.78	10.09	9,89	9,36	10,37	9,10	8,36
DELEŽ MRTVOROJ. PUJ. (%)	11.03	6.20	1.49	9,71	13,95	7,97	14,31	21,59
ŠTEV. Odstavljenih pujskov	8.22	7.28	7.83	7,85	7,64	8,43	7,16	7,06
DELEŽ IZGUB (%)	16.12	17.28	22.41	20,65	18,40	18,70	21,32	15,58

C. Regresiranje plemenskih svinj in merjascev

Za leto 2001 je po rejah uveljavljeno naslednje število regresov:

REJA	PLEMENSKE SVINJE	PLEMENSKI MERJASCI	SKUPAJ
IVANJŠEK	24	2	26
KRANJEC	7	1	8
LIPIČAR	3	-	3
SKUPAJ	34	3	37

Z vsemi tremi rejci so sklenjene dolgoročne pogodbe za rejo krškopoljskega prašiča v okviru projekta "Ohranitev slovenskih avtohtonih pasem domačih živali".

D. Ukrepi in dopolnitve, naloge

Zahtevek za regresiranje:

V mesecu novembru je potrebno pripraviti zahtevek za regresiranje še preostalih plemenskih mladice in merjascev.

Prenehanje cepljenja proti klasični prašičji kugi:

Vsi rejci so bili opozorjeni na prenehanje cepljenja proti klasični prašičji kugi. Posebej so bili opozorjeni na vsakodnevno izvajanje preventivnih ukrepov (razkuževanje, preoblačenje), prepoved dostopa v svinjake tujim osebam in ureditev prodaje ter prometa s prašiči.

Dograditev rej za ohranjanje krškopoljskega prašiča:

Reje, ki so izbrane za ohranjanje pasme Krškopoljski prašič, je potrebno dopolniti - svinjak pri Bazniku in obnoviti svinjake pri ostalih dveh rejcih (glej poročilo o investicijah v letu 2001).

Število rej za ohranjanje krškopoljskega prašiča:

Po programu ohranjanja krškopoljskega prašiča naj bi bilo vsaj trideset do štirideset svinj in zaradi tega je potrebno poiskati vsaj še eno malo večjo rejo ter jo vključiti v program. Vse reje, ki redijo krškopoljskega prašiča se vse pogostejše srečujejo s problemom prodaje čistopasemskih prašičev. V kolikor se bo to nadaljevalo bodo kmetije še intenzivneje zamenjevale krškopoljske prašiče z belimi. Na MKGP morajo proučiti tudi možnost za odkup preostalih živali te pasme in njihovo rejo v okviru posebnega centra za ogrožene pasme domačih živali.

Oskrba z merjasci:

Celotna populacija pasme krškopoljski prašič je močno inbridirana in s plemenskimi merjasci so vedno problemi. Ponovno je treba vzpostaviti povezave za uvoz plemenskih prašičev Sattelschwein v Nemčiji (dokumentacija o delu na uvozu, ki pa ni uspel, v nadaljevanju poročila). Pri rejcih je bilo puščeno več merjascev, da bi med njimi odbrali merjasce za shranitev semen. Poskusi odvzema in shranitev semen na Ve-

terinarski fakulteti niso uspeli, ker merjasci (štirje merjasci!) niso pokazali nobene volje za skok (več v poročilu Veterinarske fakultete).

Bodoča ukrepanja in organiziranost:

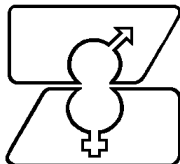
V Sloveniji je bil sprejet Slovenski kmetijski okoljski program, ki predvideva podpore za ohranjanje avtohtonih pasem domačih živali na način kot ga predpisuje direktiva EU 1750/99. V ta namen bo opravljen natančnejši pregled rej, ki redijo krškopoljskega prašiča. Za povečanje verjetnosti za ohranitev pasme krškopoljski prašič je treba poiskati tudi nove tržne možnosti za gospodarsko uveljavitev pasme in ustrezno organiziranost rejcev.

Poročilo pripravili:

prof. dr. Andrej Šalehar

mag. Zdenka Kramar Pribožič

Andrej Kastelic

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
GROBLJE 3
61230 DOMŽALE

Tel.: 7217-800

Datum: 30.12. 2002

KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V LETU 2002

A. Ogled rej

Dne 17. 12. 2002 so strokovni sodelavci Kmetijsko gozdarskega zavoda Novo Mesto opravili pregled rej krškopoljskega prašiča in sicer pri rejah Nada Kranjec, Krška vas 78, Krška vas in Baznik – Ivanšek, Zasap 17, Cerklje ob Krki. Stanje na kmetiji Olga Lipičar, Kmenca 3, Cerklje ob Krki, je bilo preverjeno telefonsko.

Rejec	Lipičar	Kranjec	Ivanšek (Baznik)	Skupaj
Plem. merjasci	0	1	3	4
Plem. svinje	2	5	25	32
Plem. mladice	1	2	0	3
Pujski do 2. mes.	13	21	79	113
Drugi prašiči	5	2	0	7
Prašiči drugih pasem	1**	21*	0	22
Skupaj	22	52	107	181

* pujski do 2. meseca linije 83 namenjeni za prodajo (osemenitev z pasmo 33, ker na kmetiji nimajo merjasca krškopoljske pasme)

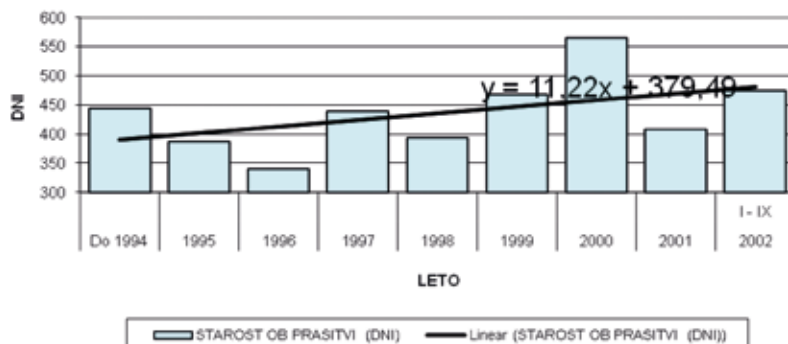
** plemenska svinja (ni krškopoljske pasme) predvidena za izločitev 2003

B. Plodnost po letih

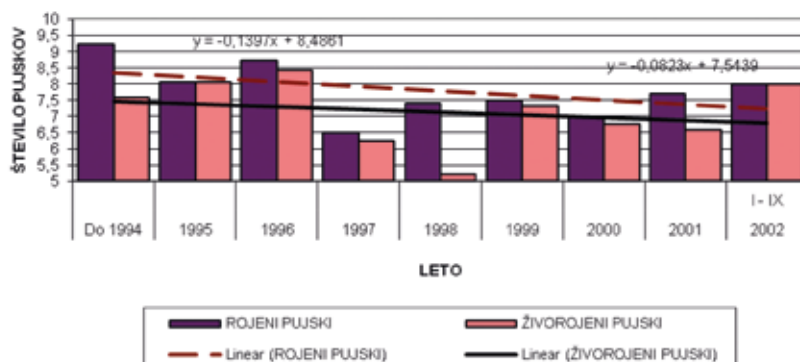
Plodnost krškopoljskih prašičev

LASTNOST/LETO	DO 1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 I - IX
MLADICE									
ŠTEVILO PRASITEV	14	10	7	4	5	6	4	10	4
STAROST OB PRASITVI (DNI)	443,1	386,7	340,6	438,3	393,8	468,8	565,8	408,0	475,2
ROJENI PUJSKI	9,22	8,06	8,71	6,50	7,40	7,50	7,00	7,70	8,00
ŽIVOROJENI PUJSKI	7,57	8,06	8,43	6,25	5,20	7,33	6,75	6,60	8,00
DELEŽ MRTVOROJ. PUJSKOV (%)	17,89	0,0	3,28	3,85	29,73	2,22	3,57	14,29	0,0
STARE SVINJE									
ŠTEV. PRASITEV	32	32	39	43	45	43	46	36	37
DOBA MED PRASITVAMA (DNI)	194,20	184,03	180,6	176,6	179,9	179,0	179,4	184,7	186,2
LAKTACIJA (DNI)	44,23	46,7	47,5	46,2	47,9	49,7	48,0	49,0	46,1
SERVIS PERIODA (DNI)	79,25	70,1	65,3	60,7	65,1	64,7	64,8	69,8	70,1
ROJENI PUJSKI	11,81	10,65	10,51	11,37	11,27	11,79	10,93	11,92	10,62
ŽIVOROJENI PUJSKI	10,78	9,50	10,38	10,23	9,82	10,79	9,30	8,72	9,27
DELEŽ MRTVOROJ. PUJSKOV (%)	8,72	10,80	1,22	10,03	12,87	8,48	14,91	26,81	12,72
SKUPAJ									
ŠTEVILO PRASITEV	46	42	46	47	50	49	50	46	41
ROJENI PUJSKI	11,02	9,36	10,24	10,96	10,88	11,27	10,62	11,00	10,37
ŽIVOROJENI PUJSKI	9,80	8,78	10,09	9,89	9,36	10,37	9,10	8,26	9,15
DELEŽ MRTVOROJ. PUJSKOV (%)	11,03	6,20	1,49	9,71	13,95	7,97	14,31	24,90	11,76
ŠTEVILO ODSTAVLJENIH PUJSKOV	8,22	7,28	7,83	7,85	7,64	8,43	7,16	6,72	7,29
DELEŽ IZGUB (%)	16,12	17,28	22,41	20,65	18,40	18,70	21,32	18,68	20,27

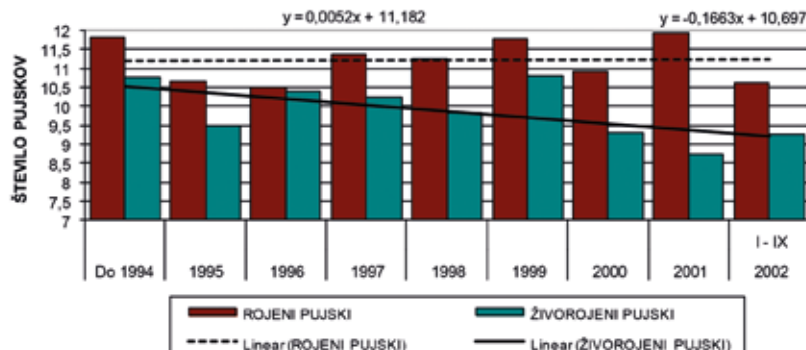
STAROST MLADIC OB PRASITVI

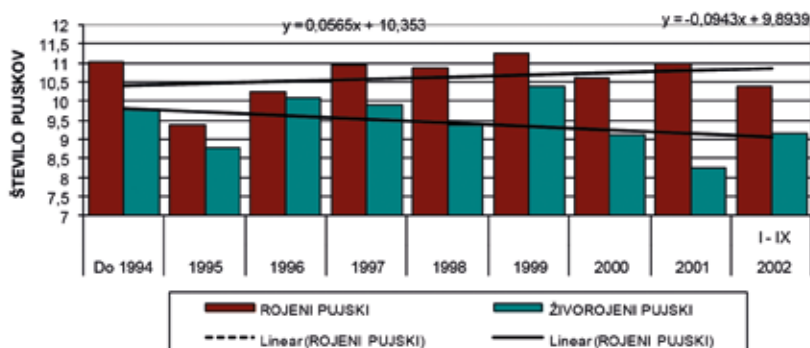
VELIKOST GNEZDA - MLADICE

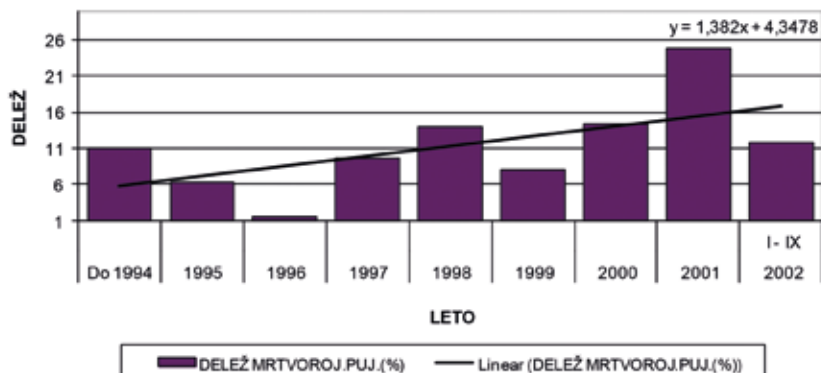
VELIKOST GNEZDA STARE SVINJE

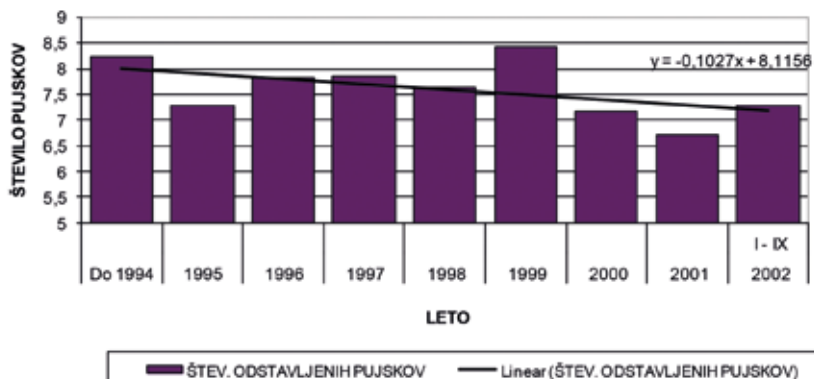
VELIKOST GNEZDA SKUPAJ

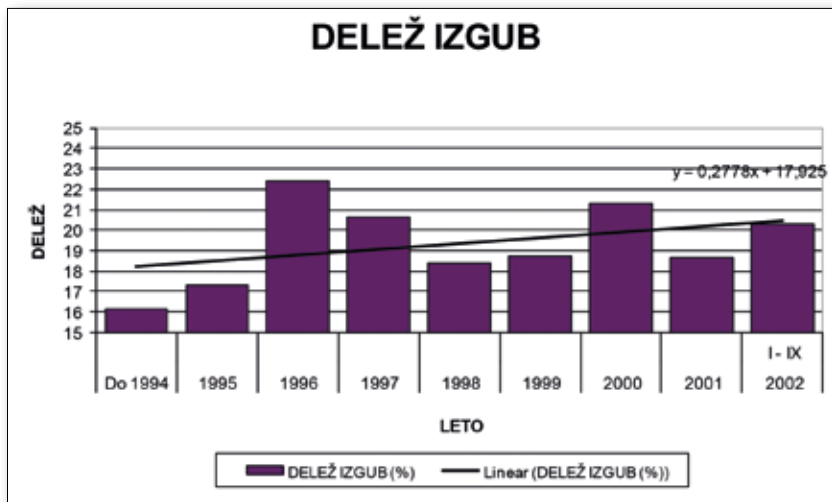

DELEŽ MRTVOROJENIH PUJSKOV

VELIKOST GNEZDA OB ODSTAVITVI

C. Ukrepi in dopolnitve, naloge

Oskrba z merjasci:

Celotna populacija pasme krškopoljski prašič je močno inbridirana in s plemenskimi merjasci so vedno problemi. Ponovno je bila preko firme Moj ključ vzpostavljena povezava za uvoz plemenskih prašičev Sattelschwein v Nemčiji (dokumentacija o delu na uvozu je v drugem poglavju tega poročila). Pri rejcih je bilo puščeno več merjascev, da bi med njimi odbrali merjasce za shranitev semena. Poskusi odvzema in shranitev semena na Veterinarski fakultetiše niso uspeli,

Bodoča ukrepanja in organiziranost:

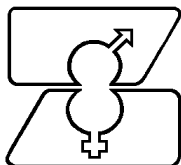
V Sloveniji je bil sprejet Slovenski kmetijsko okoljski program, ki predvideva podpore za ohranjanje avtohtonih pasem domačih živali na način kot ga predpisuje direktiva EU 445/02. V ta namen je pasma krškopoljski prašič uvrščena na seznam ogroženih lokalnih pasem (glej poglavje: Seznam lokalnih pasem)

Poročilo pripravili:

prof. dr. Andrej Šalehar

mag. Zdenka Kramar Pribožič

Andrej Kastelic

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO
GROBLJE 3
61230 DOMŽALE

Tel.: 7217-800

Datum: 4. 8. 2003

KRŠKOPOLJSKI PRAŠIČ V LETU 2003

A. Pregled rej

V skladu s programom dela na ohranjanju avtohtone slovenske pasme Krškopoljski prašič je bil dne 01. 08. 2003 opravljen komisijski pregled vzrejnih središč za krškopoljsko pasmo na območju Brežic. Ogled sva opravila: Andrej Kastelic, univ. dipl. inž. zoot. in prof. dr. Andrej Šalehar. Obiskala in pregledala sva naslednje reje:

Nada Kranjec, Krška vas 78, Krška vas

Franc Ivanjšek, Zasap 17, Cerklje ob Krki.

Olga Lipičar, Kamenica 3, Cerklje ob Krki

Število in kategorije prašičev

Rejec	Lipičar			Kranjec			Ivanjšek			Skupaj		
Leto / Kategorije prašičev	97	00	03	97	00	03	97	00	03	97	00	03
Plem. merjasci		2	1	1	1	1	2	3	2	3	6	4
Plem. svinje	2	2	3	6	5	6	15	20	20	23	27	29
Plem. mladice	2	1			2		5	8	11	7	11	11
Pujski do 2. mes.	10			17	8	9	70	40 ⁴	100	97	48	117
Drugi prašiči	3 ¹	9 ²	8 ⁵	4	7 ³	14 ⁶	8	8 ³	3	15	24 ³	25
Skupaj	17	14	12	28	23	30	100	79	136	145	116	178

1 - 2 bela pitanca

2 - 3 beli pitanci

3 - križanci (beli, pisani)

4 – pri treh gnezdih le po nekaj pujskov (1 – 3)

5 – 1 bel pitanec

6 – 9 križancev (beli, pisani, rjavi)

Štalež krškopoljskih prašičev je v letu 2003 večji kot prejšna leta. Več je plemenskih svinj in več je tudi pujskov do dveh mesecev. Manjši je tudi delež drugih prašičev, ki jih je največ v reji, kjer v preteklem letu niso imeli merjasca. V vseh obiskanih rejah so živali lepo oskrbovane, v primerni kondiciji in zdrave. Redijo jih v starih objektih, ki so potrebni prenove oz. dograditve. Prehrana prašičev je večinoma z doma pridelano krmo. Za vsako plemensko svinjo vodijo kartico svinje in pomožno dokumentacijo, ki jo redno vsake dva meseca pošiljajo v obdelavo na katedro za prašičerejo. Urediti pa je treba vzrejo plemenskih mladic.

V štalež prašičev so vključeni tudi letos uvoženi plemenski prašiči Sattelschwein (11 živali). Vsi so se dobro prilagodili novim pogojem reje, vse plemenske mladice so bile oplojene (tri so že prasile, gnezda so velika in pujski zdravi ter živahni) in vsi merjasci dobro skačejo. Prašiči so zdravi, v dobri plemenski kondiciji, brez vidnih eksteriernih napak in rejci so z njimi zadovoljni.

B. Ukrepi in dopolnitve, naloge

(pri razgovorih je sodelovala tudi mag. Zdenka Kramar)

Uravnavanje sorodstva v populaciji

Celotna populacija pasme krškopoljski prašič je močno inbridirana in s plemenskimi merjasci so vedno problemi. Z uvoženimi plemenskimi prašiči Sattelschwein je sedaj dana možnost, da se ta problem omili in pasma osveži. Dogovorjeno je, da se načrtno usmerja parjenja tako, da bo ohranjenh nekaj linij čistopasmeskih prašičev izvirne krškopoljske in Sattelschwein (po deset svinj). Ostale svinje obeh izvornih pasem se pari tako, da je preprečeno parjenje v sorodu. Na ta način bo mogoče uravnavati sorodstvo v populaciji vsaj še naslednjih pet let.

Realizacija določil pogodbe za prašiče Sattelschwein

Po določitvah pogodbe ob prevzemu plemenskih prašičev je rejec dolžan iz prvih štirih gnezd od vsake plemenske svinje Sattelschwein oddati po eno svinjko v starosti dveh mesecev. Plemensko svinjko odbere selekcijska služba KGZ Novo Mesto in jo da v rejo drugemu rejcu za širjenje krškopoljskih prašičev. Dogovorjeno je, da bo primerne reje

poiskala selekcijska služba KGZ Novo Mesto in da bo z novim rejcem sklenila pogodbo s podobnimi zahtevami (ena do dve svinjki). Ob izvedbi teh ukrepov se vodi zapisnik in s kopijo se o tem seznani vodstvo genske banke na oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete, da bo tako potrjeno izvajanje in realizacija določil pogodbe.

Podpore za leto 2003

Po programu za leto 2003 so predvidene podpore za plemenske mladice, svinje in merjasce. Podatke za priznavanje podpor po rejcih zbere in odpošlje v potrditev na katedro za prašičerejo selekcijska služba KGZ Novo Mesto. Realizacija plačila izvede vodstvo genske banke, ko bo podpisana pogodba z MKGP. Prva vloga mora biti narejena v mesecu septembru in druga na začetku meseca decembra 2003.

Slovensko kmetijsko okoljski program – izvedba ukrepa II/5

Pasma krškopoljski prašič je na seznamu lokalnih pasem, ki so upravičene do podpore. Pregled kriterijev pri ukrepu II/5 kaže, da bodo reje predpisane kriterije večinoma izpolnjevale. Manjkajoče (recimo: gnojilni načrti) pa bodo uredili do prihodnjega leta, ko naj bi izvajanje program SKOP prešlo v širše realizacije. Potrebno do dobiti tudi boljši pregled nad rejami s krškopoljskimi prašiči.

Selekcijski ukrepi

Poleg že uvedenih rejskih in selekcijskih opravil (odbira po zunanosti, odbira merjascev, spremljanje in izračunavanje sorodstva, vodenje rejske dokumentacije – rodovniška knjiga, pripust, prasitev, odstavitvev, označevanje in drugo) je treba postopoma uvesti merjenja debeline hrbtna slanina, nadaljevati s testiranjem na MHS in odbirati bodoče merjasce iz načrtnih parjenj znotraj vzrejnih središč.

Pomemben rejski ukrep je tudi ureditev tekališča za plemenski naraščaj na enem od vzrejnih središč (Lipičar). Tu bi potekala vzreja plemenskih mladice iz vseh vzrejnih središč za druge reje. Za ureditev tekališča, nakup potrebne opreme in ograj bi bilo po grobem izračunu potrebnih okoli 600 000 SIT nepovratnih investicijskih sredstev.

Rodovniška knjiga za krškopoljske prašiče

V zadnjih mesecih je bilo prodanih drugim rejcem v Sloveniji kar nekaj plemenskih mladice in merjascev krškopoljske pasme. Za te prašiče bi ti rejci radi prejeli podpore. Pravico do podpore imajo plemenske mladice, svinje in merjasci, ki so v genski banki

in ki izpolnjujejo vse pogoje – označitev, znano vsaj delno poreklo, njihovi podatki so v bazi na katedri za prašičerejo, odbrani za pleme in drugo. Dogovor je, da se za pasmo Krškopoljski prašič vodi v Sloveniji ena rodovniška knjiga, ki je pri KGZ Novo Mesto. Ta daje za označevanje nove rodovniške številke, prašiče pa označijo rejci sami in o tem vodijo predpisano dokumentacijo. Rejci so dolžni voditi vso rejsko dokumentacijo in podatke redno pošiljati na katedro za prašičerejo. Ko bo kaka reja izpolnila pogoje, da bo postala vzrejno središče, bo vodstvo genske banke sklenilo z njo večletno pogodbo in takrat bo taka reja tudi dobila pravico do podpore iz naslova genske banke. Vlogo za podporo za vse rejce posreduje KGZ Novo Mesto. Plačilo tega dela za strokovnega delavca na KGZ Novo Mesto je že vključeno v pogodbo za selekcijo prašičev, ki jih organizacija že dobiva. Vodstvo genske banke bo izdalo pisno navodilo, ko bodo objavljeni novi pravilniki na področju prašičereje v skladu z zakonom o živinoreji.

Nove reje

Stalno delo na ohranjanju pasme krškopoljski prašič je tudi iskanje novih rej. G. Andrej Kastelic je pred obiskom odkril več rej s krškopoljskimi prašiči in ena (JAMNIK) je bila ob tokratne pregledu tudi obiskana. Našli smo 6 plemenskih svinj, 4 plemenske mladice, 9 pujskov do 2 meseca (neizenačeni pujski) in enega prašiča pitanca. Vse živali so po zunanosti tipični krškopoljski prašiči, ki imajo značilno kratko glavo z zelo konkavno nosno linijo ter visečimi ušesi. Po obraznem delu imajo značilne gube. Ta tip je bil pred leti zelo pogost, sedaj pa ga je že malo. Reja bi bila primerna za bodoče vzrejno središče, v kolikor se bodo lastniki vključili v redno rejsko delo.

Poiskati in usposobiti je treba za gensko banko vsaj še nekaj rej in praktično podvojiti stalež plemenskih svinj in merjascev.

Poročilo pripravili:

prof. dr. Andrej Šalehar

mag. Zdenka Kramar Pribožič

Andrej Kastelic

KMETIJSKA ZALOŽBA

Univerza
v Ljubljani
Biotehniška
fakulteta
Oddelek za zootehniko

20,00 €

